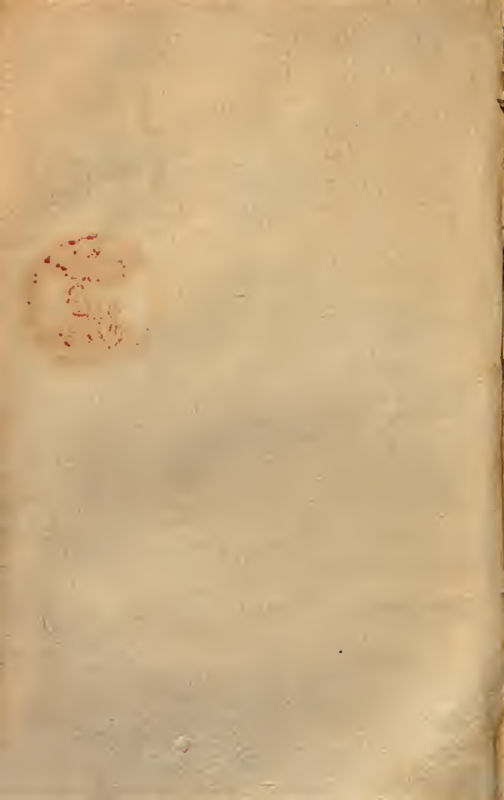

M. TVLLII CICERONIS HISTORIA,

PER CONSVLES DESCRIPTA,

& in annos LXIIII distin-
cta, per Franc. Fabri-
cium Marcodu-
ranum.

*Ad Illustrem Comitem à Noua
Aquila & Moers.*

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.
M. D. LXIIII.
Cum Gratia & Priuilegio Cæs. Ma-
iest. ad decennium.

ILLVSTRI
ET GENEROSO COMITI
D. HERMANNO A NOVA AQVILA
& Moers, domino in Betbur, &c. domino suo clementiss.

Franciscus Fabricius Marcoduranus S. D.

Eteri consuetudine institutoq; maiorum fit, Comes Illustris, vt, qui scripta sua in apertum referunt, ea magnis & illustribus viris inscripta & dicata emittant. Sic Plinij de naturali historia libri in Titi, Plutarchi Apophthegmata in Traiani, Oppiani ἁλιευτικὰ in Antonini Imperatoris nomine iam olim apparuerunt. atque vt hæc doctorum

virorum monumẽta Principum illorum ſplendore ornantur: ſic eorum nomen viciſsim horum lumine illuſtratur. neque enim Muſæ ingratæ eſſe, aut beneficij immemores conſueuerunt: ſed patronis ſuis & bene meritis gratiam cumulatè perſoluunt. Bene autem de illis merentur, non ſolum qui ipſi res memoria dignas ſcriptis mandant, verum etiam qui alios ad promouenda bonarum artium ſtudia præmijs & honoribus excitant. Qua in re tua, Illuſtris Comes, fama ſic lucet, vt non qui eam celebret, aſſentator; ſed qui non celebret, maleuolus ſit exiſtimandus. Dedit hoc tibi natura, vt benignè facere omnibus velis: fortuna, vt poſsis: doctrina, vt ad eos

iuuan-

iuuandos & ornandos, qui se illis artibus, in quibus ipse excellis, dedidere, studium tuũ libentissime conferas. Hæc in ceteris laudibus, quæ tibi cũ ab alijs permultis, tũ à litteratorum natione potissimũ contribuuntur, familiam ducit. nec immerito. etenim si recte à veteribus vsurpatũ est, homines ad deos nulla re propiꝰ accedere, quàm bene merendo; certe, quò latius virtus hæc diffunditur, eò illustriorem maioremq; illam & esse, & haberi, necesse est. Quis vero est, qui fructũ eius liberalitatis, qua eruditi & studiosi litterarum subleuantur, non ad eos tantum, quibus benigne fit, pertinere, sed & inde latius serpere, atque adeo ad vniuersum genus hominum mana-

re,non intelligat?Ego quidẽ, etsi libẽter agnosco &fateor,ingeniũ in me admodũ esse exiguũ,natura tamẽ,qua duce ad litterarũ studium accessi,incitor & impellor, vt,si qd in me est facultatis, quotidianis studijs &vigilijs partum, id foras emanare, cõmuniq; vtilitati inseruire velim. cuius rei documẽta cum superioribus annis in Lysia,Plutarcho, Orosio, Terẽtio & Cicerone dedissem: hoc tẽpore me operam eloquentię & linguæ latinæ studiosis nõ inutilem nauaturũ putaui, si Ciceronis historiam, quã aliquot annis collectã domi asseruabã, illustri tui nominis titulo cohonestatã emitterem. Et si vero non est modestiæ meę,de hoc labore gloriosius quidquam prędicare:hoc tamen

men dicere hic apud te, Comes Illustris, non dubitabo: me, cũ viderẽ ceterorũ scripta, quæ de Ciceronis vita sunt in manibus, & absq; tẽporum distinctione legũtur, quasi tabulas bene pictas lumine carere, historiam illius à die natali exorsum ad supremũ vsq; vitæ diẽ ita pertexuisse, vt Fastos Cõsulares secutus eam in annos LXIIII digesserim. qua ratione effectũ est, vt non solũ in Rhetoricis & Philosophicis libris, verũ etiã in epistolis fere oĩbus singula ad ea tẽpora, quibus à Cicerone scripta sũt, reuocarim. In Orationibus vero me operępretiũ factu rũ, & lectoris gratiã initurũ putaui, si non tantũ annos, quibus habitæ sunt, indicarem, sed & argumenta verbis paucis, & tamẽ per-

ſpicuis demonſtrarẽ. Quarũ rerũ lectionem cum tibi pro ſingulari amore, quo litteras litteratosq́ue omnes cõplecteris & foues, non ingratã fore ſperarem, facere non potui, quin hunc librum cum Illuſtri nominis tui inſcriptione diuulgarẽ. Quod ſi tu quoq; recte factum iudicaueris, tuaq́; beneuolẽtia cõprobaueris, facilior curſus in ijs deinceps erit, quę in optimis vtriuſq; linguæ ſcriptoribus partim inchoata, partim affecta habemus. Tuæ certe benignitatis aura proſequente fiet, vt induſtria noſtra difficultates illas, quibus ſæpe retardari ſolet, facile euadat. Vale. Duſſeldorpij Idibus Septem. Anno à Chriſto nato M. D. LXIII.

FRAN-

FRANCISCVS

FABRICIVS MARCODVRANVS LECTORI S.

CVM variæ ſint voluntates eorum, qui ſe ad ſcribendum applicant, omnes in eo laudandos puto, quod ſua induſtria & labore dũ ſtudioſos diſcendi non modo viui ac præſentes, ſed & poſt mortem litterarum monumentis erudire volunt, non paucis quibuſdam, ſed vniuerſo hominum generi, quantum in ipſis eſt, prodeſſe ſtudent. neque enim artes vllas, quibus exculti homines à feritate ad manſuetudinem transferuntur, haberemus, niſi ſingulari dei optimi maximi beneficio, & primis temporibus illis, quibus rerum bonarum quaſi lumina accenſa fuerunt, extitiſſent, qui eas vtiliter ad hominum vitam inuentas litteris conſignarent; & Patrum noſtrorum memoria, cum bonæ diſciplinæ omnes craſsis occultatæ & circumfuſæ tenebris latebant, fuiſſent, qui eas in lucem reuocarent, & non tam ab obliuione, quàm ab interitu ſempiterno

 vindi-

vindicarent; & hac denique ætate essent, qui olim inuentas, & post longam intermissionem reuocatas artes in veterem dignitatem restituerent, atque ad summam elegantiam perpolirent. Quorum industriæ curriculum quando in ijsdem rebus nunquam elaboratur, sed diuersis studijs homines semper ducuntur, vt in sensibus alios dulcia, alios subamara delectare videmus: eorum ego studiũ optime poni, maximosque fructus efferre censeo, qui in veterum auctorum scriptis illustrandis omnem operam, curam & diligentiam consumunt. Cum enim constet, in promptuque sit, studiorum nostrorum hunc finem esse, vt & pectus maximarum rerum varietate, sapientissimisque præceptis compleamus, & linguam lectissimorum verborum copia ad sensa mentis rectè ornateq; enuntianda instruamus: non puto quenquam tam vecordem esse, qui hæc aut in Phocidis Parnaso, aut in Bœotię Helicone à Musis, quarum illic domicilia esse dicuntur, petenda existimet. In veterum græcorum & latinorum scriptis sunt fontes illi, vnde non solum vtriusque linguæ cognitio, sed & omnium rerum bonarum scientia est haurienda. ex horum vbertate quidquid
apud

apud posteros boni est, quod commendationem habeat, emanauit. hinc illa ceu riuulorum facta deductio est. Quapropter qui fontes hos longe liquidissimos, vnde non solum purius, sed & affluentius multo, quàm è riuis, hauritur, vepribus & dumetis septos atque interclusos purgant & aperiunt, næ illi de vniuersa natione eorum, qui non modo litterati esse, sed & verè sapere volunt, merentur optime. Sed vt in agricultura labor, qui fertili agro impenditur, fructuosior est eo, qui in minus bono, aut etiam sterili ponitur: sic, cum neque scriptorum eadem sit bonitas, neq; vtilitatis, quæ ex illis capitur, paria momēta inueniantur; certe, quò auctor excellentior atque vberior est, eò studij, quod in eum confertur, maior & præstantia, & vtilitas erit. Etsi vero scriptoribus suam cuiq; laudem tribuere soleo, nec est meum, qui ingenio admodum exiguo, & iudicio pertenui sum, temere de veterum scriptis pronuntiare: quia tamen viris summo ingenio, iudicioque acerrimo præditis ita non solum hoc tempore, sed & iam olim persuasum esse video, M. Tullium Ciceronem in omni doctrinæ genere, & eloquentiæ laude tantum præstare, vt post homines na

tos

tos eiusmodi nemo, apud Latinos quidem certe, vnquam fuerit, his etiam temporibus talis nullus inueniatur, nec in posterum tanta excellentia in quoquam sperari posse videatur: ab horum virorum iudicio discrepare, mihi nefas esse arbitror. Quare cum Ciceronis immortalis ingenij sit beatissima vbertas, vt Quinctiliani verbis vtar, eiusque libri sint non modo linguæ latinæ & eloquentiæ, verùm etiam rerum innumerabilium thesauri copiosissimi, qui vel aureum illud flumen, cum inimicæ vetustatis iniuria, tum imperitorum hominum incuria fœdatum & impeditum quasi retandum suscipiunt, vel abditos in eius libris thesauros commonstrant & patefaciunt, eorum laborem optime impendi, fructuosissimumque esse cum semper iudicassem, hoc tempore manifesto comperio. Lumen vero historiæ tam necessarium ad huius rei partes sustinendas animaduerti, vt qui illo destituti ad Ciceronis explicationem aggrediuntur, eos non tantum scripta illius nihil illustrare, sed & locis non admodum obscuris, tanquam in crassissimis tenebris, fœdissimè labi videam. & iure quidem. etenim cum historia sit, vt verissime à Tullio ipso dictum

est,

eſt, lux veritatis, & nuntia vetuſtatis: fieri non poteſt, vt ſine eius cognitione veritatem rerum vetuſtarum, & à noſtra memoria remotarum (cuiuſmodi ſunt ea omnia, quæ interpretis operam in Ciceronis ſcriptis requirunt) quiſquam perſpiciat, nedum alijs patefacere atq; enodare poſsit. Contra qui à memoria temporum, hominum, rerumq́ue geſtarum inſtructi ad ſummi Oratoris interpretationem acceſſerũt, hi mirabiles vtilitatis fructus ſtudioſis attulerunt. Nec alia cauſa eſt, cur exiguis fragmentis explicationum Pediani in paucas orationes Ciceronis magnam molem Commentariorum præponderari comperiamus, niſi quod in illis commemoratio antiquitatis eſt perpetua, in hac res veteres nunquam fere attinguntur. Sed de interpretandi ratione ſententiam noſtram in præfatione Commentarij in Ligarianam ſuperiore anno expoſuimus: nunc de huius libri inſtituto aliquid dicendum. De vita Ciceronis Tullium Tironem, & Cornelium Nepotem libros ſcripſiſſe ac reliquiſſe, teſtes locupletes ſunt Aſconius & Gellius. Inuenitur præterea, vt accepi, in vetuſtis libris Auctoris de viris illuſtribus vita Ciceronis breuiter comprehenſa, quá

Plutarchus copiosius conscriptam in Parallela sua inclusit. Eam Leonardus Arretinus cum è græco in latinū conuertere cœpisset, atque animaduerteret, Plutarchum multa, vt ipse ait, prætermittere, quæ ad summi viri splendorem vel maxime pertinerent, Plutarcho, eiusq́ue interpretatione amissa, quæ vel apud latinos, vel apud græcos de vita, moribus, & rebus gestis Ciceronis legerat, plenius, non vt interpres, sed arbitratu suo descripsit. Hic Arretini libellus quasi è Plutarcho expressus in manibus vsque eo fuit, donec Achilles Bochius ex græco bono latinum fecit non omnino bonum. qui simulac græca intelligere cœpi displicuit, feciq́ue aliquot annis vota, vt melior interpretatio, quæ Cicerone & Plutarcho digna esset, prodiret. Sed cum optando nihil me consequi viderem, haud secus ac si vota nuncupassem, non fecissem, ea pro tenui mea facultate & copia mihi persoluenda esse duxi. Itaque ex Plutarcho vitam Ciceronis ita vt ab eo scripta fuit statim conuerti, & quidquid ab alijs vtriusq; linguæ scriptoribus, quod cum illis aut cōueniret, aut discreparet, de Cicerone memoriæ proditum notaueram, in Annotationes cōieci: quibus illa etiam com-

comprehendi,quæ à Plutarcho in præteritis relicta erant. Exijt tum Ciceronis vita ex ipsius libris potissimum collecta, nec ineleganter conscripta à Christophoro Preys Pannonio. cumq́ue iam illud,quod ego confeceram, typographo daturus essem, ecce tibi affertur Egnatius Sebastiani Corradi: cuius accuratam diligentiam ita probaui & amplexus sum, vt meo labore studiosis litterarum opus non esse æquissimo animo paterer. nec fore vnquam putaui,vt eum quisquã requireret, cum præsertim non ita multo post Ciceronianus Petri Rami(cui me Lutetiæ Parisiorum operam dedisse non pœnitet)sub secutus esset.Relicta igitur historia M. Ciceronis, vacuo à quotidianis prælectionibus tempore, cuius per quam exigua facultas nobis datur,alias res agere cœpi. Sed fecit tandem non solum ardẽs desiderium studiosæ iuuentutis, verum etiam grauis auctoritas magnorum virorum,qui me historiam Ciceronis alia, & commodiore, vt ipsi iudicabant, ratione tractasse, quàm ceteros cognouerant,vt vererer,ne, si diutius eam deberem, bonum nomẽ non existimarer. Quid præstiterim,confido eos,qui Ciceronis amore flagrant, vbi hæc legerint, cognitu-

gnituros. Meam vero interpretationem Plutarchi hic non apposui, partim quia docta & accurata Xylandri nostri, quem honoris & amicitiæ caussa nomino, iam edita, mea opus esse visum non fuit; tum quia, si quidem Xylander promissis steterit, & correctam à se interpretationem cum Annotationum cumulo huc ad nos miserit, latina cum græcis coniuncta, vt ab vtriusque linguæ studiosis conferri possint, breui sumus edituri. Interim hæc, quo à me animo dantur, eo Lector accipe, & Quinctiliani illud memineris: Ille se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit. Vale.

M. TVL.

M. TVLLII CICERONIS HISTORIA,

PER CONSVLES DESCRIPTA, ET in annos LXIIII. diſtincta, per Franc. Fabricium Marcoduranum.

M. TVLLIVS. M. F. M. N. COR. CICERO.

Oc modo Orator noſter, cuius vitam deſcripturi ſumus, Romanorum more nominatur. atque hæc ſingula primum explicabimus. M. id eſt Marcus, prænomen eius eſt, quod a patre, maximus natu filius de more habuit. TVLLIVS, propriũ & gentile eiuſdem nomen eſt: fuit enim è Tullia gente antiquiſsima, lib. 2. de legib. Patrem Ciceronis ex

regio Volſcorum genere fuiſſe, in Euſebij Chronicis legimus. & Plutarchus ſcribit, nonnullos eius genus referre ad Tullum Attium, nobilem Volſcorum regem.

Hinc Silius Italicus libro octauo:
Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo ſanguis ab alto:
Indole proh quanta iuuenis; quantumq; daturus
Auſoniæ populis uentura in ſæcula ciuem.
Ille ſuper Gangem, ſuper exauditus & Indos
Implebit terras uoce, & furialia bella
Fulmine compeſcet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquij cuiquam ſperare nepotum.

M. F. Marci filius. habuit enim Cicero noſter patrem M. Tulliū, qui cum eſſet infirma valetudine, in Arpinati villa fere ætatē egit in litteris, lib. 2. de legib. Eum fulloniam feciſse, ac vites oleasq; ſemper coluiſse, Q. Calenus in maledica oratione apud Dionem lib. 46. ait. Patrem hunc Cicero in pe-

in petitione Consulatus, annos iam natus XLIII, amisit, vt Asconius scribit. vide epist. 5. lib. 1. Att.

M.N. Marci nepos. nam & auus eius M. Tullius Cicero nominatus fuit, eoque viuo se natũ ait lib. 2. de legib. De eodem lib. 3. ita scribit, Et auus quidem noster singulari virtute in hoc municipio, quoad vixit, restitit M. Gratidio, cuius in matrimonio sororem, auiam nostram, habebat, ferenti legem tabellariam. Is quoque est, de quo Cæsar lib. 2. de Oratore, M. Cicero, inquit, senex, huius viri optimi, nostri familiaris pater, nostros homines similes esse Syrorum venalium dicebat: vt quisq; optime græcè sciret, ita esse nequissimum.

COR. Cornelia nomen est tribus, ablatiui casus, vt sit, ex Cornelia. ex tribubus autem XXXV aliquam

*necesse erat, cuiuscunque ordinis esset, ciuis Romanus obtineret. atque a tribu, in qua censebãtur, ciues etiam significabantur, Asconius in Verrinam secundam. Cicero autem cum reliquis Arpinatibus in tribu Cornelia censebatur, Liuius lib.*38.

CICERO. Cicerones a cicere appellatos fuisse satis constat: itaq; dictum esse illum, qui primus hoc nomen inuenit, a nasi figura, auctor est Plutarchus. Apud Priscianum quoq; Grammaticũ lib. 2. *legitur, eum qui primus hoc nomen habuit, ab habitu faciei nominatum esse. Plinius verò lib.*18.*cap.*1.*ait, Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum cognomina prima inde esse, vt quisque aliquod optime genus sereret.*

Anno post Romã conditã DCXLVII, ante Christum natum CIII, Consules fuerunt,

Q. SER-

Q. SERVILIVS CAEPIO, C. ATILIVS SERRANVS.

HIS Consulibus ante diem III. Nonas Ianuarij M. Cicero natus est, Gellius lib.15.cap.28. His quoque Consulibus, quibus L. Craßus legem Seruiliam suaserit, se natum esse, ipse Cicero in Bruto scribit. Idem III. Non. Ianua. natalem suum vocat epist.5.lib.7. & epist.41.lib.13. ad Att. Verba Plutarchi sine caußa in dubium vocantur: qui de Ciceronis natali ita scribit, τεχθῆναι δὲ κικέρωνα λέγουσιν ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νεῶν καλανδῶν. *id est, Editum in lucem Ciceronem ferunt tertio die Kalendarum nouarum, siue post diem tertium Kalendarum Ianuarij. quo genere loquendi non quartus, sed tertius dies Ianuarij significatur, vt sit tertio die post Kalendas, connumeratis ipsis Kalendis.*

Sic Liuius lib. 30. ait, Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decessisse: qui venit in Italiam anno ab V. C. DXXXII, decessit anno DXLVII. Recte igitur Paullus Iurisc. in L. Anniculus. D. de verb. signif. Ante diem decimum Kalendarum, post diem decimum Kalendarum, neutro, inquit, sermone vndecim dies significantur. Sic enim legendum ex Pandectis Florentinis, non, vtroq; sermone. vt perperam Alciatus, Budæus, Valla & Corradus legerunt. Apud Plutarchum omnem dubitationem tollit id quod sequitur: ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. *id est, quo die nunc magistratus pro Principe faciunt, & vota nuncupant. de quo die Caius in L. Si caluitur. D. de verb. signific. Post Kalendas Ianuarias die tertio*

pro

pro ſalute Principis vota ſuſcipiuntur. vbi tertium diem Ianuarij intelligendum eſſe hæc verba Capitolini in Pertinace oſtendunt, Denique ante tertium Nonarum diem, Votis ipſis, milites Maternum Laſciuiũ Senatorẽ nobilem ducere in caſtra voluerunt. Votis ipſis, id eſt, ipſo votorum die, quomodo ludis, gladiatoribus, & ſimilia à Latinis dicuntur. De iiſdem votis Spartianus in Hadriano, Ingraueſcẽte valetudine per ſomniũ periit ipſis Kalendis Ianuariis. Quare ab Hadriano Votorum cauſſa eſt lugeri vetitus. & Vopiſcus in Tacito, Diuorum templum fieri iuſſit, in quo eſſent ſtatuæ principum bonorum, ita vt iiſdem Natalibus ſuis, Parilibus, Kalendis Ianuariis, & Votis, libamina ponerentur.

Mater Ciceronis, quæ ipſum, vt Plu-

tarchus ſcribit, ſine vllo dolore peperit, fuit Heluia, vt ab Euſebio & Paullo Diacono in ſupplementis Eutropianis recte nominatur: nam apud Plutarch. ὀλβίαν *mēdoſe eſt ꝑ* ἑλβίαν, *quod nomē in eiuſdē Quæſtionib. Romanis emēdate legitur. quo de in Annotatiōib. in Oroſij li. 5. ca. 15. Habuit mater Ciceronis ſororem, quæ C. Aculeoni equiti R. nupſit: quē L. Craſſus dilexit ex omnibus plurimum, vt eſt lib. 2. de Oratore. de eodem ipſe Craſſus lib. 1. Nónne, inquit, videtis equitem R. hominem acutiſſimo omnium ingenio, ſed minime ceteris artibus eruditum, C. Aculeonem, qui mecum viuit, ſemperq; vixit, ita tenere ius ciuile, vti, cum ab hoc diſceſſeris, nemo de ijs qui peritiſſimi ſunt anteponatur? Huius igitur Aculeonis filij Ciceronis conſobrini fuerūt. quibus*

cum

cum se in pueritia bonis disciplinis operam dedisse ipse testatur initio lib.2. de Orat. Ex his fuit C.Visellius Varro, vir doctus in primis: qui iuris ciuilis à patre Aculeone traditam tenuit disciplinam, in Bruto. De eodem in Orat. de prouincijs COS. Ante quàm ad sequentem annum transeo, admonebo adolescētes studiosos, his Consulib. natum esse Cn. Pompeium pridie Kal. Octobris. quod Velleius lib.2. & Plinius lib.37.ca.2. diserte scribūt. cuius rei obseruatione facillime dijudicari potest, quot annos natus Pompeius res singulas gesserit, honoresúe consecutus sit. id quod tam varie ab auctoribus scriptum est, vt maior discrepantia vix inueniatur.

Anno vrbis DCXLIIX, Ciceronis II Consules fuerunt,

P. RVTILIVS RVFVS,

CN. MALLIVS.

HIc est P. Rutilius Stoicus, homo doctissimus, & Panætij auditor. de quo Cicero in Bruto, libr. 3. de Officijs, & nos inferius. Alterum Consulem Cn. Mallium voco, quoniam sic quoq; appellatur in antiquo marmore Neapoli: vndè Georgius Fabricius legem ædificãtium descripsit. de quo Cicero pro Plancio, Populus R. Q. Catulo in summa familia nato, sapiẽtissimo & sanctissimo viro præposuit Cn. Mallium non solum ignobilem, verum sine virtute, sine ingenio, vita etiam contempta. Idem scribit pro Murena. Sed apud historicos, qui hũc Consulem victum à Cimbris scribunt, magna varietas in nomine & præno mine inuenitur. de qua Sigonius in Fastis. Hoc anno Q. Seruilio Cæpioni proconsuli imperiũ rogatione C. Norbani Tribunipl. abrogatũ est. qua de

caußa

caußa seditio in vrbe excitata fuit. de qua Cicero lib.2.de Ora.Sed Cæpio damnatus est, eiusq; bona publicata sunt, Liuius libr. 63. & Asconius in Cornelianam.

Anno vrbis DCXLIX, Ciceronis III COSS. fuerunt,

C. MARIVS II, C. FLAVIVS FIMBRIA.

C. *Marius iterum Consul Kalendis Ianuarij de Iugurtha triumphauit, Plutarchus in Mario, Sallustius in Iugurthino. C.Fimbriam Cicero pro Plancio inter eos numerat, qui cum Tribuni pl. eßе non potuißent, Consules facti sunt. De eius eloquẽtia idem in Bruto. His Consulibus C.Caßius L.F. Lõginus Tribunuß pl. plures leges ad minuendã nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, vt quem populus damnaßet, cuiûe imperium*

rium abrogaßet, in Senatu ne esset, Asconius in Cornelianam.

Anno vrbis DCL, Ciceronis IV COSS. fuerunt,

C. MARIVS III, L. AVRELIVS ORESTES.

M*Arius hunc Consulatum in apparatu belli Cimbrici, (quod Cicero de prouincijs Gallicũ vocat, & Mario extra ordinem decretum fuisse ait,) consumpsit, vt scribit Velleius lib.2. vbi addit his COSS. Cn. Domitium Tribunum pl. legem tulisse, vt sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant, populus crearet. cuius meminit Suetonius in Nerone, & Cicero Agraria secunda his verbis: De sacerdotijs Cn. Domitius Tribunus pl. vir clarißimus tulit, quod populus per religionem sacerdotia mandare non poterat, vt minor pars popu-*

populi vocaretur: ab ea parte qui esset factus, is à collegio cooptaretur. Orestes in magistratu mortuus fuit. itaq; Marius è Gallia Romā profectus comitia Consularia habuit, quibus ipse Consul quartum creatus est, Plutarchus in Mario.

Anno vrbis DCLI, Ciceronis V
COSS. fuerunt,

C. MARIVS IIII. Q. LVTATIVS CATVLVS.

H*Oc anno Marius Teutonos & Ambronas ad aquas Sextias prope Maßiliā deleuit, Strabo lib. 4. Orosius lib. 5. cap. 16. vt alios mittam, de quibus in Orosium scripsi. Q. Catulus pater est, de cuius dicendi genere multa Cicero in Bruto. Interfectus est a Marianis anno DCLXVI. Eodem anno M. Antonius Orator, qui triennio post, suo nimirum anno,* Con-

Consul fuit, prætor maritimos prædones in Ciliciam persecutus fuit, vt est in epitoma Liuiana lib. 68. Atque hanc rem ipse Antonius intelligens lib. I. *de Oratore inquit, Cum proconsule in Ciliciam proficiscens Athenas venißem, complures tum ibi dies sum propter nauigandi difficultatẽ commoratus. Corradus non animaduertens, procõsulem dici etiam, qui ante Consulatum cum imperio consulari in prouinciam mittitur, scripsit M. Antonium post Consulatum in Ciliciam profectum. Tu lege Commentarium nostrum in Ligarianam. Atq; hic est Antonius ille triumphalis vir, cuius filiam a prædonibus captam fuiße, Plutarchus in Pompeio tradit. vnde Cicero pro lege Manilia: An ignoratis, ex Miseno eius ipsius liberos, qui cum prædonibus antea ibi bellũ gesserat,*

ferat, a prædonibus eſſe ſublatos? in cuius loci interpretatione doctiſſimus Hotomanus perperam hunc Antoniũ cum eius filio, qui curator oræ maritimæ fuit, vt infra demonſtrabimus, confundit. His Conſulibus Archiam poëtam Romam veniſſe, Cicero in oratiõe pro eo habita ſcribit: & addit, illũ ſibi à prima pueritia principem & ad ſuſcipiendã & ad ingrediẽdam rationem ſuorum ſtudiorum extitiſſe. Vſus enim fuit Cicero puer Græcis doctoribus: quod ipſe in epiſtola ad M. Titinnium, referente Suetonio de claris Rhetorib. ita ſcripſit: Equidẽ memoria teneo pueris nobis primum latinè docere cœpiſſe L. Plotium quendã: ad quem cum fieret concurſus, quòd ſtudioſiſſimus quiſque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem

doctiſ-

doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.

Anno vrbis DCLII, Ciceronis VI COSS. fuerunt,

C. MARIVS V. M'. AQVILLIVS.

Marij in quinto Cōsulatu collega fuit Manius Aquillius. Hinc Antonius apud Ciceronē lib.2.de Oratore ait, se in Aquillij caussa Mariū crebro appellando collegam ei suum commendasse. Aquillium Marij in quinto Consulatu collegam aduersus fugitiuos in Siciliam missum, bellūq́; seruile, Athenione duce interfecto, confecisse, Diodorus Siculus lib.36. scripsit. in cuius excerpta historia ab Henrico Stephano latinè edita hic Consul C. Acilius per mendum vocatur. Apud Ciceronem quoque Agraria.

ria.2.male scriptum est, Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum M. Attilius etiam mutuum frumentum dedit. vbi M'. Aquillius scribendum. vt initio Verrinæ septimæ, Nos post id bellum, quod M'. Aquillius confecit; sic accepimus: nullum in Sicilia bellum fugitiuorum fuisse. Aquillius deinde caussam de pecunijs repetundis dixit: eumque M. Antonius acriter defendit, vt Liuius lib. 70. Cicero lib.2. de Orat. & Verrina septima testantur. Idem pro Flacco: M'. Aquillium patres nostri multis auaritiæ criminibus, testimonijsque conuictum, quia cum fugitiuis fortiter bellum gesserat, iudicio liberauerunt. C. Marius COS. V. & Q. Lutatius procos. Cimbros in Venetia ad Athesim Veronæ Fluuium vicerunt. de qua victoria Orosius noster libr.5. cap. 16.

Sic Marius influentes in Italiã Gallorum maximas copias repreßit, vt ait Cicero de prouincijs COS. atque Italiam obsidione liberauit, Idem post redit. ad Quirites.

Anno vrbis DCLIII, Ciceronis. VII COSS. fuerunt,

C. MARIVS VI, L. VALERIVS FLACCVS.

HOc anno L. Appuleius Saturninus seditionẽ mouit. qui cum anno superiore Tribunatus competitorem A. Nonium (de quo nomine vide Annotationes nostras in cap. 17. lib. 5. Orosij) adiuuante C. Mario occidißet, eaq́ ratione Tribunus pl. iterum factus legem Agrariam per vim tulisset, in quam a singulis Senatoribus iurari voluit, Q. Metello Numidico, qui vnus in eam iurare noluit, diem

diem dixit. Metellus autem, cui patriæ ſalus dulcior, quàm conſpectus erat, de ciuitate maluit, quam de ſententia dimoueri: & C. Mario ſextum Conſuli, & eius inuictis legionibus, ne armis confligeret, cedendum eſſe duxit, Cicero pro Balbo, pro Sextio, & in Piſonem. Sed cum idem Saturninus C. Memmium candidatum Con ſulatus interfeciſſet, operamq́; daret, vt C. Seruilius Glaucia prætor Conſul fieret, S. C. factum eſt, vt C O S S. viderent, ne quid Reſp. detrimenti caperet. Itaq; Saturninus & Glaucia ſtatim ſunt interfecti, Cicero pro Rabirio, in Catilin. 1. Philipp. 8. & in Bruto. Saturnini caput Rabirium quendam Senatorem per conuiuia circuntuliſſe, Auctor de Viris illuſtrib. ſcribit. Quare poſtea Cicerone Conſule C. Rabirius accuſatus fuit à

T. Labieno, cuius patruus Q. Labienus cum Saturnino occisus fuerat, Cicero pro Rabirio, Orosius lib. 5. ca. 17.

Anno vrbis DCLIV, Ciceronis VIII COSS. fuerunt,

M. ANTONIVS, A. POSTVMIVS ALBINVS.

DE his Cicero in orat. post reditum ad Quirites, Nunquam de Q. Metello C. Marius, qui erat inimicus, sed ne is quidem, qui secutus est, M. Antonius homo eloquentißimus cum A. Albino collega Senatum aut populum est cohortatus. Hoc tamen anno Metellus vnius tribunipl. rogatione ab exilio reuocatus est, epist. 9. lib. 1. Famil. Tribunus fuit Q. Calidius, auctore Valerio lib. 5. cap. 2. Calidij lege Q. Metellum in ciuitatem restitutum fuiße, Cicero quoque pro Plan-

Plancio ait. Eodem anno Tribunus pl. fuit Sex. Titius, homo seditiosus & turbulentus: cui Antonius Consul restitit, vt ipse narrat lib. 2. de Oratore. vbi de testimonio suo in Titium reum agit. fuit enim hic Titius accusatus & condemnatus, quod L. Saturnini imaginem domi suæ habuisset, vt scribit Cicero pro C. Rabirio, & Valerius lib. 8. cap. 1. qui ait eum lege agraria gratiosum fuisse. est ergo is, de quo Obsequens in Antonij & Albini Consulatu hæc scribit, Sex. Titius (Sextius in Obsequente mendose legitur) Tribunus pl. de agris diuidendis populo cum, repugnantibus collegis, pertinaciter legem ferret, corui duo numero in alto volantes ita pugnauerunt supra concionem, vt rostris vnguibusq; lacerarentur. Haruspices sacra Apollinis litanda,

& de lege, quæ ferebatur, superse-dendum pronuntiarunt. Vnde emendandus est locus Ciceronis libr.2. de legib. corruptus adhuc in omnibus libris, etiam Manutianis postremis. sic enim legitur: Quid religiosius, quàm cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid, leges non iure rogatas tollere, vt etiam decreto collegij, vt Liuias consilio Philippi consulis & auguris? in codice manuscripto pro, vt etiam, legitur, vttetiam. tu, vt Titiam, repone. nam in eodem libro, Leuias, pro Liuias scriptum est.

Anno vrbis DCLV, Ciceronis IX
COSS. fuerunt,

Q. CAECILIVS METELLVS
NEPOS, T. DIDIVS.

A*B his Consulibus lata est lex Cæcilia Didia, ab vtriusque nomine*

mine dicta. cuius meminit Cicero pro domo, Philip. 5. ep. 9. lib. 2. Att. vbi vulgo Cœliam Didiam, sicut pro Sextio, Aciliam Didiam mendose legitur. Huius legis duo capita fuerunt: Vnum, ne diuersis de rebus lex ferretur: Alterum, vt leges trinundino promulgarentur, auctor Cicero locis iam citatis. Manutius in libro de legib. duas leges Cæcilias Didias fuisse affirmat. quem lege. Hoc ex Asconio addendum, Huius Metelli Consulis filium fuisse Metellū Nepotem eum, qui cum Cicerone inimicitias gessit. de quo infra.

Anno vrbis DCLVI, Ciceronis X COSS. fuerunt,

CN. CORNELIVS LENTVLVS, P. LICINIVS CRASSVS.

E*Odem anno Censores in Tabulis Capitolinis inueniuntur, L. Va-*

lerius Flaccus, & M. Antonius. Cicero initio lib.3. de Orat. scribit, Antonium Censorem imperatorijs manubijs rostra ornasse.

Anno vrbis DCLVII, Ciceronis XI COSS. fuerunt,

CN. DOMITIVS AHENOBARBVS, C. CASSIVS LONGINVS.

DE hoc Domitio Cicero pro Domo, Cn. Domitium, inquit, nos pueri Consulem, Censorem, pontificem max. vidimus. De eius Tribunatu dixi ad annum DCL. Censor fuit anno DCLXI. post Tribunatum pontifex maximus populi suffragio creatus fuit, vt est in epitoma Liuiana libr. 67. His Consulibus Ptolemæum regem Cyrenarum, cui cognomen Apioni fuit, mortuum testamento heredem populum R. reliquisse, Obsequens & Caßiodorus scribunt.

bunt. Cicero contra Rull. 2. Ascribit idem auctioni Corinthios agros opimos & fertiles, & Cyrenenses, qui Apionis fuerunt.

Anno vrbis DCLVIII, Ciceronis XII COSS. fuerunt,

L. LICINIVS CRASSVS. Q. MVCIVS SCAEVVLA.

D*E his Cicero Verr. 4. Halesini pro multis & magnis suis, maiorumq́ suorum in Remp. nostram meritis atque beneficijs, suo iure nuper L. Licinio, Q. Mucio COSS. cum haberent inter se controuersias de Senatu cooptando, leges ab Senatu nostro petiuerunt. Idem lib. 3. de Officijs, Esse pro ciue qui non sit ciuis, rectum est non licere. quam tulerunt legem sapientißimi Consules Crassus & Scæuula. Hanc legem Liciniam & Muciam vocat in Bruto. & pro*

Cornelio, Legem Liciniam & Muciam de ciuibus regundis duo Consules omnium, quos vidimus, sapientissimi tulerunt. in quem locum Asconius plura scribit. Crasso Gallia prouincia obuenit, in eaq́; rem gessit, de qua Cicero libr. I. *de Inuentione, & in Pisonem. Q. Mucius in Asia legatum habuit P. Rutilium Rufum, qui Consul fuerat anno DCXLVIII. & quia publicanis nihil agere in Asia permiserat, eorum conspiratione in iudicium vocatus, ab equitibus, qui tum iudicabant, damnatus est, vt scripsi in cap.* 17. *libr.*5. *Orosij. Meminit eius Cicero passim, lib.* I. *de Oratore, in Bruto, pro Fonteio, in Pisonem, lib.*3. *de Natura Deo. & alibi.*

Anno vrbis DCLIX, Ciceronis XIII COSS. fuerunt,

C. COE-

C. COELIVS CALDVS, L. DOMITIVS AHENOBARBVS.

COelium hunc inter nouos homines numerat Cicero pro Murena. eundē nō mediocribus inimicitÿs ac laboribus contendiſſe, vt ad ſummos honores perueniret, ait in Ver. 7. De eodem Craſſus lib. I. de Orat. Quis non videat, C. Cœlio æquali meo magno honori fuiſſe homini nouo illam ipſam, quamcunque habuit, in dicendo mediocritatem? Hac de cauſſa meminit eius in Bruto. Eundem clariſſimum ac fortiſſimū adoleſcentē Quæſtorem non eſſe factum, ait pro Plancio. vbi male, Q. Cœlius, legitur. L. Domitius prætor Siciliam obtinuerat, atq; ſeueritatis exemplū in paſtorē, qui aprum venabulo percuſſerat, ediderat. quod ex Ciceronis Verrina. 7. Valerius in cap. 3. lib. 6. tranſtulit.

Anno vrbis DCLX, Ciceronis XIIII COSS. fuerunt,

C. VALERIVS FLACCVS.
M. HERENNIVS.

M. Herennius is est, qui in Consulatus petitione L. Philippum superauit. de quo Cicero in Bruto, & pro Murena. Totum annum domi forisq; tranquillum fuisse, Obsequens scribit.

Anno vrbis DCLXI, Ciceronis XV COSS. fuerunt,

C. CLAVDIVS PVLCHER.
M. PERPERNA.

Hic C. Claudius Ap. F. dicitur a Cicerone Verrina 4. Eundem magnificētissimè ædilitate functum esse, ait lib. 2. de Officijs, & Verr. 6. Claudij collega in fragmentis Capitolinorum Fastorum M. Perperna vocatur. περπέρνας *idem nominatur*

a Dio-

a Dione lib. 41. vbi de ipsius morte scribit. Hoc anno Censor cum Cn. Domitio fuit L. Crassus. cuius Censuræ Cicero in libris de Oratore aliquoties mentionem facit. Hoc tempore clarissima illa M'. Curij & M. Coponij caussa apud Centumuiros à duobus Consularibus atque æqualibus L. Crasso & Q. Scæuula defensa est, paullo ante quàm Cicero in forum venit, vt testatur ipse pro Cæcina. Meminit eiusdem lib. 1. & 2. de Oratore, & in Bruto. vnde caussam talem fuisse cognoscimus. Coponius in testamento postumum heredem scripserat: eique, si ante quàm in tutelam suam veniret mortuus esset, Manium Curium substituerat. cum postumus natus non esset, M. Coponius heres legitimus ad se hereditatem pertinere contendit, negauitq; Scæuula

Copo-

Coponij patronus, nisi postumus & natus & antequam in suam tutelam veniret, esset mortuus, heredem eum esse posse, qui postumo & nato & mortuo esset substitutus. Crassus, qui Curium defendebat, contendit, testatorem hac mente fuisse, vt si filius non esset qui in tutelã veniret, Curius heres esset, idq́ omnibus probauit.

Anno vrbis DCLXII, Ciceronis XVI COSS. fuerunt,

L. MARCIVS PHILIPPVS
SEX. IVLIVS CAESAR.

HIc annus decimus sextus terminus est pueritiæ Ciceronis, in qua, vt Plutarchus scribit, cum eas artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, disceret, ingenium eius ita eluxit, tantumq́ nominis & gloriæ inter pueros habuit, vt eorum parentes, visendi Ciceronis,

cogno-

cognoſcendæq́; celebratæ celeritatis in diſcendo gratia, ad ludum venirent. Pueri quoque honoris gratia Ciceronem medium deducebant: de quo honore Plutarchus in Præceptis Ciuilibus, & Ouidius lib.5. Faſtorum,

Et medius iuuenum, non indignantibus ipſis,
Ibat: & interior, ſi comes unus erat.

Laudat etiam Plutarchus indolem Ciceronis, ac plane ipſum eiuſmodi natura fuiſſe ait, qualem Plato lib.5. de Rep. in Philoſopho & homine docili requirit. vbi Socrates ita concludit, οὐκοῦν καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι, οὐ τῆς μὲν, τῆς δ' οὔ. ἀλλὰ πάσης. *id eſt, Igitur & philoſophum dicemus ſapientiæ amatorem eſſe, non vnius alicuius, ſed vniuerſæ. Puer Cicero, cum poeſi in primis delectaretur, Põtium Glaucum tetrametris cõpoſuit,*

quem

quem sua etiamnum ætate extitisse Plutarchus ait. Aeschylus ἐν τῷ ποντίῳ γλαύκῳ à Strabone, Athenæo, & alijs citatur.

Hoc anno Tribunus pl. M. Liuius Drusus, cum Senatui priscum restituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus, qui tum lege Sempronia iudicabant, ad eum transferre ordinem, in ijs ipsis, quæ pro Senatu moliebatur, Senatum habuit aduersarium, inquit Velleius lib.2. Cum igitur vehemẽtius inueheretur in caussam principũ Consul Philippus, Drusiq; tribunatus, pro Senatus auctoritate susceptus, infringi iam ac debilitari videretur, ludorũ Romanorum diebus, quos a pridie Non. vsque ad Idus Septemb. fuisse, ex veteri Kalendario cognoscitur, Crassus se cum C. Cotta & P. Sulpicio in Tusculanum

num cōtulit. quo cum primum Q. Scæuula & M. Antonius, deinde Q. Catulus & C. Iulius Cæsar venißent, habita fuit disputatio de Oratore, quam Cicero postea tribus libris complexus est, seq; tum adhuc puerum fuisse, ait lib. 13. *ad Att. Idib. Septēbris Senatus frequens vocatu Drusi in curiam venit: ibiq; permulta vehementißima contentione animi, ingenij, virium à L. Crasso dicta sunt: dicenti latus condoluit, sudorq; multus consecutus est: ex quo cum cohorruisset, cum febri domum rediit; dieq; septimo est lateris dolore consumptus, Cicero lib.* 1. & 3. *de Oratore. Drusus quoq;, socijs & Italicis populis spe ciuitatis Romanæ solicitatis, cum è foro cinctus immēsa multitudine reuertisset, in atrio domus suæ cultello percussus, qui affixus lateri eius relictus*

 est,

est, intra paucas horas decessit, Velleius, & Liuius lib. 70. Cicero quoq; lib.3.de Natura ait, Drusum domi suæ interfectū esse. & p Milone, Tribunus pl. M. Drusus occisus est: nihil de eius morte populus consultus, nulla quæstio decreta à Senatu est. Petijt eodē tempore Tribunatū pl. C. Cotta is, qui anno post R. Cond. D C L X X V I I I Consul cum L. Octauio fuit. sed paucis diebus post mortem Crassi depulsus per inuidiam Tribunatu, non multis ab eo tempore mensibus eiectus est è ciuitate, libr.3. de Oratore. Reus enim lege Varia factus venit in iudicium: cumq; res suas extulisset, & equites palam insectatus esset, antequam sententiæ de ipso ferrentur, vrbe cessit, Appianus lib.1. Crasso mortuo, Cotta pulso, Cicero in forum venit, vt ipse testatur in Bruto. Vnde

cogno-

cognoſcitur, M. Tullium anno ſequente, cum iudicia bello Italico intermiſſa eſſent, ſumpta virili toga in forum veniſſe. Deducebantur enim tum in forum adoleſcentes a patre, vel à propinquis, vt eſſent fori auditores, & ſectatores iudiciorum. qua de re Tacitus in dialogo de Oratoribus. meminit Cicero pro Cœlio, & epiſt. 10. *lib.* 13. *Famil. Filius etiam, qui togam virilem ſumebat, à patre & propinquis in forum deducebatur, vt Plutarchus in Bruto de Caßij filio ſcribit, vbi togam virilem* ἀνδρεῖον ἱμάτιον *appellat. Dio lib.* 45. *eãdem* ἐσθῆτα ἀνδρικὴν *vocat. Hanc togam Latini etiam purã, & Græci* ἀπόρφυρον *nominant. Dabant eam ſuis liberis Romani decimo ſexto fere anno. Sic enim Suetonius in Auguſto, Quadrimus patrem amiſit: duodecimum annum agens*

auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio post, virili toga sumpta, militaribus donis triumpho Cæsaris Africano donatus est, quanquam expers belli propter ætatem. Sic M. Tullius suo filio, quo auctus fuit Cæsare & Figulo COSS. anno DCLXXXIX, togam puram dedit Lentulo & Marcello COSS. anno DCCIV. epist.1.lib.1. & ep.20. lib.9.ad Att. Adolescentes eo ipso die, quo togam virilem sumebant, in Capitolium ascendisse, argumento est quod Valerius libri quinti cap.4. de M. Cotta scribit, de quo Dio lib.36. Hoc anno multis prodigijs bellum Italicum significatum fuit: quæ Sisenna initio belli Marsici exposuit, auctore Cicerone lib.1. de Diuinat. Eadem referuntur ab Obsequente, & Orosio lib.5. cap.18

Anno

Anno vrbis DCLXIII, Ciceronis XVII COSS. fuerunt,

L. IVLIVS CAESAR. P. RVTILIVS LVPVS.

Horum Consulum Cicero lib. 1. de Diuinat. his verbis meminit, Quinetiam memoria nostra templum Iunonis Sospitæ L. Iulius, qui cum P. Rutilio Consul fuit, de Senatus sententia refecit ex Cæciliæ Balearici filiæ somnio. & paullo post, Cæciliæ Q. filiæ somnio modo, Marsico bello, templum est à Senatu Iunoni Sospitæ restitutum. Nam his Consulibus, vt Paterculus scribit, ortum est bellum, quod, quia à Marsis primum commotum fuit, Marsicum est dictum, vt Strabo lib. 5. scribit. atq; ita vocatur à Cicerone orat. 2. contra Rullum. vbi idem, sicut & Verrina quarta, pro Cluentio, pro Archia, &

de Haruſpicum reſp. Italicum nominatur. Idem à Cicerone pro Fonteio, Sociale, a Diodoro, Plutarcho, & Appiano, Μαρσικὸς & συμμαχικὸς πόλεμος *dicitur. Geſtum eſt hoc anno & proximo ſequente ab ipſis Conſulibus. Hinc Cicero pro Fonteio, Recordamini quos legatos nuper in bello L. Iulius, quos P. Rutilius, quos L. Cato, quos Cn. Pompeius habuerit. Atq; de his duobus annis intelligendum, quod Cicero in Bruto ſcribit, Erat Hortenſius in bello primo anno miles, altero tribunus militum. Hoc tempore, vt ibidem Cicero ait, iudicium exercebatur vna lege Varia. Tulerat eam Q. Varius aduerſus interceßionem collegarum annitentibus equitibus, vt quæreretur de ijs, quorum opera conſilioúe ſocij contra populum R. arma ſumpſiſſent, Aſconius*

nius in orat. pro Scauro, Valerius lib. 8. cap. 6. Appianus libr. I. *cuius libri mendose* κόϊντον οὐαλέριον *pro Q. Vario edunt. Sed cum multi Varia lege inique damnarentur, crebræq; defectiones Italicorum nuntiarentur, tunc ob eius tristitiæ occasionem Senatus decreuit, ne iudicia, dum tumultus Italicus esset, exercerentur, inquit Asconius pro Cornelio. Tum Cicero, vt ipse in Bruto ait, quotidie & scribens & legens & commentans, oratorijs tamen exercitationibus contentus non erat. Quare, cum Cicero, auctore Quinctiliano lib.*10.*cap.*3.*in disputationibus de Oratore iudicium suum cum Crassi auctoritate coniunxerit, non dubium est, quin ipse Tullius suas exercitationes libro primo de Oratore sub Crassi persona ita significauerit: In quotidianis cogitationibus*

equidem mihi adolescentulus proponere solebam illam exercitationem maxime, vt aut versibus propositis quammaxime grauibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere, eam rem ipsam, quam legissem, verbis alijs quammaxime possem lectis pronuntiarem. Postea mihi placuit, eoq́; sum vsus adolescens, vt summorum Oratorum græcas orationes explicarem: quibus lectis hoc assequebar, vt cum ea quæ legerẽ græcè, latinè redderem, non solum optimis verbis vterer, & tamen vsitatis, sed etiam exprimerem quædam verba imitando, quæ noua nostris essent, dummodo essent idonea. Tum igitur Cicero admodum adolescentulus, vt est libr.2. de Natura deorum, Arati carmina de cælo stellisq́ conuertit,

quo-

quorum fragmenta extant. Marium quoq; illis temporibus, cum Scæuula viueret, qui de eo dixit, Canescet sæclis innumerabilibus, scripsit. cuius à se scripti meminit lib. 1. de legib. lib. 1. de Diuinat. & lib. 12. ad Att.

Anno vrbis DCLXIIII, Ciceronis XVIII COSS. fuerunt,

CN. POMPEIVS STRABO.
L. PORCIVS CATO.

HOc anno primum senatores cum equitibus Rom. lege Plotia iudicarunt, cuius Cicero pro Cornelio meminit, & Asconius eum locum interpretans, scribit, his Consulib. M. Plantium Siluanum eam legem tulisse. De eodem anno Cicero in Bruto, Iam consequente anno Q. Varius sua lege damnatus excesserat. ego autem iuris ciuilis studio multum operæ dabam Q. Scæuolæ P. F. qui quanquam

nemini se ad docendum dabat, tamen consulentibus respondendo studiosos audiendi docebat. Atq; hic est Q. Mucius Augur, ad quem sumpta virili toga Cicero à patre ita erat deductus, vt quoad posset, & liceret, à senis latere nunquam discederet, quod ipse in Lælio scribit. Sed cum Q. Scæuula Augur, qui cum L. Metello Consul fuit anno vrbis DCXXXVI, in monumentis antiquis Q. F. dicatur, videndum, an patris prænomen in Ciceronis libris sit deprauatum. nam Scæuulam pontificem, quem Corradus & alij viri docti significari putant, intelligi non posse, inde constat, quod Cicero se ad Pontificem non nisi Augure mortuo contulit. Augur autem non solum hoc, verumetiam sequente anno adhuc superstes fuit, ac tum Ciceroni sermonem Lælij de

ami-

amicitia exposuit, vt è Lælio M. Tullij perspicuum est. De eodem Augure Cicero hæc Philippica VIII: Ego Q. Scæuulam Augurem memoria teneo bello Marsico, cum esset summa senectute & perdita valetudine, quotidie, simulatq; luceret, facere omnibus conueniendi sui potestatem. neq; eum quisquam illo bello vidit in lecto: senexq́; & debilis primus veniebat in Curiam. Plutarchus scribit, Ciceronem bello Marsico aliquamdiu sub Sylla militasse. Apud Syllam legatum se fuisse, cum ille hoc anno ante oppidum Nolam florentissima Samnitum castra cepit, ipse Cicero lib. I. de Diuinatione scribit. de hac sua militia etiam Philipp. 12. hæc memoriæ prodidit, Cn. Pompeius Sex. F. Consul me præsente, cum essem tiro in eius exercitu, cum P. Vettio Catone duce

Mar-

Marsorum inter bina castra collocutus est. Hoc anno Censores fuerunt, P. Licinius Crassus & L. Iulius Cæsar. quibus Censoribus nullam populi partem esse censam, Cicero ait pro Archia.

Anno vrbis DCLXV, Ciceronis XIX COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SVLLA.
Q. POMPEIVS RVFVS.

DE hoc anno Cicero in Bruto, Atq; huic anno proximus Sulla Consule & Pompeio fuit. tum P. Sulpicij in Tribunatu quotidie concionantis totum genus dicendi pænitus cognouimus. Sulpicium ab optima causa profectum, Caioq; Iulio Consulatum contra leges petenti resistentem, longius, quàm voluit, popularis aura prouexit, ait. Idem de Resp. harusp. Dissidebat enim capitali odio à Q. Pom-

Q. Pompeio Consule, qui cum coniunctißimè & amantißimè vixerat, in Lælio: cumq; auctore Mario perniciosas leges (quas per vim latas Sulla dicebat, vt est Philipp. 8.) promulgaret, ac Pompeij Consulis filium, Sullæ generum occidisset, Sulla cum exercitu in vrbem venit, ex eaq; Sulpicij & Marij factionem expulit, Liuius lib. 77. & alij. Tum Sulla P. Sulpicium oppreßit, eiq; ferro erepta vita est, Cicero in Catilin. 3. & libr. 3. de Oratore. Marius primo senile corpus paludibus demersus occultauit: deinde ad infimorum ac tenuißimorum hominum Minturnis misericordiam confugit: inde nauigio perparuo, cum omnes portus terrasq; fugeret, in oras Africæ desertißimas peruenit, ait Cicero pro Sextio. historiam pleniorem apud Plutarchũ, Appianum, Vel-

Velleium, & in epitome Liuij inuenies. De eodem Cicero post reditum ad Quirites, C. Marium egomet dicere audiui, tum se fuisse miserum, cum careret patria, quam obsidione liberauisset: cum sua bona poßideri ab inimicis ac diripi audiret: cum adolescentem filium videret eiusdem socium calamitatis: cum in paludibus demersus concursu ac misericordia Minturnensium corpus ac vitam suam conseruasset: cum parua nauicula traiectus in Africam, quibus regna ipse dederat, ad eos inops supplexq́ue venisset. & in Pisonem, C. Marium Italia seruata ab illo demersum in Minturnensium paludibus, Africa deuicta ab eodem expulsum & naufragum vidit. Dum hæc in Italia geruntur, interim Mithridates rex Ponti, Ariobarzane & Nicomede

ami-

amicis populi R. exactis Cappadocia atq; Bithynia, Asiam intrauit, vnaq́; die tota Asia tot in ciuitatibus, vno nuntio, atq; vna litterarum significatione ciues Ro. necandos trucidandosq́; denotauit, inquit Cicero in Maniliana; scribit Liuius libr. 78. Valerius lib. 9. cap. 2. Plutarchus in Sulla, Appianus in Mithridatico. Atq; hæc est illa vniuersorum ciuium Rom. per tot vrbes vno puncto temporis misera crudelisq́ue cædes, quam Cicero pro Flacco nominat. Idem in Maniliana ait, Mithridatem tum legatum populi R. consularem vinculis ac verberibus, atq; omni supplicio excruciatum necasse. Intelligit autem M'. Aquillium Consulem anni D C L I I. de quo præter Appianum Iustinus lib. 38. & Athenæus lib. 5. Dipnosoph. Eodem tempore, cũ princeps Academiæ Philo

lo cum Athenienſium optimatibus Mithridatico bello domo profugiſſet, Romamq́ue veniſſet, totum ei ſe Cicero tradidit, admirabili quodam ad philoſophiam ſtudio concitatus, vt ipſe in Bruto ait. hinc Plutarchus ſcribit, Ciceronem, cum è pueris exceßiſſet, Philonem Academicum audiuiſſe: quem inter Clitomachi diſcipulos Romani inprimis & propter doctrinam admirabantur, & propter morum manſuetudinem diligebant. Philonem igitur Cicero libr. I. *de Natura deor. inter eos philoſophos numerat, à quibus inſtitutus fuit. de eodem in Lucullo, Iam Clitomacho Philo noſter operam multos annos dedit: Philone autem viuo patrocinium Academiæ non defuit. Phædrus quoque Ciceroni, cum puer eſſet, ante quã Philonem cognouiſſet, valde, vt philoſophus,*

phus, probatus fuit, epist.1. lib.13. Famil. Merito igitur lib.1. de Natura scripsit, non mediocrem se à primo tempore ætatis in philosophiæ studio operam curamq; consumpsisse. in quo hoc etiam commorabatur attentius, quod sublata iam esse in perpetuum ratio iudiciorum videbatur, vt ait in Bruto. Hoc etiã anno, vt iam retulimus, Q. Mucius Augur Lælij de amicitia sermonem, habitum ab illo paucis diebus post mortem Africani Aquillio & Tuditano Consulib. anno DCXXIIII, Ciceroni exposuit. Augure mortuo, Cicero se ad Q. Scæuulam pontificem contulit. cui Reip. & senatus principi cum operam daret, peritus iuris euasit, vt Plutarchus scribit. Vnde Atticus lib.1. de legib. Tullium his verbis affatur: Nam à primo tempore ætatis iuri studere

te memini, cum ipse etiam ad Scæuolam ventitarem: neq; vnquam mihi visus es ita te ad dicendum dedisse, vt ius ciuile contemneres. & Brutus de Claris Orat. Tu mihi videris tantum iuris ciuilis scire voluisse, quantum satis esset Oratori. Q. Scæuola pontifex, seu, vt Appianus eum nominat, Μούκιος σκαιόλας ὁ τὴν μεγίστην ῥωμαίοις ἱερωσύνην ἱερώμενος, *is est, quem supra Consulem cum L. Crasso fuisse anno ab V. C. DCLVIII scripsimus. de cuius morte dicemus ad annum DCLXXI.*

Anno vrbis DCLXVI, Ciceronis XX COSS. fuerunt,

CN. OCTAVIVS. L. CORNELIVS. CINNA.

HOc anno Cinna Consul, cum perniciosas leges per vim ferret, vrbe à Cn. Octauio collega pulsus est, Li-

Liuius lib79. vnde Cicero in Catil.3. Cn. Octauius Consul armis ex vrbe collegam suum expulit. omnis hic locus aceruis corporum, & ciuium sanguine redundauit. atq; ita bellum Octauianum commotum est: de quo Cicero lib.2. de Natura deorum; Tum stellis ijs, quas Græci cometas, nostri crinitas vocant: quæ nuper bello Octauiano magnarum fuerunt calamitatum prænuntiæ. vide Plinium lib.2. ca. 25. Dissensionis inter Octauium & Cinnam meminit Cicero etiam de haruspicum respon. Tum Marius cum reliquis exulibus ex Africa accersitus, cum in vrbem recepti essent, eam velut captam cædibus & rapinis vastarunt. qua de re Orosius libr. 5. cap. 19. & ego in eum locum. Hinc Cicero post red. in Senatu ait, C. Marium reditu suo Senatum cun-

ctum pæne deleuisse. Tum Q. Catulus, M. *Antonius, C. Iulius trium ætatum oratores tres sunt crudelissimè interfecti, Cicero in Bruto. Et Marius quidem Cimbricæ victoriæ gloriam cum collega Catulo communicauit: postea vero ciuili bello victor iratus, necessarijs Q. Catuli deprecantibus non semel respondit, moriatur, Idem Tuscul. 5. & Cotta libr. 3. de Natura deo. Cur tot ciuitatis principes à Cinna interempti? cur omnium perfidiosissimus* C. Marius *Q. Catulum præstantissima dignitate virum mori potuit iubere?* M. *Antonij in ijs ipsis rostris, in quibus ille Remp. constantissimè Consul defenderat, quæq; Censor imperatorijs manubijs ornarat, positum caput illud fuit, à quo erant multorum ciuium capita conseruata, lib. 3. de Oratore. & Tuscul. 5.*

Cin-

Cinna collegæ sui consulis Cn. Octa-uij præcidi caput iußit, P. Craßi, L. Cæsaris nobilißimorum hominum, quorum virtus fuerat domi militiæq; cognita; M. *Antonij, omnium elo-quentißimi quos audierim; C. Cæsa-ris, in quo mihi videtur fuisse speci-men humanitatis, salis, suauitatis, le-poris. de his omnibus vide procemium libr. 3. de Oratore. de P. Crasso Cicero pro Sextio, In qua ciuitate ipse me-minissem patrem huius* M. *Craßi, fortißimum virum, ne videret victo-rem viuus inimicum, eadem sibi ma-nu vitam exhausisse, qua mortem sæ-pe hostibus obtulisset. de eodem pro Scauro, & ibi Asconius. Hoc anno* M. *Tullius* Moloni *Rhodio Romæ dedit operam, & actori summo caus-sarum, & magistro, vt ait in Bruto. de quo* Molone *Plutarchus in Cice-*

 rone

rone & Cæsare, Strabo lib.14. Quinctilianus libr.3.cap.1.& Suetonius in Iulio Cæsare. Molonem Rhetorem studia M.Ciceronis acuisse ait etiã Valerius Max. libr. 2. cap. 1. Circa hoc tempus Cicero adolescens Commentarios Rhetoricos de Inuentione inchoatos & rudes edidit, quod ipse initio lib. 1. de Oratore, & Quinctilianus lib.3. significant.

Post hunc annum triennium fere vrbem sine armis fuisse, Cicero in Bruto ait. quo Sulla bellum Mithridaticũ gerente, de quo Plutarchus & Appianus, Cinnanæ Marianæq; partes Italiam obsederunt, vt scribit Velleius.

Anno igitur ab V.C. DCLXVII,
Ciceronis XXI COSS.
fuerunt,

C. MARIVS VII. L. CORNELIVS CINNA II.

Ma-

MArius editis multis ſceleribus Idib. Ianuarij deceſſit, Liuius lib. 80. de eius morte ſic Cicero lib. 3. de Natura deor. Cur Marius tam feliciter ſeptimum Conſul domi ſuæ ſenex eſt mortuus? Mario ſuffectus eſt L. Valerius Flaccus pater illius Flacci, pro quo Ciceronis oratio extat. Huic, cum à Cinna miſſus, vt Sullæ ad bellum Mithridaticum ſuccederet, in Aſiam traieciſſet, conſuli portas tota Aſia clauſit, Cicero pro Flacco. Anno ſequente idem a C. Fimbria legato ſuo conſularis interfectus eſt, Velleius lib. 2. Liuius 82. Strabo 13. Hoc anno Cenſores in tabulis Capitolinis inueniuntur L. Marcius Philippus, M. Perperna. quorum Verrina tertia in lege Verris mẽtio fit ita, Qui de L. Marcio, M. Perperna Cenſoribus redemerit, eum ſocium ne ei

admittito. de Marcio item Cicero pro domo ait, L. Philippus Censor auunculum suum præteriјt in recitando senatu: nihil enim poterat dicere, quare rata non essent, quæ erant acta in ea Rep. in qua se illis ipsis temporibus censorem esse voluisset.

Proximò biennio, quo comprehenditur annus vrbis DCLXVIII & DCLXIX, Ciceronis XXII & XXIII, Consules à se creati Remp. tenuerunt,

L. CORNELIVS CINNA.
CN. PAPIRIVS CARBO.

QVa ratione M. Tullius hoc triennium, quo vrbs fere sine armis fuit, traduxerit, ipse in Bruto his verbis exponit. Ego, inquit, hoc tēpore omni noctes & dies in omniū doctrinarum meditatione versabar. erā cum Stoico Diodoto: qui cum habitauisset apud me, mecumq; vixisset, nuper est domi meæ mortuus. à quo cum

in

in alijs rebus, tum ſtudioſiſſimè in Dialectica exercebar, quæ quaſi contracta & aſtricta elequentia putanda eſt: ſine qua etiam tu Brute iudicauiſti, te illam iuſtam eloquentiam, quam dialecticam dilatatam eſſe putant, conſequi non poſſe. hactenus Cicero. qui hunc Diodotum lib. 1. de Natura deor. primo loco numerat inter eos philoſophos, à quibus inſtitutus fuit. de eodem in Lucullo, Diodoto quid faciam Stoico? quem à puero audiui, qui mecum viuit tot annos, qui habitat apud me, quem & admiror, & diligo. & epi. 16. lib. 13. Fam. Domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditiſſimo, multum à puero fuit. eiuſdem meminit epiſt. 4. lib. 9. Famil. de quo loco etſi Adriani Turnebi & Petri Rami præceptorũ meorum, quos vt ipſorũ dignitas poſ-

 cit,

cit, honoris gratia nomino, sententiæ aliquando nonnihil discreparunt: res tamen ipsa ex vera huius nominis scriptura, quam Victorius & Manutius viri doctißimi è vetustis libris ediderunt, iam extra controuersiam est. De eodem Cicero Tuscul. 5. Diodotus Stoicus *cæcus multos annos nostræ domi vixit. is vero, quod credibile vix esset, cum in philosophia multo etiam magis aßidue, quàm antea versaretur; & cum fidibus Pythagoreorum more vteretur; cumq́ ei libri noctes & dies legerentur (quibus in studijs oculis non egebat) tum, quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens discentibus, vnde, quò, quamq́ lineam ducerent. Mortuus fuit Cæsare & Bibulo COSS. anno ab V. C. DCXCIIII. Cornelius Tacitus in dia-*

dialogo de Oratoribus ait, Ciceronē apud Philonem Academicum, apud Diodotum Stoicū omnes philosophiæ partes pænitus hausisse. Addit Cicero in Bruto: Huic ego doctori, & eius artibus varijs atq; multis ita eram tamen deditus, vt ab exercitationibus oratorijs nullus dies vacuus esset. commentabar declamitans sæpe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: idq́; faciebam multum etiam latinè, sed græcè sæpius: vel quòd græca oratio plura ornamenta suppeditans, consuetudinem similiter latinè dicendi afferebat: vel quòd à græcis summis doctoribus, nisi græcè dicerem, neq; corrigi possem, neque doceri. Ciceronem ad Præturā vsq; græcè declamasse, auctor est Suetonius de claris Rhetorib. Circa hoc tempus Cicero, cum Aratum iam

Ro-

Romanum hexametris versibus edidisset, in Xenophontis Oeconomico lusit, vt scribit Hieronymus in praefatione in Eusebij Chronica. Ipse Cicero secundo libro extremo de officijs ad filium viginti annos natũ ita scribit, Has res cõmodissime Xenophon Socraticus persecutus est in eo libro, qui Oeconomicus inscribitur: quem nos ista fere aetate cum essemus, qua es tu nunc, è graeco in latinum conuertimus. Diuisit autem Cicero vnũ Xenophontis librum in tres, vt Seruius in primum Georgicorum testatur. Quinetiam libros Platonis Cicero hoc genere tralatos edidit, inquit Fabius lib.10. cap.5. Timaei pars cum maximo bono studiosorum vtriusq; linguae extat. Protagaram ab eo conuersum fuisse, Hieronymi, Prisciani & Donati testimonijs tantummodo

ſcimus. Carbonis in ſecundo Conſulatu Quæſtor fuit C. Verres, Cicero Verrina tertia. Tum Sulla, pace cum Mithridate facta, Aſiam in quadraginta quattuor regiones diſtribuit, auctore Caßiodoro. Cum autem Sulla omnes Aſiæ ciuitates pro portione in prouincias deſcripſiſſet, vectigal quoque ijs, quod æqualiter pēderent, deſcripſit, Cicero pro Flacco, & epiſt. 1. lib. 1. ad Q. fratrem. Sed Sullam in Italiam reuocauit Reſp. ait pro lege Manilia.

Anno vrbis DCLXX, Ciceronis XXIIII COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SCIPIO ASIATICVS: C. NORBANVS FLACCVS.

HOrum Conſulum meminit Cicero pro Quinctio. vbi etiam C. Valerium Flaccum imperatorē hoc anno in-

in Gallia vlteriore fuiſſe ait. cuius Flacci mentionem Cæſar lib.1.de bello gallico facit. Scipionis Quæſtorem M.Piſonem, de quo paullo ante, fuiſſe ex Verrina tertia cognoſcitur. Hoc tempore tumultus ille pro recuperanda Rep. ortus eſt, de quo Cicero in Bruto. Nam Sulla compoſitis tranſmarinis rebus in Italiam venit, & C. Norbanum prœlio vicit, de quo diximus in cap. 20. lib. 5. Oroſij. Tum Cn. Pompeius adoleſcētulus priuatus exercitum difficili Reip. tempore confecit, eiq́ præfuit, & rem optime ductu ſuo geſſit, Cicero in Maniliana. vide Plu archum & alios. Sulla vero cum Scipione inter Cales & Theanum, cum alter nobilitatis, alter belli ſocios adhibuiſſet, de auctoritate ſenatus, de ſuffragijs populi, & de iure ciuitatis, legis inter ſe condiciones

con-

contulerunt, inquit Cicero Philippica.12.sed cum res conuenire non posset, & Sulla Scipionis castra oppugnaturus esset, vniuersus exercitus consulis signa ad Sullã transtulit. Scipio, cum interimi posset, dimissus est. hæc Liuius lib.85. Itaq; Scipio fluctibus Reip. expulsus Massiliæ postea in exilio vixit, Cicero pro Sextio. Hoc anno Capitolium incensum fuit, cuius meminit Cicero in Catil.3. Tu lege Plutarchum in Sulla, & Augustinum cap.24 lib.2. de Ciuitate Dei.

Anno vrbis DCLXXI, Ciceronis XXV COSS. fuerunt,

CN. PAPIRIVS CARBO III.
C. MARIVS C. F.

H*Orum Consulum mẽtio est apud Ciceronem contra Rullum. Hoc anno, cum à Marianis vrbs adhuc teneretur, L. Damasippus prætor ex*

vo-

voluntate C. Marij Consulis, cum Senatum contraxisset, omnem, quæ in vrbe erat, nobilitatem trucidauit, Liuius libr. 86. Tunc interfectus fuit C. Carbo Consulis frater, de quo Cicero epist. 21. libr. 9. Famil. Perijt tum quoq; P. Antistius Cn. Pompeij socer, de quo Cicero in Bruto. & Q. Scæuula pontifex maximus, quem Liuius lib. 86. scribit in vestibulo ædis Vestæ occisum fuisse. Hinc Cicero libr. 3. de Natura deor. Temperantiæ prudentiæq; specimen ante simulacrum Vestæ pontifex max. est Q. Scæuula trucidatus. meminit eiusdem libr. 3. de Orat. Tandem Sulla fuso Carbonis exercitu in vrbem venit, tumq; eius immanis crudelitas in ciues extitit, de qua Cicero libr. 2. de Officijs, & Orosius libr. 5. cap. 21. Tum Cn. Pompeius in Siciliam cum imperio à Senatu

natu miſſus Carbonem conſulem captum interfecit, Liuius lib.89. Plutarchus in Pompeio, & alij. de quo Cicero epiſt.21.lib. 9.Famil.Hoc vero, qui Lilybæi à Pompeio noſtro interfectus eſt, improbior nemo, meo iudicio fuit. atq; ita Pompeius Siciliã multis vndiq; cinctã periculis, nõ terrore belli, ſed celeritate conſilij explicauit, Cicero in Maniliana. Extremo hoc anno Sulla effecit, ab Interrege vt Dictator diceretur, ait Cicero epiſt.18. lib.9. ad Att. quomodo id effecerit, copioſe Appianus & Plutarchus ſcribunt. Interrex fuit L.Valerius Flaccus. de quo Cicero orat.3. contra Rullum, Omnium legum iniquiſsimam, diſsimillimamq; legis eſſe arbitror eam, quam L.Flaccus Interrex de Sulla tulit, vt omnia, quæcunque ille feciſſet, eſſent rata. de eadem

lege lib.1.de legib. Nihilo credo magis illa iusta est, quam Interrex noster tulit, vt Dictator quem vellet ciuium indicta causa impune posset occidere. Itaq; Sulla Dictator omnes, quos oderat, morte multabat, Cicero pro Ligario. De proscriptione Sullana Orosius noster cap. 21. lib. 5. Etsi autem Sulla Dictator post C. Marium et Cn. Papiriū fuit, vt ait Cicero orat. 3. contra Rullum: Consules tamē creari permisit.

Anno vrbis DCLXXII, Ciceronis XXVI COSS. fuerunt,

M. TVLLIVS DECVLA. CN. CORNELIVS DOLABELLA.

DE his Consulib. Cicero orat. 2. contra Rullum, De quibus vendendis S. C. facta sunt M. Tullio, Cn. Cornelio COSS. Sulla Dictator hoc tempore rebus nouis Reip. statum cōfirma-

firmauit, vt est in epitoma Liuiana 89. Recuperata Rep. & legibus atq; iudicijs constitutis, Cicero ad caussas & priuatas & publicas adire cœpit, in Bruto. Itaq; his Consulibus, vt Gellius lib. 15. cap. 28. scribit, M. Cicero caussam priuatam pro Quinctio apud Aquillium Gallum iudicé dixit. Praeterea in Eusebij Chronico ita legitur, XXVI anno ætatis Cicero Quinctium defendit. Idem cognoscitur ex ipsa caussæ expositione, quæ talis est. Sex. Næuius ante biennium Scipione & Norbano COSS. cum P. Quinctius pridie K. Februarij in Galliam profectus esset, à P. Burrieno prætore possessionem bonorum Quinctij, à quo sibi pecuniam deberi, & vadimonium desertum dicebat, ex edicto postulauit. missus in possessionē Næuius, cum bona absentis Quinctij

dies XXX possedisset, ea ꝑscribi iussit. Tũ Sex. Alphenus procurator Quinctij auctionẽ impedire conatur, seq́; paratum esse iudicio absentẽ defendere profitetur. Næuius postulat, vt Alphenus iudicatum solui satisdet. quod cum ille recusaret, eoq́; nomine Tribunos appellasset, conuenit, vt Idibus Septem. Quinctium sisti Alphenus promitteret. Venit Romam Quinctius, & vadimoniũ sistit. Næuius annum & sex menses, hoc est ab Idib. Septem. Scipione & Norbano COSS. vsq; ad Idus Martias huius anni, nihil petit. Tum demum in ius ventum ad P. Dolabellam prætorem. ibi Næuius petijt, vt Quinctius iudicatũ solui satisdaret. quod cum is recusaret, Dolabella decreuit, vt Quinctius aut satisdaret, aut sponsionem faceret, Si bona sua ex edicto posses-

sa

sa essent. Sponsione facta, C. Aquillius Iudex datus est. apud quē Cicero contendit, Quinctij bona ex edicto à Næuio possessa non esse. Vides igitur aperte Quinctij caussam hoc anno à M. Tullio defensā esse post Idus Martias. nam quod Cicero ait, rem iacuisse in controuersijs biennium: Oratorum more elatè dictū est. & si quis velit, calumnijs Næuij rem in biēnium ductam fuisse, hoc quidem certe omnes fateri necesse est, post Idus Sept. quæ hoc anno, non quæ Sulla & Metello COSS. anno insequente fuerunt (vt Corradus res nescio quas agens scripsit) hāc caussam actā esse. Quod vero & Corradus opinatur, & non nemo affirmat, Quinctium defensum post Dictatorem Syllam, eo quod Cicero dicat, Emisti bona Sex. Alpheni L. Sulla Dictatore vendēte; leue ad-

modum eſt.cur enim in iudicio priuato hoc eloqui auſus nō fuiſſet? aut quis præſtabit, ab Oratoribus omnia dicta, vel eo modo acta fuiſſe, quo poſtea ſcripta ſunt & edita?

Sulla dictatore Cicero iterū ſe Moloni, qui legatus ad ſenatum de Rhodiorum præmijs venerat, operam dediſſe ait in Bruto. Hoc quoq; tēpore Cn. Pompeius, bello in Africa maximo confecto, victorem exercitum deportauit, vt ait Cicero pro lege Manilia. intelligit autem bellum cū Domitio, & Hierta Numidiæ rege. quo de Oroſius lib.5.cap.21. atq; ex Africa Pompeius adhuc eques triumphauit. Miror autem Eutropiū ſcribere Pompeium tunc quartum & vigeſimum annum egiſſe, cum M. Tullij æqualis fuerit, vt ex Ciceronis Bruto & Velleio notum eſt, et nos ſupra admonuimus.

Anno vrbis DCLXXIII, Ciceronis XXVII COSS. fuerunt,

L. CORNELIVS SVLLA FELIX II. Q. CAECILIVS METELLVS PIVS.

Horum Consulum meminit Cicero Verrina tertia, & Gellius lib.15.cap.28. vbi scribit, Ciceronem his Consulibus Sex. Roscium parricidij reum defendisse. & addit, Fenestellæ errorem notatum fuisse à Pediano, quòd scripsisset Ciceronē sexto & vigesimo ætatis anno pro Sex. Roscio dixisse. quem Fenestellæ errorem Corradum, aliosq; viros doctos potius amplecti, quam Asconij & Gellij auctoritatem sequi, equidem miror: cum præsertim Quinctilianus lib.12.cap. 6. scribat, Ciceronem sex & XX annos natum pro Sex. Roscio dixisse. eos vero ante III Nonas

Ianuarij huius anni natus non fuit. Egit tamen, opinor, hanc caussam in principio anni. Nam, vt ex oratione ipsa intelligitur, in lege de pſcriptione erat, vt anno superiore ad K. Iunias proscriptiones venditionesq́; fierent: Roscius autem pater aliquot post menses Romæ occisus est: eaq́; res quatriduo ad Chrysogonum in castra Sullæ Volaterras (quod oppidum obsessum Sulla in deditionem accepit, Liuius lib. 89) delata est. Bona Roscij tãquam proscripti, ideoq́; occisi, vt Plutarchus tradit, Sulla hastæ subiecit, & Chrysogonus eius libertus duob. millibus nummûm emit, cũ iam proscriptionis mentio nulla fieret, & cum etiam qui antea metuerant redirent, ac iam defunctos sese periculis arbitrarentur. Sed cum filius idemq́; heres Roscij bona patris ita vendita

esse

esse ægre ferret, eaq́; sexagies esse demonstraret; Sulla coargui se grauiter tulit, & Roscij filij nomē opera Chrysogoni de parricidio deferendum curauit. Cum Roscij patrociniū ob Sullæ metum nemo susciperet, adolescens ab omnibus desertus ad Ciceronē confugit: quem amici quoq; ad reum defendendum cohortabantur, cū aliud splendidius aut præclarius gloriæ initium habere non posset. Cicero igitur adolescens contra L. Sullæ dominantis opes Sex. Roscium Amerinum defendit, lib. 2. de Officijs. Victor igitur in caussa, magna in admiratione fuit, vt Plutarchus ait: ipse vero in Bruto sic scribit, Itaq; prima caussa publica pro Sex. Roscio dicta tātum commēdationis habuit, vt nō vlla esset, quæ non nostro digna patrocinio videretur. Roscio contra Chrysogonum de-

 fenso

fenso Ciceronem Athenas secessisse, atq; inde post triennium Romam reuertisse, in Eusebij Chronico scriptũ est. vnde illud Caleni apud Dionem lib. 46. manasse videtur, καὶ πρὸς τρία ἐν ἀθήναις ἔτη κατατρίψας *quibus verbis significat, M. Tulliũ eloquentiæ gratia triennium Athenis vixisse. & certe si Roscio defenso statim in Græciã ꝓfectus esset, quod Plutarchus quoq; putauit, trienniũ ibi vixisset. Iam vero cũ secus ipse in Bruto scribat, nos etiã hæc tẽporibus aliter diuidemus.*

Mitylenas hoc tempore in Asia expugnatas fuisse in Liuiana epitoma libr. 89. scriptum est. expugnauit eas M. Thermus: in qua expugnatione Iulius Cæsar, auctore Suetonio, corona ciuica donatus est. Atq; ita vrbs & natura, & situ, & descriptione ædificiorum & pulchritudine

inpri-

inprimis nobilis, belli lege ac victoriæ iure populi Rom. facta est, Cicero orat. 2. contra Rullum.

Anno vrbis DCLXXIIII, Ciceronis XXVIII COSS. fuerunt,

P. SERVILIVS VATIA ISAVRICVS. AP. CLAVDIVS PVLCHER.

HOs Consules in hunc annum Sulla cõtra voluntatẽ populi, qui ipsum creabat, renuntiãdos curauit, & Dictatura se abdicauit, Appianus lib. 1. *Orosius lib.* 5. *ca.* 22. *Ap. Claudius P. Clodij inimici Ciceronis pater fuit. vnde in orat. de harusp. resp. P. Seruilius collega patris eius nominatur. Hoc tẽpore Cicero ante quã in Græciam pfectus fuit Arretinæ mulieris libertatem cõtra Cottam hominẽ disertißimum defendit, Sulla adhuc viuo, vt ait pro Cæcina. Erat eo tempore in*

re in Cicerone summa gracilitas & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: qui habitus, & quæ figura non procul abesse putatur à vitæ periculo, si accedit labor, & laterum magna contentio. eoq; magis, vt ipse in Bruto scribit, hoc eos, quibus erat carus, commouebat, quod omnia sine remißione, sine varietate, vi summa vocis, & totius corporis contentione dicebat. itaq; cum eum amici & medici hortarentur, vt caussas agere desisteret, ipse autem quoduis periculum adire, quàm à sperata dicēdi gloria discedere, mallet: censeret tamen remißione & moderatione vocis, & commutato genere dicēdi se & periculum vitare posse, et temperatius dicere; vt cõsuetudinem dicendi mutaret, eam sibi causam in Græciam proficiscendi fuisse ait in Bruto. itaque cum

cum esset biennium versatus in caussis, Roma est psectus huius anni æstate, vt ex sequẽtibus cognoscetur. Cum venisset Athenas, sex mẽses cum Antiocho veteris Academiæ nobilißimo & prudẽtißimo philosopho fuit; studiumq́; philosophiæ nunquam intermissum, à primaq́ue adolescentia cultum, & semper auctũ, hoc rursus summo auctore & doctore renouauit, vt ipse in Bruto testatur. ideoq́ue libr. 1. *de Natura deor. Antiochum inter eos philosophos numerat, à quibus institutus fuit. Plutarchus quoque in Cicerone à nobis conuerso ita scribit, Cum Athenas venisset, Antiocho Ascalonitæ operam dedit: eiusq́ue copia quidem & lepore dicendi delectabatur: sed quæ ab ipso in philosophia nouabantur, ea minime probabat. iam enim Antiochus à noua Academia defe-*

defecerat, & relicta Carneadis secta, commutatoque instituto, vel euidentia & sensibus victus, vel, vt nonnulli aiunt, ambitione & contentione cum Philonis & Clitomachi discipulis adductus, Stoicorum decreta fere defendebat. Antiochus igitur, vt Cicero in Lucullo testatur, appellabatur quidem Academicus, sed erat, si perpauca mutauisset, germanissimus Stoicus. Didicerat apud Philonē tam diu, vt constaret diutius didicisse neminem: & scripserat de Academica secta acutissime, eamq; non acrius accusauit in senectute, quàm antea defensitauerat. Plura vide in Lucullo Ciceronis & Plutarchi.

Anno vrbis DCLXXV, Ciceronis XXIX COSS. fuerunt,

M. AIMILIVS LEPIDVS. Q. LVTATIVS CATVLVS.

HIs Consulibus Sulla in agro Cu-mano mortuus, ac Romam perlatus cũ magna pompa in campo Martio sepultus est. quod præter ceteros Appianus libr. I. copiose narrat. Primus autem è patricijs Cornelijs Sulla igni voluit cremari, lib. 2. de legibus. Post Sullæ mortem dissensio inter Consules orta est, cum Lepidus Sullæ acta rescindere tentaret, & Catulus ei resisteret. vide Orosiũ nostrum lib. 5. cap. 22. Hinc Cicero in Catil. 3. Dissensit M. Lepidus à clarißimo & fortißimo viro Q. Catulo. attulit non tam ipsius interitus Reipub. luctum, quàm ceterorum. Vbi vero M. Tullio de Sullæ morte Athenas allatum est, vt Plutarchus scribit, cum iã corpus eius exercitationib. conformatũ meliore habitu esse cœpisset, & vox ita conformata esset, vt cum auditu sua-

uis

nis ac plena, tum ad corporis constitutionem moderatè accommodata esset, motus & precibus litterisque amicorum, quæ Roma frequentes ad ipsum afferebantur, & cohortatione Antiochi, vt Rempub. capesseret; dicendi vim ceu instrumentum rursus excoluit, ciuilemq; facultatem excitauit. Itaque primum, vt ipse in Bruto scribit, Athenis apud Demetrium Syrum, veterem & non ignobilem dicendi magistrum exercebatur. post totam Asiam peragrauit cum summis oratoribus, quibus cum exercebatur ipsis lubentibus: quorum erat princeps Menippus Stratonicensis, quem Plutarchus Menippum Carem nominat, Cicero eum tota Asia illis temporibus disertissimum fuisse iudicat. vnde Strabo libr. 14. κἀνταῦθα δ' ἀνὴρ ἀξιόλογος γεγένηται ῥήτωρ μένιππος

πος κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν, κατόκας ἐπικαλούμενος· ὃν μάλιστα ἐπαινεῖ τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν ῥητόρων, ὧν ἠκροάσατο, κικέρων, ὥς φησιν ἔν τινι γραφῇ αὐτοῦ, συγκρίνων ξενοκλεῖ, καὶ τοῖς κατ' ἐκεῖνον ἀκμάζουσι. *id eſt, Fuit ibi patrum noſtrorum memoria nobilis magiſter dicendi Menippus cognomento Catocas: quem Cicero ex Aſiaticis oratoribus, quos audiuit, maxime laudat, vt eſt in quodam ipſius libro: vbi eum cum Xenocle, atq; illius ætatis oratoribus comparat. De Xenocle Adramytteno, cui Cicero quoq; operam dedit, idem Strabo lib.13. Erat cum Cicerone tum etiã Aeſchylus Gnidius, aßiduißime autem Dionyſius Magnes. quibus non contentus, Rhodum venit, ſeq́; ad eundem, quem Romæ audiuerat, Molonem applicauit, cum actorem in veris caußis, ſcriptoremq́; præſtantem, tum in notandis animaduertendisq;*

vitijs, & instituendo docendoque prudentissimum. is dedit operam, vt nimis redundantem Oratorem nostrum, & superfluentem iuuenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret, & quasi extra ripas diffluentē coerceret, auctor ipse in Bruto. De Apollonio Molone, inquit Plutarchus, traditum est memoriæ, eum latinæ linguæ rudem rogasse Ciceronem, vt græcè declamaret. in quo cū ideo illi obtemperasset, quod putaret, se ita melius corrigi posse; ceteri omnes admiratione obstupefacti certatim de Cicerone, aliusq; alio gloriosius prædicabat: Apollonius neque orante Cicerone lætitiam præ se tulit, & cum perorasset, defixus in cogitatione diu sedit. quod vbi Ciceronem ægre ferre sensit, hæc eius vox erupit: Te equidem M. Tulli collaudo & admiror:

sed

ſed me Græcorum fortunæ miſeret, cum videam doctrinæ & eloquentiæ laudem, quæ ſola nobis reliqua erat, per te ad Romanos tranſlatam eſſe. Rhodi Cicero Poſidonium Philoſophum etiam audiuit, vt Plutarchus ſcribit. Poſidonius enim cũ eſſet Apamienſis è Syria, Rhodi vixit, teſte Strabone libr. 14. Hunc familiarem ſuũ vocat Cicero lib. 1. de Finib. Eundem lib. 1. de Natura inter eos numerat, à quibus in philoſophia inſtitutus fuit. Præterea in libro de Fato ita ſcribit, *Quædam etiam Poſidonius (pace magiſtri dixerim) comminiſci videtur.*

Anno vrbis DCLXXVI, Ciceronis XXX COSS. fuerunt,

D. IVNIVS BRVTVS. MAM. AEMILIVS LEPIDVS LIVIANVS.

Hos Conſules ex interregno iniiſſe, argumento eſt oratio Phi-

lippi apud Sallustium. de quibus Cicero in Bruto, Iisdem fere temporibus D. Brutus, is qui Consul cum Mamerco fuit, homo & graecis doctus litteris & latinis. Mamerci Aemilij Lepidi meminit Valerius libr. 7. cap. 7. Hoc anno, cum duo Consules clarissimi fortissimiq; essent, Pompeius adhuc eques contra Sertorium ad bellum maximum formidolosissimumq; suasu L. Philippi pro consule missus est. quo quidem tempore, cum esset non nemo in Senatu, qui diceret, non oportere mitti hominem priuatũ pro consule; Philippus dixisse dicitur, Non se illum sua sententia pro consule, sed pro consulibus mittere, ait Cicero in Maniliana. Idem Philip. II. Pompeio Sertorianum bellum à Senatu priuato datum est: cum L. Philippus pro consulibus se eum mittere

dixit,

dixit, non pro consule. Scribit idem Plutarchus in Pompeio. Comparato exercitu, hostes in ceruicibus iam Italiæ agẽtes ab Alpibus in Hispaniam submouit, Galliamq́ue recepit, vt ipse apud Sallustium ad Senatum scribit. Vnde Cicero in Maniliana ait, Pompeium per Galliam legionibus Romanis in Hispaniam iter Gallorum internecione patefecisse.

Hoc quoque anno M. Tullius se recepit e Græcia, biennio post quàm eò profectus erat, non modo exercitatior, sed prope mutatus. nam & contentio nimia vocis reciderat, & quasi deferbuerat oratio, lateribusq́; vires, & corporis mediocris habitus accesserat, vt ipse in Bruto testatur. Cum autem Cicero, auctore Plutarcho, magna spe erectus ad Remp. summo studio raperetur, ardor eius oraculo quo-

dam repressus est. Nam cum Delphos profectus Apollinẽ consuluisset, quánam via ad summam gloriam perue- nire posset; oraculũ editum est, Suam naturam, nõ multitudinis opinionem ducem vitæ sequeretur. Quapropter Romam reuersus primo timide vi- xit, & dubitanter ad honores acces- sit, nec vllo in numero habitus, sed græculus atq; otiosus appellatus fuit: quæ nomina infimis & sordidis ho- minibus in promptu esse atque in ore consueuerũt. Vt vero & innata hono rum cupiditate ductus, & patris at- que amicorum cohortatione incita- tus, se totum patrocinijs tradidit, nõ iam pedetentim principem locum pe- tijt, sed statim eluxit, ceterisque ora- toribus longe præstitit. Hactenus Plutarchus, vt a me ante annos octo conuersus fuit. vbi quod græculum

atque

atque otiosum dixi, qui Plutarcho est γραικὸς καὶ σχολαστικός, secutus sum auctoritatem nostri Oratoris, qui pro Sextio inquit, Græculum se atque otiosum putari voluit: studio litterarum se subito dedidit.

Anno vrbis DCLXXVII, Ciceronis XXXI COS. fuerunt,

CN. OCTAVIVS. C. SCRIBONIVS CVRIO.

DE his Cicero in Bruto, Cn. Sicinius, cum Tribunus pl. Curionem & Octauium Consules produxisset, Curioque multa dixisset sedente Cn. Octauio collega, qui deuinctus erat fascijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus: nunquam, inquit, Octaui collegæ tuo gratiam referes; qui nisi se suo more iactauisset, hodie te istic muscæ comedissent. Vidētur autē Consules à Sicinio

productii fuisse, cum id egit, vt Tribunicia potestas populo redderetur, Asconius in Diuinat. in Verrem. His Consulibus Cicero, vt ipse in eodem Bruto ostendit, cum vnum annum reuersus ex Asia caussas nobiles egisset, Quæsturam petijt, cum C. Cotta, qui anno insequenti Consul fuit, Consulatum, Hortensius Aedilitatem peteret. Quæstorijs comitijs, quæ tributa fuisse, ep. 31. lib. 7. Famil. cognoscitur, Cicero quæstor in primis cunctis suffragijs est factus, in orat. in Pisonem. Idem Verrina septima ait, se ita Quæstorem factum fuisse, vt sibi honorem illum tum non solum datum, sed etiam creditum, ac commissum putaret. In caussis ijs, quas Cicero ex Asia reuersus ante Quæsturam egit, numero orationem pro Q. Roscio Comœdo. id quod proposita constitutione cauf-

ne cauſ-

ne caussæ planum faciam. Res igitur, vt ex orationis fragmento colligitur, ita se habet. C. Fannius Chærea seruũ suum Panurgum communem cum Roscio ea lege fecit, vt is à Roscio arte histrionica institueretur, quæstusq́; inter eos communis esset. Institutum artificio comico Panurgum Q. Flauius Tarquiniensis quidam interfecit. In hanc rem Fannius cognitor à Roscio datus fuit, qui Flauium iudicio DAMNI INIVRIA DATI Roscij nomine persequeretur non secus atque si res sua esset. Lite contestata, Roscius sine Fannio cum Flauio decidit HS centum millibus. Deinde C. Pisone teste & arbitro Roscius Fannio pro opera, pro labore, quòd cognitor fuisset, quòd vadimonia obijsset, certam pecuniam dedit hac condicione, vt si quid Fan-

nius pro ſua parte ſerui interempti à Flauio exegiſſet, partem eius dimidiam Roſcio diſſolueret. Poſt triennium Fannius qui diceret ſe à Flauio nihil abſtuliſſe, Roſcium cum eo de tota re pro ſocietate decidiſſe, Roſcium in ius vocauit, & HS quinquaginta millia, dimidiam ſcilicet partem eius pecuniæ, quam Roſcius à Flauio abſtulerat, petijt, & ſponſione Roſcium laceßiuit, Ni ſibi ille HS IↃↃↃ deberet. Datus igitur iudex à Prætore fuit C. Piſo cum hac formula, Si pateret Roſcium Fannio HS IↃↃↃ debere, quod Cicero enumeratione cauſarum debitionis falſum eſſe docet: neque ſocietatis nomine quidquam à Roſcio peti poſſe probat. Corradus Ciceronem hanc cauſam egiſſe Cn. Pompeio & M. Craſſo. COS. anno poſt hũc ſexto inde putat, quod tũ C. Piſo prætor

tor fuerit. sed fallitur, qui ex Iudice priuato prætorem facit. Hoc tempore Q. Roscium fuisse defensum ex oratione cognoscitur. in qua Rosciũ Syllano tempore cum Flauio decidisse, & quadriennio post causam actam fuisse aperte significatur. Hoc anno in Hispania aduersus Sertorium acerrima illa prœlia & maxima Sucronense & Duriense commissa sunt. quorum meminit Cicero pro Balbo. tu vide Plutarchum in Pompeio.

Anno vrbis DCLXXVIII, Ciceronis XXXII COS. fuerunt,
L. OCTAVIVS. C. AVRELIVS COTTA.

DE his Cicero in Verrem. 3. Cum L. Octauius, C. Aurelius COS. ædes sacras locauissent, neq; potuisset omnia sarta tecta exigere, neq; ij prætores, quibus erat negotiũ datũ, C. Sacerdos, M. Cæsius: factũ est S.C quib. de sar-

de sartis tectis cognitum & iudicatum non esset, vti C. Verres, P. Cælius prætores cognoscerent, & iudicarēt. vbi vides, C. Sacerdotem, cui Verres in prætura vrbana & Siciliensi successit, hoc anno prætorem vrbanum fuisse. qui cum sequenti Siciliam obtinuerit, & Cicero ante eum Quæstor in Sicilia fuerit, prætore Sex. Peduceo, suspicionem Corradi, qui Ciceronem hoc anno Quæstorem vrbanum, & insequenti in Sicilia fuisse putauit, falsam esse omnes vident. Hic est igitur Siciliensis annus, qui M. Tulliū quæstorem excepit, vt ipse in Bruto scribit. Cum autem bini Quæstores in Sicilia singulis Prætoribus essent, Lilybætanus & Syracusanus: Cicero Lilybætanus Quæstor fuit, vt Asconius scribit, & Cicero ipse pro Plancio ostendit. Idem Asconius scribit,

Cice-

Ciceronem quæstorem in Sicilia fuisse prætore Sex. Peduceo. ipse vero in orat. post reditum in Senatu ait, se patri M. Curtij quæstorem fuisse. Accidebat autem sæpe, vt vnus Quæstor duorum Prætorum esset, vt Gruchius lib. 2. de Comitijs docet. De Quæstura Ciceronis Plutarchus ita scribit, Quæstor creatus & sortitus prouinciam Siciliam, cum in difficultate annonæ, atque inopia rei frumentariæ magnus frumenti numerus Romam esset mittendus, Siculos initio offendit: post, vbi diligentiam, iustitiam & comitatem eius experti fuerunt, maiores illi honores, quàm vlli vnquam Prætori tribuerunt. De eadem ipse in oratione pro Plancio, Non vereor, ne quis audeat dicere, vllius in Sicilia quæsturam aut gratiorem, aut clariorem fuisse. frumenti in summa caritate

ritate

ritate maximum numerum miseram: negotiatoribus comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, socijs abstinens, omnibus eram visus in omni officio diligentissimus. excogitati quidam erant à Siculis honores inauditi. & in Verr. 7. Sic obtinui quæsturam in prouincia Sicilia, vt omnium oculos in me vnum coniectos arbitrarer: vt me, quæsturamq; meam, quasi in aliquo orbis terræ theatro, versari existimarem: vt omnia semper, quæ iucunda videntur esse, non modo his extraordinarijs cupiditatibus, sed etiam ipsi naturæ ac necessitati denegarem. Idem Verrina secunda ait, Siculos in quæstura suæ innocentiæ, abstinentiæq; periculum fecisse. Eo tẽpore, vt Plutarchus scribit, multi Romani adolescentes, claris parentibus atq; honesto loco nati,

apud

apud Siciliæ prætorem accusati sunt intemperantiæ, & neglectæ disciplinæ militaris. quos Cicero magna commendatione defendit & conseruauit.

Anno vrbis DCLXXIX, Ciceronis XXXIII, COS. fuerunt,

L. LICINIVS LVCVLLVS.
M. AVRELIVS COTTA.

His Consulibus Cicero annuo munere Quæsturæ expleto è Sicilia prouincia decessit. Habuit tum orationẽ Lilybæi, in qua Siculis multa benignè promisit, vt Asconius scribit. Decedebat autem ea spe, vt sibi populum R. vltro omnia delaturum putaret. at cùm casu diebus iis itineris faciendi caussa, Puteolos forte venisset, concidit pæne, cùm ex eo quidam quæsisset, quo die Roma exisset, & nunquid in ea esset noui. quod ipse pro Plancio narrat, & Plu-

Plutarchus in vita scribit. Cum è Sicilia se recepisset, iam videbatur facultas illa dicendi esse perfecta, & habere maturitatem quandam suam, vt ait in Bruto. Fuit hoc anno Tribunus pl. L. Quinctius, homo maxime popularis, & ad inflammandos animos multitudinis accommodatus: qui conciones quotidie seditiosas & turbulentas habebat, Cicero pro Cluentio. Hūc acta Sullæ rescindere, ac Reip. statum mouere & perturbare conantem Lucullus Consul ab incepto deduxit, auctore Plutarcho in Lucullo. Hinc Macer apud Sallustium, Lucullus quātis animis ierit in L. Quinctium, vidistis. Idem Quinctius patronus fuit Oppianici, qui hoc anno, Verre prætore vrbano, condemnatus est, Cicero pro Cluentio, & Asconius in Verr. 2. Verrem his Consulibus

præto-

prætorem vrbanum fuisse, cognoscitur etiam Verrina septima: vbi Cicero inquit, Nemo tam rusticanus homo L. Lucullo & M. Cotta COS. Romā ex vllo municipio vadimonij causa venit, quin sciret, iura omnia populi R. nutu atq; arbitrio Chelidonis meretriculæ gubernari.

Hoc etiam tēpore M. Antonius gratia Cottæ Consulis, & Cethegi factione in Senatu, curationem nactus totius oræ maritimæ, Siciliam & prouincias omnes depopulatus est, & ad extremum inferens Cretensibus bellum, re male gesta, morbo interijt, Asconius in Verr. Liuius lib. 97. Florus lib. 3. ca. 7. Meminit Velleius & Cicero Verr. 4. vbi M. Antonij infinitum imperium dicit. Hic Antonius pater fuit M. Antonij Triumuiri, qui in Plutarchi Antonio κρητικὸς *mendo-*

 se, pro

se, pro ὑπηλικὸς nominatur. Tum quoque Metellus & Pompeius in Hispania ab obsidione Calagurij oppidi depulsi, coacti fuerunt diuersas regiones petere, Metellus vlteriorem Hispaniam, Pompeius Galliam, auctore Liuio lib. 93. Itaq; tū Pompeius hiemauit in Gallia, cum M. Fonteius prætor eam prouinciam obtineret, vt Cicero pro Fonteio ostendit.

Anno vrbis DCLXXX, Ciceronis XXXIV COS. fuerunt,

M. TERENTIVS VARRO LVCVLLVS. C. CASSIVS VARVS.

DE his Cicero pro Cluentio, Sed quæro à vobis, num istam legem ex isto S.C.L. Lucullus consul, homo sapientissimus tulerit? num anno post M. Lucullus & C. Caßius? Eosdem Verrina tertia, M. Terentium & C. Cas-

Caßium nominat. à quibus lex frumẽtaria Terentia & Caßia lata fuit, de qua Cicero Verrina quinta, & septima. fuit enim M. Lucullus frater L. Luculli in Terentiorum familiã adoptatus. Hoc anno bellum in Italia à gladiatoribus duce Spartaco excitatũ est, quod Cicero in Maniliana Seruile vocat. de quo scripsi in vlt. caput libr. 5. Orosij. Eodem tempore L. Lucullus, qui consul anno superiore contra Mithridatem profectus erat, ad Cyzicum vrbem exercitum eius fame ferróque deleuit, auctore Liuio libr. 95. Nam cum totius impetus belli ad Cyzicenorum mœnia constitisset, eamque vrbem sibi Mithridates Asiæ ianuam fore putauisset, qua effracta & reuulsa, tota pateret prouincia; perfecta ab Lucullo hæc sunt omnia, vt vrbs fideliβimorum

sociorum defenderetur, vt omnes copiæ regis diuturnitate obsidionis consumerentur, ait Cicero pro Murena. eandem rem pro lege Manilia, & pro Archia commemorat.

Anno vrbis DCLXXXI, Ciceronis XXXV COS. fuerunt, L. GELLIVS POPLICOLA. CN. CORNELIVS LENTVLVS CLODIANVS.

De his Cicero in Verr. 4. Itaq; in Senatu continuo Cn. Lentulus & L. Gellius (Lucullus impreßi libri Ciceronis mendose habent) Consules faciunt mentionem, placere statui, si Patribus conscriptis videretur, ne absentes homines in prouincijs rei fierent rerum capitalium. In eadẽ oratione M. Lollium Palicanum Tribunum pl. hoc anno fuisse cognoscimus. quem laborasse, vt tribunicia potestas populo restitueretur, Asconius in Ver-

in Verrinam primam ſcribit. Hoc anno Lucullus Mithridatem in Pontum perſecutus, eum legionibus Romanis patefecit, qui ante populo R. ex omni aditu clauſus fuerat, vt ait Cicero pro lege Manilia, & pro Archia.

Anno vrbis DCLXXXII, Ciceronis XXXVI COS. fuerunt,
CN. AVFIDIVS ORESTES.
P. CORNELIVS LENTVLVS SVRA.

Oreſtes gentis Aureliæ cognomē eſt: ſed hic Oreſtes à Cn. Aufidio adoptatus, vt Cicero pro domo ait, Cn. Aufidius Oreſtes dictus fuit. Cn. Oreſtem, cum tribunuſ pl. eſſe non potuiſſet, Conſulē factum, ait Cicero pro Plancio. Idem prætor vrbanus fuit anno vrbis DCLXXVI, vt ex Valerio lib. 7. cap. 7. apparet. P. Lentulus cum Catilina coniurauit, atq; à Cicerone Conſule in carcere

ſtrangulatus fuit, vt inferius dicemus. Vnde Suræ cognomen inuenerit Plutarchus in Cicerone hoc modo exponit. Cum Sullanis temporibus Quæſtor magnam vim pecuniæ publicæ conſumpſiſſet atque perdidiſſet, Sulla id ægre ferens rationem ab eo in Senatu exegit. tum ille negligenter & cum contemptu progreſſus, rationem ſe redditurum negauit, ſuram autem præbiturum, ita vt pueri cõſueſſent, cum in pilæ luſione deliquiſſent. Hinc Sura cognominatus fuit. ſura enim Romanis eſt ea, quæ Græcis κνήμη *dicitur. Hactenus Plutarchus. Bellum ſeruile iam tertium annum cum Spartaco gerebatur, cum M. Craſſo prætori id mandatum, & ſex menſibus confectum fuit, vt Appianus libro primo extremo ſcribit. itaque Craſſo tum permiſſum Plutarchus*

chus ait, vt ouans vrbem iniret. Hinc Cicero in Pisonem; Crasse pudet me tui. quid est, quod confecto formidolosissimo bello, coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris à senatu? Exercitum eodem tempore ex Hispania in Italiam Pompeius reduxit, & quinq; millia fugitiuorum, qui è prœlio aufugerant, interfecit, atq; ad Senatum, auctore Plutarcho, scripsit, Crassũ acie gladiatores fudisse, se bellum radicitus sustulisse. Hinc Cicero in Maniliana: Testis est iterum, & sæpius Italia, quæ cum seruili bello tetro periculosóque premeretur, ab hoc auxilium absente expetiuit: quod bellum expectatione Pompeij attenuatum atque imminutum est, aduentu sublatum ac sepultum. Vltimo huius anni die pridie quàm consulatum

iniret Pompeius adhuc eques Romanus ex Hispania procos. triumphauit, vt Velleius libr. 2 scribit. de quo triumpho Cicero pro lege Manilia, Quid tam incredibile, quàm vt iterũ eques Romanus ex Senatusconsulto triumpharet?

Anno vrbis DCLXXXIII, Ciceronis XXXVII COS. fuerunt,
M. LICINIVS CRASSVS. CN. POMPEIVS MAGNVS.

Pompeium ex S.C legibus solutum Consulem ante factum, quàm vllum alium magistratum per leges capere licuisset, Cicero in Maniliana testatur. Numerus de ætate Pompeij apud Appianum mendo caret, contra atq; Sigonius putauit: respicit enim tẽpus anni superioris, quo Pompeius ante natalem suum Consulatum petiuit. M. Tullius iam post quæsturam in plurimis caussis, & in principibus patro-

patronis quinquennium fere versatus erat, vt ipse in Bruto scribit. fuitque in admiratione, quòd ab ijs quorũ caussas agebat, nulla dona aut munera, auctore Plutarcho, accipiebat. In ijs caussis fortasse fuerunt M. Tullij, & L. Vareni; quas Ciceronem scriptas edidisse testimonio Quinctiliani & Prisciani cognoscitur. In primis autem, vt Plutarchus ait, Cicero enituit, cum C. Verrem hoc anno in iudicium vocauit. nam in patrocinio Siciliensi maxime in certamen venit designatus Aedilis cum designato Consule Hortensio, quod ipse in Bruto scribit. Tenuerat Verres ex prætura Siciliam prouinciam per triennium, atq; in ea fuerat libidinosè, auarè crudeliterq; versatus. quare cum tandem hoc anno L. Metellus ei succederet, repetundarum reus à Siculis po-

ſtulatus eſt: qui omnes, præter Syracuſanos & Mamertinos, M. Tullium, illo tempore florentem defenſionibus amicorum, ad accuſandum deſcẽdere compulerunt, iampridem illis neceſſitudine copulatum, quòd Quæſtor in Sicilia fuiſſet, & decedens multa ijs benigne promiſiſſet, vt Aſconius ait. Natus iam erat Cicero annos XXXVI. quod tempus legitimum erat ædilitatis petendæ. Certe P. Scipio Africanus minor, cum annos natus XXXVI ædilitatem peteret, Conſul à populo dictus eſt, Liuius lib. 50. Velleius. 2. Aedilitatem igitur ſuo anno petens Cicero, prior deſignatus eſt cunctis ſuffragijs populi, in orat. in Piſonem. Suſcepto patrocinio Sicilienſi, extitit Q. Cæcilius Niger, domo Siculus, vt Aſconius ſcribit. Plutarchus ait, hominem libertinũ fuiſſe, &

se, & Iudaicæ religioni obnoxium. vnde Cicero in eum dixit, Quid Iudæo cum Verre? Romani autem porcum non castratum Verrē nominant. In Plutarchi libris, in quibus ligitur, Βέῤῥην οἱ ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσι, negatio deest, & restitui debet, τὸν μὴ ἐκτετμημένον alioqui falsum esset, quod Plutarchus scribit. Cæcilius igitur cōtendebat, se potius accusatorem constitui oportere, has afferens caussas: vnā, quòd à Verre læsus iure illi inimicus esset: alteram, quòd cum Quæstor eius fuisset, crimina sciret: tertiam, quòd Siculus pro Siculis ageret. Hinc, quia in publicis quæstionibus, vt est libr. 1. ad Herennium, legibus cauetur, vt ante, si reo commodum sit, iudicium de accusatore fiat, vtrum illi liceat accusare, nec'ne: diuinatio accusatorum

Ciceronis & Cæcilij facta est. tum Cicerò primã Verrinam de accusatore constituendo dixit: in qua hac vsus est diuisione, spectãdum, à quo maxime agi velint ij, quorũ de vltiõe quæritur; à quo minime velit is, qui accusatur, auctor Quinctilia. lib. 7. cap. 5. Victo Cæcilio, & accusatione ad se delata, Cicero, cum inquisitionis tẽpus in Siciliam postulasset dies CX, & cum L. Tullio fratre patruele totam prouinciam colligendis litteris in Verrem, & denuntiandis testimonijs peragrasset diebus quinquaginta; Romam reuersus, cum videret id agi, vt M. Glabrione prætore, & ab ijs iudicibus, qui tunc erant, ad alium annum, aliumq́; prætorẽ res tota transiret, eripereturq́; sibi reus patrocinio Hortẽsij ac Metelli, qui tunc Consules futuri erant, hoc commentus est

ratio-

rationis, vt orationem longam prætermitteret, neq; in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret, sed tantummodo citaret testes ad vnumquodq; crimen expositũ, & eos Hortensio interrogandos daret, inquit Asconius. Vnde Quinctilianus lib.6.cap.6. Cicero summo consilio videtur in Verrem vel contrahere tempora dicendi maluisse, quàm in eum annum, quo erat Q. Hortensius consul futurus, incidere. Consilium suum ipse Cicero Verrina secunda copiose exponit. quæ præterea exhortationem continet iudicum ad vere iudicandum: minæ quoq; in aduersarios diriguntur, omnia tentantes ad corrumpendum iudicium. qua oratione ipse Verrina tertia hoc se assecutum fuisse ait, vt vna hora, qua cœpit dicere, reo spem iudicij corrumpendi

præcideret. primo autem die magno testium numero citato, alter dies amicis Verris & defensoribus non modo spem victoriæ, sed etiam voluntatem defensionis abstulit. nam, vt Asconius scribit, arte Ciceronis ita est fatigatus Hortensius, vt nihil, contrà quod diceret, inueniret. Itaque nobis, ait Cicero in Oratore, pro familiari reo summus orator non respõdit Hortensius. dicendi enim facultatẽ Cicero Hortensio nullam dedit nihil ipse dicẽdo, ait Asconius. et Plutarchus, ὅσον ἔλεγεν οὐκ εἰπὼν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπον τινὰ τοῦ μὴ εἰπεῖν. *vbi aliquando* ἐξ αὐτοῦ *corruptum esse, atque pro eo* ἐξ δυρῶν *commodius legi posse putaui. sed Adrianus Turnebus (cuius nomen, vt magistri de me optime meriti, mihi nunquam nisi honoris caussa vsurpandum est) anno superiore litteris significauit,* τρόπον τινὰ ἐξ

αὐτοῦ

αὐτοῦ τοῦ μὴ εἰπεῖν, esse, quodã modo abdicata eloquentia. Hæc prima actio, cuius quasi proœmium tantum litteris mandatum est, quæ Verrina secunda numeratur, nouem diebus transacta est, Verrina tertia: eaque Verres conuictus sua sponte in exilium discessit, Asconius. in quo exilio illum consenuisse, donec à Triumuiris post Ciceronis mortem proscriptus perijt, auctor est Lactantius lib. 2. cap. 4. & Seneca in Suasorijs libr. 1. Proscriptũ Verrem ab Antonio traditur, quòd Corinthijs se ei cessurum negauisset, Plinius libr. 34. cap. 2. Reliquas Verrinas quinque Cicero non dixit: sed cum vellet omnem vim & rationem accusandi in vno reo ostẽdere, quinq; hos libros domi scriptos edidit: quos pro qualitate criminũ diuidens, anteactis vnũ dedit, crimini repetundarũ quat-

quattuor, vnum de iure dicendo, alterum de re frumentaria, tertium de signis, quartũ de supplicijs, Asconius. Hi sunt quinq; contra Verrem secundæ actionis libri, de quibus Fabius lib. 11. cap. 2. & Tacitus in dialogo de Oratorib. Cicero etiã in Oratore Verrinam sextam, quartum Accusationis appellat. Itaq; in primo accusationis libro, quæ est Verrina tertia, Cicero anteacta, id est ea crimina, quæ Verres ante præturã Siciliensem in Quæstura, Legatione, & Pretura vrbana commisit, exponit. In secundo Accusationis libro, quæ est Verrina quarta, explicantur crimina in Sicilia in iure dicendo cõmissa. Tertius liber est de frumenti criminibus, eaq; oratio frumentaria à veteribus Grammaticis nominatur. Quartus liber, seu Verrina sexta est de signis.

Quin-

Quintus & vltimus de ſupplicijs. Verre damnato, vt Plutarchus tradit, cũ Cicero litẽ ei tricies HS æſtimaſſet, male audiuit, quaſi pecunia accepta de multa remiſiſſet. Apud Plutarchũ ἑβδομήκοντα πέντε μυριάδων, *eſt tricies ſeſtertium: ſiquidem* εἴκοσι πέντε μυριάδες *eſt, decies HS, vt idem in Antonio teſtatur. Verum Budæus in libris de Aſſe, & in Commentarijs cenſet in Plutarchi libris verbũ* τριακοσίων, *aut aliud deeſſe. Seſtertium quadringenties à Verre tantum repetitũ eſſe, Aſconius ſcribit. His Conſulibus tribuniciam poteſtatem reſtitutam eſſe, Salluſtius in Catil. ſcribit. idem eſt in epitoma lib. 97. apud Velleium lib. 2. & Plutarchum in Pompeio. Hinc Q. Cicero lib. 3. de legib. ait, Pompeium noſtrum ceteris rebus omnibus ſemper ampliſſimis ſummiſq; effero laudi-*

bus;de tribunicia poteſtate taceo:nec enim reprehendere libet, nec laudare poſſum.Poſt iudicia à Sulla cõſtituta, Senatus iam ex lege Cornelia per decem annos turpiter iudicauerat, ita vt iudiciorum leuitate ordo quoque alius ad res iudicandas poſtularetur. hoc igitur anno L. Aurelius Cotta prætor legem ad populum tulit,vt ſenatores cum equitibus & tribunis ærarijs iudicarent, Cicero Verrina prima, & Aſconius in eandem. Liuius lib. 97. & Velleius. 2. Eodem anno Cenſores fuerunt L.Gellius Poplicola, & Cn. Cornelius Lentulus. de quibus Cicero pro Cluētio.Lentuli cenſoris meminit etiam Verrina ſeptima,pro Flacco,& pro domo.

Anno vrbis DCLXXXIIII, Ciceronis XXXVIII COS. fuerunt,

Q. Hor-

Q. HORTENSIVS. Q. CAECILIVS METELLVS CRETICVS.

DE his Cõsulibus Cicero pro Cluentio, Tum interim Hortensio, Metello COS. vt hunc Oppianicum aliud agentem, ac nihil eiusmodi cogitantem ad hanc accusationem detraheret, inuito despondit ei filiam suam. Hoc anno Cicero ædilis curulis fuit. ædiles autem ἀφ' ἑνὸς ὧν πράττουσιν ἔργων, ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταὶ καλοῦνται. *id est ab vna parte sui muneris quasi curatores ædiũ dicti sunt, Dionysius Halicarnasseus libr. 6. vbi addit eos à Græcis* ἀγορανόμους *dici, quod magnã partẽ illis similes sint. de ædilitate sua Cicero Verrina septima ita scribit: Nunc sum designatus ædilis: habeo rationẽ, quid à populo R. acceperim: mihi ludos sanctißimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæq;*

faciendos: mihi Floram matrem populo plebiq́; R. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquißimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæq́; esse faciũdos: mihi sacrarum ædium procurationẽ, mihi totam vrbem tuendam esse commissam: ob earum rerum laborem & solicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sentẽtiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, ius imaginis ad memoriam posteritatemq́; prodendam. hinc etiã pro Murena, se ædilem trinos ludos fecisse, ait. Idem libr. 2. de Officijs pro amplitudine honorum, quos cunctis suffragijs adeptus esset suo anno, exiguum sumptum ædilitatis suæ fuisse tradit. Aduexerunt tum & attulerũt Siculi multa ex insula ad Ciceronem

ædi-

ædilem: quorum ille nihil in ſuũ quæſtum contulit: tantum liberalitate hominum ad annonam leuandam vſus eſt, auctore Plutarcho. Collega Ciceronis in ædilitate fuit M. Cæſonius, vt ipſe Verrina ſecunda, & Aſconius teſtantur. Scio Paulum Manutium in Aſconium ſcribere, hunc magiſtratum cum Tullio non Cæſonium, ſed C. Antonium geſſiſſe: verũ vnde id didicerit, equidem ignoro. Hoc anno Lucullus vrbem ex Tigranis regno cepit, cuius meminit in Maniliana Cicero. Cum enim pridie Nonas Octobris magnum numerum hoſtium exigua manu ad Tigranocertã viciſſet, deinde vrbem cepit, Plutarchus in Lucullo, Dio lib. 35. Eodem anno M. Pupius Piſo de Hiſpanis triumphauit, Cicero in Piſonem, & Aſconius. His quoque Conſulibus templum Io-

uis in Capitolio, quod incendio consumptum, ac refectum erat, à Q. Catulo dedicatum est, Caßiodorus, & Liuius lib. 98. Tacitus lib. 19. Plinius lib. 7. cap. 43. Cicero etiam Verrina sexta, Capitolium à Q. Catulo magnificẽtius esse restitutum, quàm fuerit, ait. Circa idem tempus M. Tullius pro Fonteio dixisse videtur. Tenuerat is prouinciam Galliam prætor per triẽniũ, vt supra ad annũ DCLXXIX annotaui. Reuersus autem Romam repetundarum reus factus est à Gallis, quòd Fonteio prætore ære alieno prouincia fuisset: quæstũ ipse ex viarum munitione fecisset, & portorium vini instituisset. Accusauit eum M. Plætorius, subscriptore M. Fabio. defendit M. Cicero circa hoc tempus, cũ iam equites cum senatoribus ex lege Aurelia iudicarent, quod Orationis

ver-

verba ostendunt. Sequitur oratio pro A.Cæcina: cuius tempus incertum, argumentum vero tale est. M. Fulcinius Tarquiniensis Cesenniæ vxori moriens vsumfructum omnium bonorum suorum legauit, vt frueretur vna cum filio herede instituto. Filio mortuo & auctione bonorum constituta, Cesennia fundum ex ijs bonis emere de sententia amicorum constituit: idq; negotium Sex. Aebutio dedit. cui fundus, pecunia Cesenniæ emptus, fuit addictus. Cesennia cum nō multo post A.Cæcinæ nupsisset, eumq; heredem fecisset, decessit. Tum Aebutius fundum illum, quem mandato Cesenniæ emerat, suum esse dixit. Itaq; constitutum fuit, quo die in rem præsentem veniretur, vt cum Cæcina de fundo esset deiectus, interdictum à prætore postularet. Verum Aebutius fundo oc-

cupato, Cæcinam in eum ingredi conantem coactis armatisq; hominibus per vim aditu ingressuq; prohibuit. Repulsus Cæcina interdictum de armatis hominibus à Dolabella prætore impetrauit, vt vnde deiectus esset, eò restitueretur. Aebutius restituisse se dixit: in eamq; rem sponsio facta est. de qua Recuperatores à prætore dati cognouerunt. Tota quæstio definitionis est, An interdicto de vi teneatur etiam is, qui non deiecit de fundo, sed ab eius ingressu prohibuit? de qua re Cicero in Bruto, Tota mihi causa pro Cæcina de verbis interdicti fuit: res inuolutas definiendo explicauimus, ius ciuile laudauimus, verba ambigua distinximus.

Anno vrbis DCLXXXV Ciceronis XXXIX, COS. fuerunt,
L. CAECILIVS METELLVS.
Q. MARCIVS REX.

De

DE his Consulibus Cicero in Pisonem: Aude nũc o furia de tuo dicere. cuius fuit initium ludi Compitalitij, tum primum facti post L. Metellum & Q. Marcium COS. contra auctoritatem huius ordinis. Ita enim recte Paulus Manutius nomina mendosa restituit. Idem Manutius hoc anno epist. 4. lib. 1. ad Atticum scriptã putat: in qua de L. Ciceronis morte agit. Hoc anno P. Clodius Luculli exercitum in Nisidis vrbis obsidione solicitauit, auctore Dione lib. 35. meminit Cicero de Haruspicum resp.

Anno vrbis DCLXXXVI, Ciceronis XL COS. fuerunt,
C. CALPVRNIVS PISO.
M'. ACILIVS GLABRIO.

HI Consules nominantur à Cicerone lib. 12. ad Att. et Philippica secunda. quibus C. Triarius legatus

Luculli à Mithridate victus fuit, vt Dio, Plutarchus & Appianus scribunt. Ceciderunt tum cẽturiones CL, tribuni XXIIII, teste Appiano. Hæc est illa calamitas, quam Cicero in Maniliana tantam fuisse ait, vt eã ad aures L. Luculli nõ ex prœlio nuntius, sed ex sermone rumor afferret. hic in ipso illo malo, grauissimaq́; belli offensione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex parte ijs incõmodis mederi fortasse potuisset, vestro iussu coactus, quòd imperij diuturnitati modum statuendum veteri exemplo putauistis, partem militum, qui iam stipendijs confectis erant, dimisit, partẽ Glabrioni tradidit. hactenus Cicero. Confectis stipendijs erant milites Valeriani, οὐαλλέριοι οἱ τῆς στρατείας ἀφεθέντες, vt Dio loquitur. qui addit, turbã etiam tum factam, cum milites Acilium

lium Consulem, qui vt Lucullo succederet, missus erat, aduentare audiuerunt. atq; Acilius Glabrio est, quem Cicero in Maniliana Lucullo succurrisse ait. Huc pertinēt verba illa Sallustij, quæ ex lib. 5. histor. apud Priscianum libr. 18. leguntur: Legiones Valerianæ, comperto lege Gabinia Bithyniam & Pōtum datam, se missos esse. Fuit enim hoc anno Tribunu. ppl. A. Gabinius: qui, cum piratæ non solum maria, verū etiam oras maritimas suis latrocinijs infestas redderent, vt præter historicos Cicero in Maniliana ait, de vno imperatore cōtra prædones cōstituēdo legem initio sui tribunatus promulgauit. vnde idē post reditum de Gabinio inquit; Qui in magistratu nisi rogationem de piratico bello tulisset, profecto & egestate & inprobitate coactus piraticā ipse

ipse fecisset. Tum Hortẽsius in senatu contra Gabinium grauiter, ornateq; dixit. Q. Catulus, cùm ex populo R. quæreret, si in vno Pompeio omnia po nerent, si quid de eo factum esset, in quo spem essent habituri; cœpit magnum suæ virtutis fructum ac dignitatis, cum omnes prope vna voce, in eo ipso se spem habituros esse dixerũt. hæc Cicero pro lege Manilia. vbi ait etiam, Pompeium hoc bellum piraticum, quod ipse cum Sallustio maritimum nominat, extrema hieme apparasse, ineunte vere suscepisse, media æstate confecisse. Inter Gabinij collegas fuit L. Roscius Otho. quem Cicero pro Murena ait restituisse equestri or dini non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Tulit enim hoc anno tribunus pl. legem, vt equitibus Ro. in theatro quattuordecim gradus proxi

mi as-

mi aßignarentur, auctor Liuius lib. 99. & Dio lib. 36. de eadem lege Asconius in Cornelianam ita scribit: Roscia est, qua L. Roscius Otho biennio ante confirmauit, vt in theatro equitibus Romanis XIII I ordines spectandi gratia darentur. Meminit eiusdem Tacitus lib. 15. Horatius in Epodo, & epist. 1. lib. 1. & Iuuenalis Saty. 3. Tu vide Xylandrum in Annotationibus in Plutarchi Ciceronem. in quas ea transtulit, quæ ante bienniũ ad ipsum pro nostra amicitia miseram. Eodem anno, cùm magnus ambitus esset, C. Cornelius Tribunus pl. is, qui biennio post maiestatis reus à Cicerone defensus est, legem de ambitu tulit, in qua grauißimis pœnis crimen hoc sanxit. quare senatus Consulibus mandauit, vt huic rei moderarentur. qui tum legem tulerunt, au-

ctore Dione, vt eorum, qui ambitus conuicti essent, nemini aut magistratum gerere, aut in senatu esse liceret, addita etiam multa pecuniaria. Hæc est lex Calpurnia de ambitu, quam seuerissime scriptam fuisse, Cicero pro Murena ait. Indicta erant tum Comitia, ante quæ, vt Dio scribit, nihil sciscere licebat: sed cum interim candidati multa nefaria facerent, cædesque fierent, Senatus decreuit, vt ante comitia lex illa de ambitu perferretur, & Consulibus præsidium daretur. excitauit etiã turbas Cornelius, vt Dio & Asconius scribunt. ob quas cum dilata comitia essent, Cicero ter prætor primus centurijs cunctis renuntiatus est, vt ipse in Maniliana testatur. Licebat autem ei præturam petere hoc tempore, biennio post ædilitatem. vide epist. 25. lib. 10. Famil.

In

In præturæ petitione competitores illustres multos cum haberet, prætor primus designatus est, auctore Plutarcho. ipse præterea in Bruto, se & prætorem primum & incredibili populi voluntate esse factum ait, idem in Pisonem confirmat. Cicero igitur prætor primus, id est primo loco factus fuit ex octo illis, qui tum fiebãt. Prætores cum Cicerone designati septem hi fuerunt, Q. Voconius Naso, M. Plætorius, C. Flaminius, C. Orchinius, C. Aquillius Gallus, P. Cassius, & C. Antonius, Cicero pro Cluentio, & Asconius. De comitijs prætorijs agit Cicero episto. 8. & 9. libr. I. *Att. quæ hoc anno scriptæ fuerunt. in nona, candidatos omnibus iniquitatibus exercitos fuisse testatur. Extremo huius anni mense, a.d. IV. Id. Decem. (quem diem Tribunis pl. ineundo*

magi-

magistratui sollēnem fuisse, ex Liuio & Dionysio patet) C. Manilius tribunatu inito, post pauculos dies subnixus libertinorum & seruorum manu legem tulit, vt libertinis in omnibus tribubus suffragium esset, auctor Asconius in Cornelianā & Milonianam. atque hoc Dio lib. 36. ita scribit, τῷ δὲ ἔθνει τῷ τῶν ἀπελευθέρων ἔν τε τῇ ἐσχάτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ, καὶ πρὸς ἑσπέραν, παρασκευάσας τινὰς ἐκ τοῦ ὁμίλου, ψηφίσασθαι μετὰ τῶν ἐξελευθερωσάντων σφᾶς ἔδωκεν. *quorum verborum sententia, à docto Interprete non satis bene expressa, hæc est, Manilius libertinis extremo anni die sub vesperam cōparatis nonnullis è multitudine, lege lata dedit, vt cum patronis suis suffragia ferrēt.*

Anno vrbis DCLXXXVII, Ciceronis XLI COS. fuerunt,

M'. AIMILIVS LEPIDVS.
L. VOLCATIVS TVLLVS.

Hos

HOs Consules nominat Cicero in Catil.1.& pro Sylla. His Consulibus Cicero Kal.Ianuarij præturam inijt, quam hoc anno gesßit. Indicat Asconius in Cornelianam, Sequenti, inquiens, anno M'.Lepido, L.Volcatio COS. quo anno prætor Cicero fuit, reum Cornelium duo fratres Cominij lege Cornelia de maiestate fecerunt. Indicat idem Cicero pro Cœlio: Fuit aßiduus mecum prætore me: non nouerat Catilinam: Africam tum prætor ille obtinebat. secutus est annus: caussam de pecunijs repetundis Catilina dixit. Quare si Catilina caussam de pecunijs repetundis anno sequẽte Cotta & Torquato COS. dixit, vt ex Asconio, & oratione pro Sylla cognoscitur, hoc anno, quo ille Africã obtinuit, Cicero prætor Romæ fuit. quod Dio exponens res gestas huius

anni diserte scribit. Prætor Cicero quæstioni de pecunijs repetundis præfuit. vt ipse pro Rabirio Postumo ita confitetur: Accusaui de pecunijs repetundis, iudex sedi, prætor quæsiui. & pro Cornelio: Postulatur apud me prætorem primum de pecunijs repetundis. idem ostendit pro Cluentio: vbi quæstionem de pecunijs repetundis suam vocat. Iudicia Cicero, vt Plutarchus scribit, visus fuit castè, integréq; exercere. De Licinio Macro Idem memoriæ proditum ait, eum, qui & ipse multum in ciuitate poterat, & Crasso patrono vtebatur, cum de pecunijs repetundis apud Ciceronẽ prætorem accusatus esset, & iudices adhuc sententias ferrent, fretum sua potentia & studio amicorum domum abijsse, & caput statim totondisse, sumptaq; veste pura tanquam victo-

rem

rem in forũ reuertiſſe. ſed cum Craſſus in veſtibulo occurrens, eum omnibus ſentẽtijs damnatũ eſſe, dixiſſet, reuerſum accubuiſſe, atque ita deceſſiſſe, aiunt. quæ res Ciceroni, vt qui iudicia magna cũ diligẽtia exerceret, gloriã peperit. hactenus Plutarchus. Valerius Max. lib. 9. cap. 12. rem paullo aliter narrat. Cicero autem epiſt. 3. lib. 1. Att. quam hoc anno prætor ſcripſit, Nos, inquit, hic incredibili ac ſingulari populi volũtate de C. Macro trãſegimus: cui cùm æqui fuiſſemus: tamen multo maiorem fructum ex populi exiſtimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Kal. Ianuarij huius anni C. Manilij lex de libertinis S. C. damnata fuit, auctore Dione. Tum Manilius, vt Pompeij gratiam colligeret, legem prõmulgauit,

vt Pompeio, qui tum in Cicilia belli maritimi reliquias persequebatur, Bithynia, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis, Armenia minor cum omni apparatu belli piratici, & copijs omnibus, quæ sub Lucullo meruerant, bellumq; Mithridaticum, quod Lucullus iam annis septem gesserat, committeretur, Plutarchus in Pompeio, Appianus in Mithridatico, Dio lib. 36. Hanc legem promulgatam Q. Catulus & Hortēsius viri consulares de more dissuaserunt, Cicero prætor suasit oratione, quæ pro lege Manilia extat. qua bellum Mithridaticum & genere necessarium, & magnitudine periculosum, Cn. Pompeio, in quo summa esset scientia rei militaris, virtus, auctoritas, & felicitas, transmittendum esse persuasit. Eodem anno A. Cluentius Ha-

Habitus veneficij à T. Atio accusatus, à Cicerone prætore apud Q. Voconium defensus fuit. Veneno sustulisse cum alios nõnullos, tum Oppianicum vitricum suum arguebatur. sed Cicero antequam ad hoc crimen veniat, Cluentium longa defensione primum de falsa infamia purgat. Cum enim Oppianicus ante annos octo Lucullo & Cotta COS. vt supra demonstrauimus, a Cluentio accusatus & condemnatus esset, defensor eius L. Quinctius rem in inuidiam adduxit, cum diceret, pecuniam in iudicio fuisse versatam: & cum incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus R. non credidit ab Oppianico datam, quia damnatus erat, & errore multorum in falso crimine Cluẽtius fuit, vt scribit Asconius in Verr. 2. Hoc tempore Ciceronem etiam pro M. Fundanio,

& Q. Gallio dixisse, Carolus Sigonius in Fragmentis Ciceronis annotauit: sed de oratione pro Gallio dissentio. M. Ciceronem etiam cum prætura fungeretur scholam M. Antonij Gniphonis frequentasse, Tranquillus de illustrib. Grammaticis auctor est. Cum P. Vatinius, patronus asper, & magistratuum contemptor, strumis oppletum collum haberet, ac coràm a Cicerone prætore aliquid peteret, idq́; ille non concederet, sed diu deliberaret, dixit; ea de re se, si prætor esset, nihil dubitaturum. cui Cicero, At ego tantum collum non habeo. Extremo mense huius anni, cum Ciceroni adhuc biduum aut triduum præturæ superesset, Manilium quidam de pecunijs repetundis apud ipsum postulauit. Studebat Manilio populus, quòd propter Pompeium, cui amicus erat,

accu-

accusari videretur. cum igitur Manilius vnum diem petijsset, ac Cicero tantum insequentem dedisset, populus indigne tulit: quòd mos esset, vt decem minimum dies prætores reis darent. quare productus in concionem à Tribunis pl. ibiq; accusatus, cũ rogasset, vt audirent, dixit, se, qui in reos semper, quantum leges permitterent, comis & humanus fuisset, indignum iudicasse, non eundem se Manilio præstare. itaq; ei diem, quem vnum prætor in sua potestate haberet, dedita opera præfiniuisse: cum non sit eius, qui rei caussam adiuuare velit, ad alium magistratum iudicium reijcere. hac oratione animi populi ita commutati sunt, vt Ciceronem lætis acclamationibus prosecuti rogarent, vt Manilij patrociniũ susciperet. quod ille præsertim ob Pompeium absen-

tem cupidè recepit: magnaq; vi orationis in studiosos potentiæ paucorum & Pompeij inuidos inuectus est. Hactenus Plutarchus: Dio autem de eadem re in hanc sententiam scribit: Cum homines nobiles Manilio accusationem comparassent, isq; in hoc incumberet, vt dies sibi prorogaretur, Cicero prætor & quæstionis iudex præter alia, quæ contra Manilium fecit, vix in posterum diem iudicium distulit, anni & præturæ exitum prætexens. quod cum multitudo indigne ferret, in concionem venit, coactus à Tribunis pl. Senatumq; insectatus Manilij caussam defensurum se promisit. Sed quo minus hoc iudicium fieret, Dio tumultum in caussa fuisse ait. quem breui expediam. Comitia Consularia hoc anno habente L. Volcatio Tullo, Consules designati fue-

fuerunt P. Autronius Pætus & P. Cornelius Sulla. designatos iam L. Cotta & L. Torquatus lege Calpurnia de ambitu, de qua diximus, accusarunt & damnarunt, atq; ad se magistratum transtulerunt, vt Cicero in orat. in toga candida, Asconius, Sallustius & Dio testantur. Cicero quoq; lib. 2. de Finib. ait, L. Torquatum adolescentulum eripuisse P. Sullæ consulatum, & ad patrem suum retulisse. Eodem tempore Catilina, cum de prouincia Africa decessisset petiturus consulatum, pecuniarum repetundarum reus factus prohibitus fuit petere, auctore Sallustio & Asconio. Tum contra Remp. coniurauerunt pauci: in quibus à Sallustio P. Autronius, L. Catilina & Cn. Piso numerantur. Dio & Suetonius illis addunt P. Sullam, nec dissentit Liuius lib. 101. *quo no-*

mine Sulla post annos quattuor a L. Torquato accusatus ab Hortēsio & Cicerone defensus fuit. Hi circiter Nonas Decem. consilio cōmunicato, parabant in Capitolio Kal. Ian. Cottam & Torquatum COS. interficere. ea re cognita, in Nonas Febr. consilium cædis transtulerunt. sed neq; tum cædes facta est, quod Catilina signum coniuratis prius, quàm parati essent, dederit, Sallustius & Asconius.

Anno vrbis DCLXXXVIII, Ciceronis XLII COS. fuerunt,

L. AVRELIVS COTTA. L. MANLIVS TORQVATVS.

HOrum Consulum meminit Cicero Agraria secunda. & in Catil. 3. his verbis: Memoria tenetis, Cotta & Torquato COS. complures in Capitolio turres de cælo esse percussas, cum & simulacra deorum immortalium depulsa sunt, & statuæ veterum

terum hominum deiectæ, & legū æra liquefacta. tactus est etiam ille, qui hanc vrbem condidit, Romulus. & cet. Eadem prodigia Cicero in secundo de Cōsulatu Vraniam Musam narrantem fecit versibus elegantissimis, qui extant lib.1. de Diuinat. de ijsdem Obsequens, & Dio lib.37. M. Tullius ex prætura in prouinciā ire noluit, vt ipse pro Murena testatur: sed cū anno sequente Consulatū petere cogitaret, hoc tēpore prensabat. qua de re agit in epist.1. lib.1. ad Att. quā hoc anno ante comitia Consularia Attico scripsit. His Cōsulibus Cicero C. Cornelium de maiestate apud Q. Gallium prætorem quatriduo defendit. quas actiones in duas oratiōes collatas edidit, auctore Asconio. apud quē reliquiæ orationū extāt. Eodē anno, vt Dio lib.37. scribit, C. Papius Tribunus pl. legē tulit, ne quis

quis peregrinus in vrbe esset. hinc Cicero lib. 3. de Officijs: Male etiam qui peregrinos vrbibus prohibent, eosq; exterminant, vt Pennus apud patres nostros, Papius nuper. hanc legem Papiam nominat idem pro Archia. eandem intelligit in agraria prima, cum inquit: Simillime atq; in illa lege, qua peregrini Roma eijciuntur, Glaucippus excipitur. Hoc quoq; anno Catilina accusatus est repetundarum à P. Clodio adolescente, Cicero pro Cælio, & Asconius. Reo de pecunijs repetundis Catilinæ aduocatus fuit Torquatus Consul, pro Sulla. Clodius accusator à Catilina pecuniam accepit, vt turpissime præuaricaretur, de Harusp. resp.

Anno vrbis DCLXXXIX, Ciceronis XLIII. COS. fuerunt,

L. IVLIVS CAESAR. C. MARCIVS FIGVLVS.

Hos

HOs Consules nominat Cicero pro Sulla. iisdē se filiolo auctum scribit libr. I. *ad Att. Quia vero annus XLIII legibus Romanis Consularis fuit, vt Cicero Philip.*5. *ostendit, ideo Cicero hoc anno Consulatum petiuit. de quo pro Cœlio inquit: Deinceps fuit annus, quo ego Consulatum petiui. In Consulatus petitione sex competitores Cicero habuit, P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam, C. Antonium, L. Caßium Longinum, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem. de quibus Asconius in orat. in toga cand. & Q. Cicero de petitione COS. Cum autem in dies licentia ambitus augeretur propter præcipuā Catilinæ & Antonij audaciam, censuerat Senatus, vt lex ambitus aucta etiam cum pœna ferretur. cui rei cum Q. Mucius Orestinus Tribunus pl. inter-*

ter-

tercesſiſſet, grauiter Senatu intercesſionē ferēte, Cicero ſurrexit, atq; in coitionē Catilinæ & Antonij inuectus eſt, habita oratiōe in toga candida. Vtebatur enī hoc tēpore magiſtratū petens candida toga, quā Polybius lib. 10. τήβενναν λαμπρὰν *nominat. Catilina iā cōuocatis ijs, quibus maxima neceſſitudo, & plurimū audaciæ inerat, conſiliū ſuū expoſuerat. quod per Fuluiā in vulgus prolatū inprimis ſtudia hominū accendit ad Conſulatum mandandū M. Tullio Ciceroni, vt Salluſtius ſcribit. Itaq;, ait Aſconius, Cicero Conſul omniū cōſenſu factus eſt: Antonius pauculis centurijs Catilinā ſuperauit. & ipſe in Piſonē: Me cūcta Italia, me omnes ordines, me vniuerſa ciuitas nō prius tabella, quàm voce priorē Conſulē declarauit. item Agraria ſecūda: Eſt illud ampliſſimū, quòd*

hoc honore ex nouis hominibus primũ me multis posthabitis affecistis, quòd prima petitiõe, quòd anno meo: sed tamẽ magnificẽtius, atq; ornatius esse illo nihil potest, quòd meis comitijs nõ tabellam vindicẽ tacitæ libertatis, sed vocẽ viuã præ vobis indicẽ vestrarũ erga me voluntatum ac studiorum tulistis. itaq; me non extrema tribus suffragiorum, sed primi illi vestri concursus, neq; singulæ voces præconum, sed vna voce vniuersus populus R. consulem declarauit. Hoc anno Ciceronem Q. Gallium de ambitu defendisse vt putem, Asconius facit: qui in orat. in toga candida scribit, postea defensum esse Gallium. Prætor fuerat anno superiore: hoc vero tempore de ambitu accusatus fuit, quòd, præturæ cãdidatus cum esset, gladiatorium dedisset, auctor Asconius. Eo-

dem

dem anno illud memoria dignum accidisse Dio scribit, quòd is qui Sullæ iussu Lucretium occiderat, & alius, qui multos proscriptos interfecerat, rei inter sicarios facti, & cōdemnati sunt auctore inprimis Iulio Cæsare. vbi L. Bellienum, & L. Luscium significari, ex Asconio in orat. pro Ligario scripsi. vbi Cicero ait, Sullanā crudelitatem à C. Cæsare esse vindicatam. Cæsar enim hoc anno in exercenda de sicarijs quæstione eos quoq; sicariorum numero habuit, qui proscriptione ob relata ciuium Romanorum capita pecunias ex ærario acceperant, auctore Suetonio. Neq; solum hoc præter opinionem multitudinis accidisse Dio ait, verum etiam quòd Catilina, qui permultos à Sulla proscriptos occiderat, in iudicium adductus & absolutus fuit. atq; hoc est illud

lud iudicium, in quo Catilinæ Torquatum non adfuisse, cum adessent ceteri, Cicero pro Sulla dicit. Catilinam à L. Lucullo reum inter sicarios factum post repulsam, Asconius scribit. Extremo huius anni mense P. Seruilius Rullus Tribunus pl. inito magistratu legem agrariam promulgauit, vt decemuiri summo cum imperio crearentur, qui in sua potestate Italiam totam, Syriam vniuersam, eaq; omnia, quæ virtute Pompeij recens imperio Romano adiecta erant, haberent; vẽderent quidquid publicum populi R. esset; iudicarent de omnibus, de quibus ipsi vellent; exules eijcerent, colonias deducerent, pecuniam ex ærario caperent, milites, quot opus haberent, conscriberent & alerent. Hæc capita legis agrariæ Plutarchus in Cicerone re-

censet: ipse in orationibus plura habet, sed quæ huc pertineant.

Anno vrbis DCXC, Ciceronis XLIIII COS. fuerunt,

M. TVLLIVS CICERO.

C. ANTONIVS.

KAl. Ianuarij Cicero se Remp. accepisse plenam solicitudinis, plenam timoris, in qua nihil esset mali, nihil aduersi, quod non boni metuerent, improbi expectarēt, ait Agrar. 2. Nam tribuni pl. vt Dio scribit, nacti Antonium moribus sibi simillimū, partim liberos eorum, qui à Sulla proscripti honorū petitione priuati erāt, ad magistratus adducebant, partim P. Pæto, & Cornelio Sullæ, qui cum ipso damnatus fuerat, senatoriam dignitatē restituebant, atq; vt magistratus gerere possent permittebant: alij nouas tabulas proponebāt, alij legem ferebant de agris diuidendis per

Ita-

Italiam, & ditiones, quæ populi R. imperio parebãt. Hactenus Dio. Multa Antonius collega Ciceronis, in Rep. moliebatur. fauebat legi agrariæ, & Catilinæ familiaris ab eius consilijs non erat alienus. quod Cicero pro Sextio & in Pisonem, Sallustius, Plutarchus & Dio significant. Hunc igitur Cicero patientia & obsequio suo primum mitigauit, atq; ita de lege agraria cœpit agere. Kalendis Ianuarij inito Consulatu Senatũ & bonos omnes legis agrariæ, maximarumq; largitionum metu liberauit, vt ipse in Pisonem ait. Tum primam orationem consularem habuit in Senatu, ep. I. lib. 2. ad Att. atq; hæc est oratio prima contra Rullum, cuius pars extat, in qua disputat cõtra venditionem rerum publicarum, emptionem agrorum, & deductionem colonia-

loniarum. Hac oratione Plutarchus auctores legis ita perterritos fuisse ait, vt nihil contra dixerint. cum deinde ijdem, Consules in concionem vocarent, Cicero populo R. disceptatore vti non dubitauit: sed cum senatum se sequi iußisset progressus secundam orationem Consularem ad populum de lege agraria dixit, in qua legem Seruiliam antiquandam esse suadet, quòd per eam Rullus simulatione largitionis tyrannidem constituat: cum & Decemuiris creandis libertatem populo eripiat, & in agrorum venditione atq; emptione, coloniarũq; deductione tyrannicam potestatem ipsis permittat. Hac oratione Plutarchus ait Ciceronem non modo legem eiecisse, verumetiam tribunos in desperationem reliquorum, quæ moliebantur, coniecisse. Huc accesserunt

duæ

duæ orationes breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ, vt ſcribit ad Atticum epiſt. 1. lib. 2. harum vna, quæ contra Rullum ad populum tertia legitur, breuiſsima extat. qua ſe defendit contra accuſationem tribunorũ, qui Ciceronem, gratificantem Sullanarum aſsignationum poſſeſſoribus, agrariæ legi obſiſtere criminati erãt. Ita factum eſt, vt Cicerone dicente legem agrariam, hoc eſt alimenta ſua abdicauerint tribus, vt Plinius lib. 7. cap. 30. ait. Quanta vis dicendi & eloquentia in Cicerone fuerit, Plutarchus in eo quoq; declaratum fuiſſe ait, quod in illius Conſulatu circa ſpectula euenit. L. Roſcius Otho legem theatralẽ Piſone & Glabrione COS. tulerat, vt ſupra demõſtrauimus. quã plebs ad ignominiam ſuam pertinere cenſuit: ideoq́; Roſcium in theatro ſi-

bilis conſectata eſt, cum equites contra illum plauſu exceperunt. ſublato deinde maiore hinc ſibilo, inde plauſu, conuicia, & tumultus tota cauea conſecutus eſt. quo audito M. Tullius in theatrum venit, & populum in ædem Bellonæ euocatum reprehendendo & admonendo caſtigauit. Hanc orationem Conſularem tertiam de Othone appellat lib. 2. ad Att. qua effectum eſt, vt Roſcio theatralis auctori legis plebs ignouerit, & notatam ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerit, vt Plinius lib. 7. cap. 30. teſtatur: Plutarchus vero ſcribit, plebē ex æde Bellonæ in theatrū reuerſam Othoni magnum plauſum dediſſe, & de ornando viro equeſtri ordini nihil conceßiſſe. Quarta oratio conſularis pro Rabirio extat, ſed imperfecta. Vnde orta hæc cauſſa fuerit, diximus

ſu-

ſupra ad annum DCLIII, quo Saturninus occiſus fuit. hoc vero tempore C. Iulius Cæſar T. Labienum ſubornauit. qui C. Rabirio perduellionis diem diceret, vt Suetonius ſcribit, & Dio pluribus verbis lib. 37. Eſt autem perduellio ſummum imminutæ maieſtatis crimen. de quo Duumuiri à populo creati quærere ſolebant. quod vetus lex apud Liuium lib. 1. oſtendit. Itaq; C. & L. Cæſares duumuiri in hac cauſa creati, non à populo, vt moris erat; ſed à prætore, quod non licebat, Rabirium condemnarunt, vt Dio ſcribit. C. Cæſar, auctore Suetonio, ſorte iudex in reum ductus tam cupidè condemnauit, vt ad populum prouocanti nihil æque ac iudicis acerbitas profuerit. Populo appellato, comitia Centuriata, quibus de perduellione iudicari ſolebat, in campo Martio habita

ta sunt: vbi Consul Cicero C. Rabirium defendit, tum quòd Senatus imperio paruisset, tum quòd fidem publicam non violasset, quam Marius sine S.C. dare non potuisset. De hac caussa in Pisonem hæc dixit. Ego in C. Rabirio perduellionis reo XL annis ante me Consulem interpositam senatus auctoritatem sustinui contra inuidiam, atque defendi. *Quinta oratio consularis fuit de proscriptorum filijs. hi sunt, quos Plutarchus in Cicerone scribit, lege Cornelia honoribus exclusos, cum neq; infirmi neq; pauci essent, populum concitasse: ac iuste quidem Sullæ tyrannidem accusasse, verum alieno tempore Remp. perturbasse. Dictator enim Sulla non solum inimicos suos proscripsit, sed eorum etiam filios petendorum honorum iure lege lata priuauit, auctores sunt Plutar-*

chus

ctus in Sulla, Paterculus lib. 2. & Dionysius Halicarnasseus lib.8.qui addit, illis etiam aditum in Senatum obstructum fuisse. itaq; petentibus illis, vt, lege Cornelia abrogata, capessendorum honorum potestas sibi fieret, Cicero Consul restitit. qua de re Quinctilianus lib. 11. cap. & Cicero in Pisonem: Ego adolescentes bonos & fortes, sed vsos ea conditione fortunæ, vt, si essent magistratus adepti, Reip. statum conuulsuri viderentur, meis inimicitijs, nulla Senatus mala gratia, comitiorum ratione priuaui. Hinc Plinius Ciceronem appellans, te orante, inquit, proscriptorum liberos honores petere puduit. Sextam orationem consularem M. Tullius ad Atticum numerat, quam habuit, cum prouinciam in cõcione deposuit. Prouincias senatus Consulibus lege Sem-

pronia decreuerat Macedoniam & Galliam cisalpinam. Macedoniam vt Dio scribit, Cicero, Galliam Antonius erat sortitus. commutatis deinde prouinciis, Cicero pro illa hanc recepit, acceptamque in concione deposuit. hinc in Pisonem, Ego, inquit, prouinciam Galliam Senatus auctoritate, exercitu, & pecunia instructam, & ornatam, quam cum Antonio communicaui (commutaui fortasse rectius) quod ita existimabam tempora Reip. ferre, in concione deposui, reclamante populo, R. Interim L. Sergius Catilina arma per Italiam locis opportunis parabat; pecuniam sua aut amicorum fide sumptam mutuam Fæsulas ad C. Manlium centurionem portabat: deniq; plurimos cuiusq; generis homines adsciscebat, & in proximum annum Con-

Consulatum petebat, vt Sallustius scribit. Cum omnia, vt Consul designaretur, Catilina moliretur, nihilq́; intentatum relinqueret, M. Tullio referente placuit Senatui, vt ad pœnam, quæ ambitus crimini constituta erat, decem annorum exilium adderetur. hæc Dio. Legem de ambitu se Consulem tulisse, Cicero quoq; pro Murena aliquoties significat. item in Vatiniũ: Atq; illud etiam audire à te cupio, quare cum ego legem de ambitu ex S.C. tulerim, sine vi tulerim, saluis auspicijs tulerim, salua lege Aelia & Fusia, tu eam esse legem non putes? Cum Catilina, vt Dio tradit, hanc legem contra se ex S.C. latam putaret, manum quãdam comparauit, & Ciceronem cum alijs nonnullis principibus in campo comitijs interficere conatus est, vt ipse confestim designaretur.

Edicta comitia Consularia fuisse videntur in ante diē XII Kal. Nouem. qui nominatur in Catil. I. sed cum pridie eius diei Cicero Catilinæ consilia ad Senatum detulisset, factum est S. C. ne postero die comitia haberentur, vt de ijs rebus in Senatu agi posset. Itaq; postridie, inquit Cicero pro Murena, frequenti senatu Catilinam excitaui, atq; eum de ijs rebus iußi, si quid vellet, quæ ad me allatæ essent, dicere. atq; ille, vt semper fuit apertißimus, non se purgauit, sed indicauit, atq; innuit. tum enim dixit, duo corpora esse Reip. vnum debile infirmo capite, alterum firmum sine capite: huic, cum ita de se meritum esset, caput se viuo non defuturum. Hactenus Cicero. idē est apud Plutarchum. Eo die, id est decimo octauo ante, quàm primam Catilinariam Cicero dixit,

dixit, vt Asconius in orat. in Pisonem scribit, factum est S. C. vt viderent Consules, ne quid Resp. detrimẽti caperet. de quo Sallustius & Plutarchus. qui addit, hoc S. C. facto, Ciceronem res externas Q. Metello commisisse, ipsi vrbem curæ fuisse. idem Cicero ep. 2. lib. 5. Fam. significat. Comitijs, quòd homines iam tum coniuratos, vt pro Murena testatur, in campum deduci sciebat, descendit in campum cum firmißimo præsidio fortißimorum virorum, & cum lata insigniq; lorica, vt omnes boni animaduerterẽt, &, cùm in metu & periculo consulem viderent, id quod est factum, ad opem præsidiumq; eius concurrerent. Tectus igitur præsidio firmo amicorũ, Catilinæ tum, & Autronij copias & conatum repreßit, vt ait pro Sulla. Loricæ, qua tectus Cicero in campum

pum descendit, meminerunt Plutarchus & Dio. His comitiis Catilina repulsam iterum tulit: Consules declarati sunt, D. Iunius Silanus, & L. Licinius Murena. Cum igitur nihil, inquit Dio, Catilinæ procederet, iussit coniuratos noctu in domum quandā conuenire. Fuit ea domus M. Porcij Læcæ, in quam coniuratos nocte ea, quæ consecuta est posterum diem Nonarum Nouem. Catilinæ denūtiatione conuenisse, Cicero pro Sulla ait. tum Catilinæ dies exeundi, tum ceteris manendi condicio, tum descriptio totam per vrbem cædis atq; incēdiorum constituta est. quod à Cicerone orat. 1. & 2. in Catil. & à Sallustio explicatur. Dixit ibi Catilina, paullulum sibi esse etiam tum moræ, quod Cicero viueret. reperti sunt duo equites Romani, qui sese illa ipsa nocte paul-

paullo ante lucem Ciceronem in ſuo lectulo interfecturos pollicerentur, orat.1.in Catil. Alter eorum C.Cornelius à Salluſtio & Cicerone pro Sulla nominatur. ei Salluſtius L.Vargunteium addit, qui ſenator, non eques fuit. Plutarchi libri Marcium & Cethegum habent. Dio neutrius nomen expreſſit. Cum autem Cicero per Fulуiam de dolo, qui parabatur, vixdum etiam cœtu illo dimiſſo, certior factus eſſet, domũ ſuã maioribus præſidijs muniuit atq; firmauit: excluſit eos, quos Catilina mane ad ipſum ſalutatũ miſerat, Cicero in Catil.1. Salluſtius, Plutarchus, Appianus & Dio. VI Idus Nouẽ. Cicero ſenatũ in Iouis Statoris ædem, quæ erat initio viæ Sacræ, qua ad Palatium aſcenditur, conuocauit. venit eodem Catilina, eique nullus ſenator aſſidere voluit, vt

Plu-

Plutarchus scribit. & Cicero in Catil.1.& 2. ait principes ordinis senatorij partem illam subselliorum, ad quã ille accesserat, nudam atq; inanẽ reliquisse. Tum M.Tullius Consul, siue præsentiam eius timens, siue ira commotus, orationem habuit luculentam, atq; vtilem Reip. quam postea scriptã edidit, ait Sallustius. Hæc est prima oratio in Catilinam, *& septima consularis, qua Catilinam emisit, epist.* 1. *lib.2.ad Att. Ego, inquit in Pisonem, L.Catilinam cædem senatus, interitum vrbis non obscure, sed palam molientem egredi ex vrbe iußi: vt à quo legibus non poteramus, mœnibus tuti esse possemus. Plutarchus, Cicero eum vrbe exire iußit: oportere enim inter se, qui verbis, & illum, qui armis Remp. gereret, murum interesse. Catilina igitur nocte intempesta cum*

trecentis armatis, lictoribus & fascibus imperij insignibus adhibitis, ex vrbe in Manliana castra profectus est. Postridie quam Catilina profugit, Cicero orationem ad populum habuit, quam octauam consularem numerat epist. 1. lib. 2. ad Att. & est secunda Catilinaria. in qua Orator gratulatur populo & Reip. quòd Catilina ex vrbe sit profectus, atq; ad confirmandos animos bonorum ciuium, & infringendos coniuratos vtriusq; partis copias inter se comparat. Postquam Romæ compertum fuit, Catilinam in castra Manliana profectum esse, Senatus Catilinam & Manlium hostes iudicauit. decreuit præterea, vti Consules delectum haberent, Antonius cum exercitu Catilinam perse qui maturaret, Cicero vrbi præsidio esset, auctore Sallustio. Catilina iam

 bel-

bellum gerente cum eius socij in vrbe relicti nondum essent deprehensi, Cicero Murenam Consulem designatũ defendit, vt ex ipsa oratione, & pro Flacco apparet. Accusarunt eum de ambitu Ser. Sulpicius, M. Porcius Cato, & Cn. Postumius. Sulpicius competitor eius fuerat, & repulsam tulerat. Catonẽ Plutarchus in eius vita scribit iurasse, accusaturum se quencunq; pecuniam populo dare cognouisset: ideoq́ Murenæ nomen ab eo delatum esse, quod is pecunia effecisset, vt Cõsul cum Silano designaretur. Defenderunt Murenam Q. Hortensius, M. Crassus, & M. Cicero. qui cùm Hortensium eloquẽtiæ laude tum florentem superare contenderet, nullam partem noctis conquieuit, vsq; eo vt nimijs curis & vigilijs afflictus inferior, quàm ille, in actione visus fuerit.

rit. hæc Plutarchus in Cicerone, vt ego iampridem cõuerteram. vbi quod alij μὴ addũt, alij αὐτοῦ pro αὐτοῦ legũt, nullo modo probare pòssum. Interim P. Lentulus Sura legatos Allobrogũ, qui Romã questũ de auaritia magistratuũ venerãt, sollicitauit, eosq́; in Galliã ad suos ciues cũ litteris misit. Cicero omni re opera Q. Fabij Sangæ patroni ciuitatis Allobrogum cognita, L. Valerio Flacco, & C. Pomptino prætoribus imperauit, vt in põte Muluio per insidias Allobrogum comitatus deprehenderent. Igitur IIII Nonas Decem. cum aduesperasceret occultè eò profecti, tertia fere vigilia exacta, Allobroges cũ comitatu & litteris comprehẽderunt, atq; ad Ciceronem cum iam dilucesceret deduxerunt. III Nonas Cicero principes coniurationis ad se venire ius-

ſit, & Senatum in ædem Concordiæ vocauit. Ibi T. Vulturcij & Allobrogum indicijs cõiuratio omnis patefacta eſt. Introductis in ſenatũ indicibus, Cicero conſtituit C. Coſconium, M. Meſſallam, P. Nigidium, Ap. Claudium, qui omnia indicũ dicta, interrogata, reſponſa perſcriberent. quod ipſe pro Sulla refert. Tum Lentulus, Cethegus, Statilius, Gabinius & Cæparius ex S.C. in cuſtodiam ſunt traditi. quæ Cicero in Catil. 3. Salluſtius, Plutarchus, Appianus & Dio pluribus verbis exponunt. Eo die ſenatus Ciceroni togato, non, vt multis, bene geſtæ, ſed, vt nemini, conſeruatæ reip. ſingulari genere ſupplicationis deorum immortalium templa patefecit, in orat. in Piſonem. eiuſdem ſupplicationis mentio eſt Catilin. 3. & 4. Philipp. 2. & 14. pro Sulla, & epiſt. 4.

lib.

lib. 15. *Famil. Sub noctem progressus in concionem Cicero populo, qui frequens aderat, quidquid in Senatu actum erat exposuit ea oratione, quæ tertia in Catilinam extat, & nona Consularis numeratur epist.* 1. *lib.* 2. *ad Att. E concione Cicero, vt Plutarchus scribit, in domum vicini a populo deductus fuit, eo quòd domi eius in operto sacra Bonæ deæ à mulieribus & Vestalibus fierent. ibi tum peracto sacrificio cum ignis in ara iam extinctus putaretur, magna flãma è cineribus in altum sublata fuit. quo ostento aliarum mentes perculsæ fuerunt, Vestales Terentiam Ciceronis coniugem maritum adire, atq; dicere iusserunt, Quæ de patriæ salute agere instituisset, ea exequi ne dubitaret. Ostenti huius mentio est quoq; in Dionis historia lib.* 37. *Postero die, pridie No*

nas Decem. iudicibus præmia constituta fuerunt, vt Cicero in Catil. 4. indicat. Nonis Decembr. cũ Cicero Consul intelligeret, paratos esse, qui Lentulum & Cethegum eriperent, dispositis præsidijs, & senatu conuocato retulit, quid de ijs fieri placeret, qui in custodiam traditi erant. Primus D. Iunius Silanus, quia Consul designatus erat, sententiam rogatus, extremum supplicium in eos decreuit. Ei assensi sunt deinceps multi donec ad Ti. Neronem sententiæ dictio peruenit, hunc censuisse Appianus ait, vt comprehensi in vinculis haberentur, quoad Catilina bello profligatus esset. Cæsar deinde prætor designatus censuit, eos publicatis bonis in vinculis per municipia habendos. Huic sententiæ, ait Plutarchus, cum & æquitatis plena, & ab homine eloquentissimo

simo

ſimo dicta eſſet, momenti Cicero non parum addidit. ſurrexit enim, ac in vtranq; partem diſſeruit, partim illã Silani, partim hãc Cæſaris ſentẽtiam defendẽs. Quibus verbis ſummã quartæ orationis in Catil. comprehẽdit. in qua Cicero de duabus ſentẽtijs cõtrarijs ita diſputat, vt nõ obſcurè in ſeueriorẽ Silani inclinet. atq; hæc eſt decima oratio Conſularis. quam in ſenatu Nonis Decembr. habitam fuiſſe, ipſe ep. I. lib. 2. ad Att. ſcribit. vt ſatis mirari nequeam, Siluium & Curionem affirmare illam orationẽ VII Idus dictam fuiſſe. Cæſari deinceps omnes aſſenſos eſſe vſq; ad Catonem, Appianus & Dio tradunt. Plutarchus ait, Q. Lutatium Catulum primum contradixiſſe. Inde M. Porcius Cato Tribunuſpl. deſignatus, adhuc admodũ adoleſcens, pæne inter vltimos roga-

tus ſententiam, tanta vi animi atq; ingenij inuectus eſt in cõiurationem, vt ardore oris orationem omnium lenitatem ſuadentium ſocietate conſilij ſuſpectam fecerit. ſic impendentia ex ruinis incendijsq́; vrbis, & commutatione ſtatus publici pericula expoſuit, ita Conſulis virtutem amplificauit, vt vniuerſus ſenatus in eius ſententiam trãſiret. hæc Velleius. Facto igitur S.C. in Catonis ſentẽtiam, ſupplicium de Lentulo, Cethego, Statilio, Gabinio, Cæpario in carcere ſumptum eſt. Atq; ita M. Cicero ſuis cõſilijs, ſuis laboribus, ſui capitis periculis, ſine tumultu, ſine delectu, ſine armis, ſine exercitu, quinq; hominibus comprehenſis atq; confoſsis, incenſione vrbem, internecione ciues, vaſtitate Italiam, interitu Remp. liberauit, in orat. pro Sulla. Ad veſperum cum

Cice-

Cicero, vt Plutarchus scribit, per forum se domum suam in Palatium reciperet, non iam silentio ciues, neq; ordine illum deducebãt: sed quocunque accesserat, omnes eum vocibus & plausu excipiebant, & seruatorem ac conditorem patriæ appellabant. in foribus lampades & faces accensæ vicos & angiportus clarissima luce collustrabant. pro tectis mulieres stabant, vt eum virum honorarent & spectarent, qui clarissimis viris comitatus tanto splendore per forum ascenderet. Atq; hæc facta sunt Nonis Decembr. quas Cicero semper in ore habebat, vt scribit Brutus ad Att. Vide ep.9.lib.1.Fam.ep.16.lib.1.& ep. 1.lib.10.ad Att. In Consulatu M. Tullius legem de legationibus liberis tulit, ne, sicut antea, infinitum, sed annuum tempus earum esset, lib.3. de le-

 gib.

gib. Tulit etiã legẽ, quæ vetabat gladiatores biennio, quo quis peteret, aut petiturus esset, dare, pro Sextio. Eodem anno Cicero consul L. Luculli currum triumphalem pæne in vrbem introduxit, in Lucullo. Eodem consule referente, primum decem dierum est supplicatio decreta Cn. Pompeio Mithridate interfecto, confectoque Mithridatico bello, in orat. de prouincijs COS. Hactenus Consulatũ Ciceronis descripsimus. de quo M. Crassus ita dixit, Se, quod esset senator, quod ciuis, quod liber, quod viueret, Ciceroni acceptum referre. quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties se beneficium eius videre, epist. II. lib. I. ad Att. Maxime vero Consulatum hunc Cn. Pompeius probauit: qui vt Ciceronem primum decedẽs ex Syria vidit, com-

plexus & gratulans, eius beneficio patriam se visurum esse dixit, Philip. 2. Idem vir abundans bellicis laudibus Ciceroni multis audientibus hoc tribuit, vt diceret, frustra se tertium triumphum deportaturum fuisse, nisi eius in Remp. beneficio, vbi triũpharet, esset habiturus, lib. 1. de Officijs. Ciceronem præterea Q. Catulus princeps senatus, & auctor publici consilij frequentissimo senatu parentem patriæ nominauit, in Pisonem. Neq; solum Catulus, verum etiam multi alij sæpe in senatu Ciceronem patrem patriæ nominarunt, vt ipse testatur pro Sextio. in his Plutarchus numerat Catonem. de quo Appianus: Cum Cato Ciceronem patrem patriæ appellasset, populus acclamauit: atq;, vt quibusdam placet, hæc appellatio primũ Ciceroni tributa, inde ad Imperatores

res peruenit. Hinc Iuuenalis Saty.8. Roma parentem, Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit. & Plinius lib.7.cap.30.M.Tullium sic affatur: Salue primus omnium parens patriæ appellate. De Cicerone L. Gellius vir clarißimus in cõcione dixit, si ille cõsul, cũ fuit, non fuisset, Remp. funditus interituram fuisse, post red. ad Quirites. Idem ciuicam coronam Ciceroni deberi à Rep. dixit, in Pisonem. vide Gellium libr.5. cap.6. Cum extremis diebus anni huius noui Tribuni pl. (qui a.d. IV Id. Decembr. magistratum inibant, vt supra ad annũ DCLXXXVI demõstrauimus) res eas, quas Cicero Consul gesserat, vexare cuperent, ille P. Sextium Capua accersiuit cum eo exercitu, quem tum secum habebat: cuius aduentu Tribunorum conatus sunt retardati,

Cice-

Cicero pro Sextio. Hos Tribunos Plutarchus Metellum & Bestiam nominat: sed L. Calpurnius Bestia Tribunatu iam V Id. abierat, quod Manutius & Corradus ex Sallustio monuerunt. Quintus autem Metellus Nepos nouus Tribunus pridie Kal. Ianuarij Ciceronē Consulem abeuntem magistratu concionis habendæ potestate priuauit. cuius iniuria Ciceroni tamē honori summo fuit. nam cum ille nihil ei, nisi vt iuraret, permitteret, magna voce iurauit verissimum pulcherrimumq; iusiurandum: quod populus item magna voce ipsum vere iurasse iurauit, epist. 2. lib. 5. Fam. Iurauit autem se patriam conseruasse, vt Plutarchus & Dio scribunt. & ipse Cicero in Pisonem, Ego, inquit, cum in concione abiens magistratu dicere à Tribuno pl. prohiberer, quæ consti-

tue-

*tueram; cumq́; is mihi tantummodo, vt iurarem permitteret: sine vlla dubitatione iuraui, Remp. atq; hanc vrbem mea vnius opera esse saluam. mihi populus R. vniuersus illa in concione non vnius diei gratulationem, sed æternitatem immortalitatemq́; donauit, cum meum iusiurandum tale atq; tantum iuratus ipse vna voce & consensu approbauit. quo quidem tempore is meus domum fuit è foro reditus, vt nemo, nisi qui mecum esset, ciuium esse in numero videretur. Huius frequentiæ, qua abiens cõsulatu domum fuit reductus, mentio est in epist.*13. *lib.*1. *ad Att.*

Anno vrbis DCXCI, Ciceronis
XLV COS. fuerunt,
D. IVNIVS SILANVS. L. LICINIVS MVRENA.

AB his Consulibus lata fuit lex Iunia Licinia. qua, vt leges trinun-

nundino die promulgarentur, pœna adiecta cauebatur. Cicero Philip.5. Vbi lex Cæcilia & Didia? vbi promulgatio trinundinum? vbi pœnæ recenti lege Iunia & Licinia? eiusdem legis meminit in Vatinium, & ad Atticum ep.9.lib.2.& epist.15.lib.4. Initio huius anni Catilina in agro Pistoriensi à C. Antonio proconsule cũ exercitu cæsus est, Sallustius, Dio lib. 37. Liuius lib. 103. *Vicit eum prœlio M. Petreius legatus Antonij. de quo Cicero pro Sextio. Victo Catilina Antonius laureatos fasces, vt Obsequens scribit, in Macedoniam prouinciam tulit. cui per bienniũ deinde præfuit. Quia vero Antonius in fascibus insignia laureæ præferebat, Imperator appellatus erat. qua de re scripsi in Ligarianam. Itaq; Cicero epist.5. lib.5. famil. qua Antonio T. Pomponium Atticum*

ticum in Græciam proficiscẽtem hoc anno commendauit, Imperatori adscribit. quod Paulus Manutius sine caussa miratur. Metellus Tribunus. pl.a.d.III Non.Ianuar.vt est ep.2.lib. 5.famil.cum agere cœpisset, non in senatu, vt vir doctus annotauit, sed ad populum, ἐν τῷ ὁμίλῳ, vt Dio loquitur, (fuisse autem diem comitialem vetus Kalend.ostendit) tertio quoq; verbo orationis suæ Ciceronem appellabat, cum clamaret, non licuisse ei, Lentulũ, Cethegũ, & reliquos ciues indicta caussa necare. atq; hoc crimẽ verbo Ciceroni, re senatui intendebatur, auctore Dione. Cicero Metello forti animo restitit, & orationẽ Metellinam cõtra concionẽ Metelli scripsit, cũ ille prior scripsisset, epist.10. lib. 1. & ep.12. lib.3.ad Att. Meminit Quinctilia.lib.9.ca.3. Gellius lib.18.ca.17.

Pris-

Priscianus lib. 9. & 10. Tunc etiam Metellus Celer, qui Galliam prouinciam pro cõsule obtinebat, ad Ciceronem misit epist. 1. lib. 5. famil. querens Nepotem fratrem suum ab eo oppugnatum. cui Cicero epistola secũda respõdet. Hoc anno ex indicio L. Vettij equitis R. qui de Catilinæ socijs in vrbe remanserant partim præsentes, partim cum citati non respondissent, damnati sunt, vt Dio scribit. in his fuerunt P. Autronius, Ser. Sulla, L. Vargunteius, M. Porcius Læca, C. Cornelius. quos Cicero in orat. pro Sulla nominat. damnati sunt lege Lutatia de vi publica. quod indicant hæc verba Ciceronis pro Cœlio: Quam legem Q. Catulus armata dissensione ciuium, Reip. extremis pæne temporibus tulit: quæq; lex, sedata illa flamma consulatus mei, fumãtes reliquias

coniurationis extinxit. Tum L. Torquatus, qui P. Cornelio Sullæ consulatum ante triennium eripuerat, eiusdē nomen de duplici coniuratione detulit. de priore, quæ L. Tullo, M'. Lepido COS. inita fuit, Q. Hortensius, de posteriore Cicero, qui illam anno superiore oppresserat, defendit oratione illa, quæ pro P. Sulla extat. quam hoc tempore, condemnatis alijs coniuratis, habitam esse, illa verba argumento sunt: Seueritatem iudiciorum, quæ per hos menses in homines audacissimos facta est, lenitate ac misericordia mitigate. Huc accedit, quòd homines docti tribunum illum, quem Cicero ad lugendos coniuratos ex illis relictum videri ait, Metellum Nepotem esse non sine caussa putant. Eodē tempore, cum Sulla reus esset, domū Cicero in palatio emit, vt Gellius scribit

bit lib. 12. cap. 12. Domus emptæ à se meminit epist. 10. lib. 1. ad Att. quam scripsit mense Ianuario anni sequentis. quare non dubito, quin extremo huius anni mense, cum Q. Fusius Calenus tribunatum pl. iniuisset, Cicero scripserit epist. 6. lib. 5. Famil. ad P. Sextium. qui cum anno superiore C. Antonij Consulis quæstor fuisset, hoc anno pro quæstore cum eodem in Macedonia erat. Vide orat. pro Sextio. Cn. Pompeius confecto iam bello Mithridatico litteras publicè miserat. in quibus quod gratulationem de rebus à se in vrbe gestis prætermiserat, Cicero cum eo expostulat ep. 7. lib. 5. Famil. P. Clodius Ap. F. adolescēs audax & insolens Pompeiæ vxoris C. Cæsaris amore captus, extremo hoc anno, cum Bonæ deæ in domo Cæsaris pro populo fieret, in opertum cum veste

muliebri venit: sperãs se, quòd imberbis esset, clam ingressum ad Pompeiã peruenturum. Sed dum in amplis & laxis ædibus oberrat, ab Aureliæ matris Cæsaris ancilla conspicitur, nomenq; rogatus, cum se Auram pedisequam Pompeiæ quærere dixisset, ex voce agnoscitur, & à mulieribus in cubiculo ancillæ, cum qua domum ingressus erat, deprehenditur, atq; foras eijcitur, vt Plutarchus in Cicerone & Cæsare scribit. Cicero in orat. de Harusp. resp. ait, illum ancillarum beneficio emissum esse. tu vide epist. 9. lib. I. ad Att.

Anno vrbis DCXCII, Ciceronis XLVI COS. fuerunt,

M. PVPIVS PISO. M. VALERIVS MESSALLA.

P. *Clodij facinore patefacto, à Virginibus & põtificibus id nefas est de-*

decretum. Cæsar deinde vxori nuntiũ remisit, & Clodium tribunuspl. accusauit, auctore Plutarcho in Cæsare. Accusatorẽ Clodij Cicero de Harusp. resp. Lentulum nominat. Clodium incesti crimine à tribus Lentulis accusatum fuisse, Valerius lib. 4. cap. 2. tradit. De Clodij iudicio vide ep. 13. lib. 1. ad Att. in eo M. Tullius testis productus, cum Clodius crimen ita refelleret, vt diceret, se illa nocte non Romæ, sed longe ab vrbe, Interamnæ apud Casinium Scholam fuisse, Cicero contra pro testimonio dixit, illum ad se domum venisse, & de quibusdã rebus egisse. id quod verum erat, Plutarchus, Cicero pro domo & Milone, ibidemq́ue Asconius, Quinctilianus lib. 4. cap. 2. Valerius lib. 8. cap. 5. Absoluto Clodio Cicero cum eo Idib. Maij in Senatu cõntendit, epist. 13. lib. 1. ad

 Att.

Att. Hoc anno Q. Tullius Cicero M. frater prætor fuit : cumq; prætores prouincias sortirentur , Q. Ciceroni Asia obtigit, epist. 12. lib. 1. ad Att. Obtinuit eam prouinciam per triennium, cum L. Valerio Flacco successisset, vt ex orat. pro Flacco intelligitur. Eodem anno Censores creatos fuisse, & lustrum condidisse, ex lib. 1. ad Att. & Dionis lib. 37. satis notum est. Ante hos Censores Ciceronem pro Archia dixisse, hæc verba orationis, quæ ex tanto numero Interpretum nemo adhuc exposuit, arguunt: Est enim obscurum, proximis Censoribus hunc cum clarissimo imperatore L. Lucullo apud exercitum fuisse, superioribus cum eodem Quæstore fuisse in Asia, primis Iulio & Crasso nullam populi partem esse censam. L. Iulium Cæsarem & P. Licinium Crassum Cen-

Censores fuisse, primos post datam ciuitatem Archiæ, anno DCLXIV diximus. Tertio anno post L. Marcius Philippus & M. Perperna Censores lustrum LXVI fecerunt. quo tempore Archias in Asia fuit cũ Lucullo Quæstore, qui per multos annos admirabili quadã laude prouinciæ præfuit, Cicero in Lucullo. Censura deinde intermissa fuit vsq; ad annum vrbis DCLXXXIII. quo L. Gellius, Cn. Lentulus lustrum LXVII fecerũt, cum Lucullus in Asia bellum contra Mithridatem administraret. atq; hi Cẽsores proximi ante Ciceronis Cõsulatum censum egerunt. Nam qui Cotta & Torquato COS. creati fuerũt, propter dissensionem abdicarunt: illi autem, qui anno insequenti ijs successerunt, intercedentibus Tribunis pl. nihil agere potuerunt, auctor

Dio lib.37.Itaq; M. Tullius post Consulatum ante Censores, qui hoc anno creati fuerũt, A. Licinium Archiam, cui Gracchus quidam ciuitatis controuersiam mouerat, defendit illa oratione, quæ extat. in qua primo eum ciuem esse probat: deinde reliqua oratione ornat, vt ciuitate Romana dignum esse demõstret. Corradus ex epist. 13. lib. 1. ad Att. putat, Ciceronem pro Archia dixisse Metello & Afranio COS. sed qui, quod inchoauit, nondũ perfecit, nihil scripsisse videri potest. Eodem anno C. Pomptinius, qui superiore in Galliam vlteriorem ex prætura missus erat, Allobrogas domuit, vt copiose Dio lib 37. narrat. Meminit Cicero in orat de prouinciis COS. & Liuius lib. 103. Nonis Dec. Cicero ad Att. scripsit epist. 14. lib. 1.

Anno

Anno vrbis DCXCIII, Ciceronis XLVII COS. fuerunt,

Q. CAECILIVS METELLVS CELER. L. AFRANIVS.

*DE his Consulibus Cicero lib.*1.*ad Att. Primis huius anni mensibus Tullius in vrbe fuit, ep.* 15.*&* 16. *lib.* 1. *ad Att. effecitq́ ne Q. fratri in Asia succederetur, epist.*1.*lib.*1.*ad fratrem. L. Flauius tribunus pl. legem agrariam auctore Pompeio promulgauit de agris diuidendis militibus Pompeij, & plebi. de qua Cicero lib.*1. *ad Att. & Dio lib.*37.*qui scribit Metellum Consulem tum à Flauio in carcerē ductum fuisse. vnde Cicero epi.*1. *lib.*2.*ad Att. nunc Consule in carcere incluso. P. Clodius, vt idem Dio scribit, Tribunatus cupidus primum tribunos quosdam submisit, qui legem ferrent, vt patricijs quoq; eius magi-*

ſtratus capiundi poteſtas eſſet. quod vbi non perſuaſit, patriciatum eiurauit, atq; in concionem progreſſus ad plebem tranſijt. In hanc ſententiam Dio: Cicero vero ep. 15. lib. 1. ad Att. ita ſcribit: C. Herennius tribunus pl. ad plebem P. Clodium traducit: idemq́; fert, vt vniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat. Addit Dio: Clodius tribunatum ſtatim petijt: ſed creatus non eſt, Metello ei reſiſtente: qui & propinquus Clodij erat, & ea, quæ ille agebat, non probabat. prætendebat vero, adoptionem more maiorum non eſſe factam: quia plebeius, niſi lege Curiata, fieri nemo poſſet. apud Dionem, ἐν τῇ ἐσφορᾷ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, *mendoſe eſt pro,* τοῦ φρατριατικοῦ *quod ex lib. 39. cognoſcitur. vbi,* τὴν ἐσφορὰν τοῦ φρατριατικοῦ νόμου, *de Clodij adoptione agens dicit.*

Clo-

Clodio igitur tum frater Metellus, & concors senatus principi Cn. Pompeio sentētiā dicēti acerrime vna voce ac mente restitit, Cicero de Harus. resp. Metellus etiā Cōsul incipientē furere Clodiū atq; conantē sua se manu interfecturum, audiente senatu, dixit, pro Cœlio. Idib. Martijs huius anni Cicero Cōmentarium consulatus sui græcè compositum ad Atticum misit, ep. 16. lib. 1. Misit eundem Rhodum ad Posidoniū, vt ornatius de ijsdem rebus scriberet. ille vero rescripsit, se illud ὑπόμνημα *cum legeret, non modo non excitatum esse ad scribendum, sed etiam plane perterritum, epist. 1. lib. 2. ad Att. Ciceronem* τὸ περὶ τῆς ὑπατείας *Plutarchus in Cæsare adducit. Scripsit etiam Cicero de Consulatu suo versibus tres libros. Tertiū poema expectato, inquit epi. 16. lib. 1. ad Att.*

'Att. & epi.3.lib.2. Sed me κατάκλεισις mea illa cõmouet, quæ est in libro tertio. Libro etiã primo de Diuin. Q. frater plures versus ab Vrania Musa in secũdo de Cõsulatu pronũtiatos cõmemorat. quorum tres ex libris Consulatus Ciceronis Lactantius adducit libr. 3. cap. 17. De Prognosticis, quæ Atticum propediem expectare iubet epist. 1. lib. 2. quid dicam non habeo. Certe quæ lib. 1. de Diuinatione ex Ciceronis prognosticis adducũtur, Aratea sunt, atq; in Διοσημείοις græcè extãt. Priscianus quoq; lib. 10. 16. & 18. Ciceronẽ in Prognosticis citat. verũ, quos adducit versus, ex Arato expressi sunt. Post Idus Martij huius anni Cicero aliquamdiu ruri fuit. Romam autem è Pompeiano se recepit a.d. IIII. Id. Maij, epist. vlt. lib. 1. ad Att. Kal. Iunij Antiũ profectus fuit, epist. 1.

epist.1.lib.2.ad Att. Hoc anno Q. Metellus Nepos Prætor portoria Italiæ lege lata sustulit, auctore Dione. de portorijs Italiæ sublatis Cicero ep.16. lib.2.ad Att. Sub idem tempus vt Dio scribit Faustus Sullæ F. in honorem patris munus gladiatorium, & magnificum epulũ populo dedit: balneas etiam cũ oleo gratuito præbuit. Hoc munus Faustum testamẽto patris debuisse, Cicero pro Sulla ait. Hoc est Fausti adolescentis nobilißimi epulũ magnificentißimum, ex quo Vatiniũ famem suam explesse, Cicero in interrogatione ait.

Anno vrbis DCXCIIII, Ciceronis XLVIII COS. fuerunt,

C. IVLIVS CAESAR M. CALPVRNIVS BIBVLVS.

CVm C. Antonio C. Octauius in Macedonia anno superiore success

ces-

ceßiſſet, vt cognoſcitur ep.1.lib. 2.ad Att. Antonius hoc anno lege Lutatia de vi accuſatus eſt à M.Cœlio, vt eſt in orat.pro Cœlio. Antonium apud Cn. Lentulum Claudianum (ſic lego ex libris olim impreßis) reum factum eſſe à Q. Fabio Maximo, Cicero in Vatinium demonſtrat. ſed an de eodem crimine Cœlius & Maximus accuſarint, mihi non conſtat. Hoc Dio lib.37. ſcribit, Antonium de Catilinæ coniuratione in iudicium adductum, propter male adminiſtratam prouinciam condemnatum fuiſſe. Cicero vero pro Cœlio ait, Antonio nocuiſſe opi nionem maleficij cogitati. Antonius condemnatus in Cephallenia exulauit, auctore Strabone lib.10. nec à M. Antonio fratris filio cum alijs exulibus reſtitutus fuit, Philip. 2. De ſua defenſione Cicero pro domo ita inquit:

quit: Hora fortasse sexta diei questus sum in iudicio, cum C. Antonium collegam meum defenderem, quædam de Rep. quæ mihi visa sunt ad illius miseri caussam pertinere. hæc homines improbi ad quosdam viros fortes longe aliter, atq; à me dicta erant, detulerunt. hora nona, illo ipso die, tu es adoptatus. Hinc Suetonius in Iulio: Cicerone in iudicio quodam deplorãte temporum statum, P. Clodium inimicum eius, frustra iampridem à patribus ad plebem transire nitentem, eodẽ die, horaq; nona traduxit. Transijt Clodius ad plebem adoptione, quæ arrogatio dicitur. adoptatus fuit à P. Fonteio. contra quam adoptionem Cicero pro domò sua disputat. de eadem Suetonius in Tiberio: P. Clodius ob expellendum vrbe Ciceronem plebeio homini, atq; etiam natu minori in adoptio-

optionem se dedit. In hac adoptione Cæsar legem Curiatã tulit, Pompeius in auspicio fuit, epist.7.& 12.lib.2.ad Att. Tullius mense Aprili & Maio extra vrbem Antij, in Pompeiano, Formiano & Arpinati in litteris vixit: ibiq; epistolam quartam & sequentes vsq; ad.18. lib. 2.ad Atticum misit. Attico deinde in Epirum profecto, Cicero se Romam recepit, & ea, quæ insequentibus epistolis leguntur, ad Atticum scripsit. Consilijs publicis nullis, vt est ep. 23. intererat, totumq; se ad forensem operam laboremq; contulerat. Tum A. Thermus bis Cicerone defendente absolutus est, pro Flacco. Tum quoq; L. Valerius Flaccus, qui ex prætura, quam Cicerone Consule gesserat, Asiam prouinciam obtinuerat, à D. Lælio repetundarum accusatus, à Q. Hortensio & M. Cicerone

rone defensus est. Ciceronis oratio extat: de Hortēsij defensione vide epist. vlt. lib. 2. ad Att. Hoc anno P. Vatinius, qui in Dionis libris πὸπλιος ἀτίνιος non sine mendo nominatur, Tribunus pl. Cæsari Consuli in omni re obsecutus est, eaq́; gessit, quæ à Cicerone in interrogatione in Vatinium reprehendūtur. Lege Vatinia Cæsari data in quinquenniū fuit Gallia citerior cū Illyrico & tribus legionibus. quibus Senatus Galliam vlteriorem cum alia legione adiecit, Dio libr. 38. Plutarchus, Suetonius & Orosius lib. 6. cap. 7. In hoc imperio Cæsar Ciceronem sibi legatum esse volebat, lib. 2. ad Att. epist. 19. & ep. 18. A Cæsare, inquit, valde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi vt sim legatus. & de prouincijs COS. Me, vt sibi essem legatus, non solum suasit, verū

etiam rogauit. Consul Cæsar legem quoq; agrariam tulit, de qua Dio ab initio lib.38. Tulit prætereà, vt ager Campanus ijs, qui ternos pluresúe liberos haberent, diuideretur, Suetonius & Velleius. Curatores etiam, qui agros diuiderent, constituit Vigintiuiros ex ijs, qui plurimos honores gesßissent, atq; ad eam rem quàm maxime idonei essent, auctore Dione initio lib.38. Suetonius quoq; in Augusto, XXuiros agrum Campanum plebi Iulia lege diuisisse, ait. In his fuit Cosconius. quo mortuo Cicero in eius locum inuitatus fuit, ep.19.lib.2. ad Att. Sed Cicero XXuiratum repudiauit. quod Quinctilianus lib.12. cap.1. scribit: & ipse epist.2.lib.9.ad Att. de Cæsare inqt, Repudiari se totum, magis etiã quàm olim in XXuiratu, putabit. ac solet, cum se purgat,

gat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicum, vt ne honorem quidem à ſe accipere vellem. Paterculus quoq; in commemoratione exilij Ciceronis addit: Hoc ſibi contraxiſſe videbatur Cicero, quod inter XXuiros diuidendo agro Campano eſſe noluiſſet. Hic ſcrupulum inijcit oratio de prouincijs COS. in qua Cicero ait, ſe à Cæſare fuiſſe rogatum, vt quinqueuiratum acciperet, eumq; ſe obſtinatione quadam ſententiæ repudiaſſe. præterea quinqueuiri nominantur epiſt. 7. lib. 2. ad Att. Sunt viri doctiſsimi, in rebus Romanis cognoſcendis diu multumq́; verſati, qui ſcribunt Cæſarem ad æſtimationē agri Campani XXuiros creaſſe, ac præterea quinq;, qui æſtimatum diuiderent. Dant illi quidem teſtem in hanc rem Dionem: ſed

verba, quibus hoc demonstretur, in græca eius historia inuenire equidem adhuc nulla potui. Comitijs tribunitijs P. Clodius Pulcher Tribunus pl. factus fuit, opera Cæsaris, vt scribit Dio, & Plutarchus in Cæsare. Etsi autem Pompeius Clodium omni cautione, fœdere, execratione deuinxerat, nihil in Tribunatu contra Ciceronem esse facturum, vt est pro Sextio: ille tamen in fide non mansit: sed tribunuspl. factus continuo se in Ciceronem conuertit. qua de re dicemus, si prius illud admonuerimus, hunc tertium fuisse annum imperij Q. Ciceronis in Asia. quo ad duos priores adiuncto, M. Cicero epistolã illam pulcherrimam, quæ est prima lib. I. *ad fratrẽ misit. in qua omnia præcepta bene administrandæ prouinciæ ita persequitur, vt amplius nihil requiri posßit. Eius-*

Eiusdem anni vltimis mensibus scripsit epistolam secundam ad fratrem, vt ex ipsa cognoscitur.

Anno vrbis DCXCV, Ciceronis XLIX COS. fuerunt,

L. CALPVRNIVS PISO CAESONINVS. A. GABINIVS.

HI sunt duo funesti, non Consules, sed latrones atque euersores Reip. quos suis coloribus Cicero multis locis depinxit: vt in orat. post reditum, pro domo, pro Sextio, de prouincijs COS. in Pisonem, & alibi. His Consulib. sedentibus, inspectantibus, atq; adeo adiuuantibus M. Tullius conseruator patriæ à sceleratissimo Tribuno pl. in exilium eiectus est. Clodius enim, vt Dio lib. 38. scribit, sperans facile se Ciceronē oppressurum, si prius Senatū, equites & plebem sibi conciliasset, quattuor leges,

populares illas quidem, ſed Reip. perniciosas, initio huius anni, quod Cicero in Piſonem ſignificat, tulit: vnam, vt frumentum populo gratis daretur: alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de cælo ſeruaret: tertiam de collegijs reſtituendis, nouisq; inſtituẽdis: quartam, ne quem Cenſores in ſenatu legendo præterirent, neue qua ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & vtriuſque Cenſoris ſententia damnatus eſſet. hæc Aſconius in Piſonianam, Dio lib. 38. & Cicero paſsim. Alias deinde rogationes idem Clodius vno eodemq; tempore promulgauit, vnam de prouincijs Cõſulum nominatim, alteram de Ciceronis pernicie, vt ait pro Sextio. Pactus enim cum Cõſulibus, Gabinio Syriã, Babylonẽ, Perſas; Piſoni Achaiã, Theſſaliã, Græciã, Macedoniam,

niam, omnemq; Bœotiam dedit, Cicero de prouincijs, & in alijs orat. Ad Ciceronis perniciem lex illa pertinebat, qua tulit, Qui ciuem R. indemnatum interemisset, ei aqua & igni interdiceretur: cuius verbis etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur, inquit Paterculus libr. 2. idemq́ scribit Dio lib. 38. atq; iccirco Tullius hoc priuilegium appellat. vide orat. pro domo. Reus igitur Cicero vt Plutarchus scribit, vestem mutauit, & sordidatus populo supplicabat. Clodius illi omnibus vicis occurrebat stipatus hominibus contumeliosis & temerarijs: qui petulanter mutationē vestis, & habitum Ciceronis exagitantes, multisq; locis luto & lapidibus in eum coniectis, supplicationes impediebant. Cum Cicerone tamen primum omnis fere ordo equester ve-

stem mutauit: eumq́; nobilissimi adolescentes numero ad XX millia sordidati, deprecatores eius salutis, comitabãtur. Deinde cum Senatus frequens conuenisset, vt vestem tanquã in publico luctu mutandam censeret, idq́; Consules vetarent, & Clodius cũ armis ad curiam versaretur, Senatores non pauci è Senatu, vestibus discissis & clamore sublato, se proripuerunt. Hactenus Plutarchus. Dio lib. 38. tradit, equites in Capitolium tunc conuenisse, atq; ad Consules & Senatum misisse legatos non solũ è suo ordine, verum etiam Senatores duos, Q. Hortensium & C. Curionem, qui pro Cicerone deprecarentur. Vnde Cicero pro Sextio ait, Cum incredibilis in Capitolium multitudo ex tota vrbe, cunctaq́; Italia conuenisset, vestẽ mutandam omnes, meq́; omni ratio-

ne defendendum putarunt. erat tum Senatus in æde Concordiæ, & Gabinium Consulem, Pisone absente orabat. equites quoq; R. & omnes boni veste mutata se pro Ciceronis capite ad pedes Gabinij proiecerunt. quorũ precibus ab illo repudiatis, vir incredibili fide, magnitudine animi, constantia, L. Mummius ad Senatum de Rep. retulit, senatusq́; frequens vestem pro Ciceronis salute mutandam censuit, pro Sextio. Dio hunc Mummium vocat L. Ninnium Quadratũ, & scribit, eum populo auctorem fuisse, vt tanquam in aliqua publica calamitate vestem pro salute Ciceronis mutaret. Pro me, inquit Cicero post reditũ ad Quir. Senatus, hominumq́; præterea viginti millia vestem mutauerunt. Sed Consules edixerunt, vt ad suum vestitum senatores redirent.

 vide

vide orationes post reditum, pro domo, pro Sextio, & in Pisonem. Tum Gabinius L. Aelium Lamiam equestris ordinis principē relegauit, quod Dio lib. 38. dicit, ἐκ τῆς πολιτείας ἐξήλασε. meminit Cicero post red. in Senatu, pro Sextio, in Pisonem, & ep. 16. lib. II. *Famil. Itaq; Cicero non solum à Consulibus, verum etiam à Cn. Pompeio proditus & derelictus, maluit vrbe cedere, quàm bonorum vitā seruis armatis obijcere, quod ipse in orationibus non semel testatur. Habebat domi suae Mineruae signum, idq; longo tempore religiosissimè coluerat. Cum autem ex vrbe discessurus esset, hoc signum in Capitolium delatum ibi dedicauit, & subscripsit, MINERVAE CVSTODI VRBIS, Plutarchus & Dio. Haec est illa Minerua custos vrbis de qua Ci-*

cero

cero ep.25.lib.12. Fam.& lib.2. de legib. Dio lib.45, ἀθηνᾶν φυλακίδα nominat. Diſcedentem M.Tullium omnes boni flentes proſecuti ſunt, vt ipſe pro domo ait. Ceſsiſſe vrbe Ciceronem puto menſe Martio extremo.nã, vt ex Plutarchi Cæſare, & primo Commentario de bello Gallico intelligitur, cum Heluetios a. d. V. Kal. Aprilis de finibus ſuis exire conſtituiſſe, Cæſar cognouiſſet, maturauit ab vrbe proficiſci, atq; octauo die ad Rhodanum peruenit.neq; tamẽ prius Cæſar ad exercitum abijt, quàm Ciceronem per Clodium Italia expuliſſet, auctore Plutarcho. Vbi compertum fuit Ciceronem diſceſsiſſe, Clodius de exilio eius ad populum tulit, atq; edictum propoſuit, vt illi aqua & ignis interdiceretur, & ne intra quingenta millia paſſuum ab Italia tecto recipere-

peretur. hæc Plutarchus in Cicerone. quibus gemina scribit Dio lib. 38. in eo tamen dissentit, quod Ciceroni lege Clodia irrogatum fuisse ait, ne intra stadiûm tria millia septingenta quinquaginta, id est, millia passuũ CCCLXIX fere, ab vrbe illi esse liceret, Cicero epist. 4. lib. 3. ad Att. in lege hoc correctum fuisse ait, vt sibi vltra quadringenta millia liceret esse. Dio hoc quoq; legi adiectum fuisse tradit, vt si Tullius intra spatium definitum visus fuisset, & ipse, & qui eum recepissent impune interficerentur. hinc Cicero pro domo: Pœna est, qui receperit: quam omnes neglexerunt. Pœnam neglectam fuisse, omnibus reuerentibus M. Tullium, comiterq́; excipientibus & prosequentibus, Plutarchus quoq; scribit. Clodius præterea villas Ciceronis eiecti inflã

mauit,

mauit, & domum in palatio incēdit, atq; in area templum libertatis extruxit, Plutarchus, Dio, & Cicero pro domo. Bona diripiebantur, atq; ad Consules deferebantur. columnæ marmoreæ ex ædibus ad socrum Pisonis portabantur: in fundum autem Gabinij vicini consulis, non modo instrumentum aut ornamēta villæ Tusculanæ, sed etiam arbores transferebātur. hæc Cicero pro domo, post red. in Senatu, pro Sextio, & in Pisonem. Templum Libertatis, νεὼμ ἐλευθερίας, *Cicero lib. 2. de legib. templum Licentiæ vocat. Pulsum M. Tullium pedibus iter per Lucaniam Siciliam versus fecisse, Plutarchus scribit. Naryce Locridis fuit VI. Idus Aprilis, ibiq; scripsit epistolam secundam lib. 3. ad Att. Inde Cicero Vibonem venit, quod est oppidum Lucaniæ ad fretū,*

& à

& à Locris conditum prius Hipponium appellatum fuit, Strabo lib.6. Cæsar.3.de bello Ciuili.Ibi, vt Plutarchus scribit, Vibius homo Siculus, qui cum alia multa commoda ex Ciceronis amicitia perceperat, tum eo Consule præfectus fabrûm fuerat, illum in ædes quidem non recepit, sed fundum se ipsi aßignaturum denuntiauit. Sic illa Plutarchi verba, χωρίον δὲ καταγράψειν ἐπηγγέλλετο, *ego iampridē conuerteram : cum præsertim alibi quoq; verbum* καταγράφειν *pro attribuere & aßignare vsurpatum notaßem. vt* περὶ φιλαδελφίας: ἕτεροι δὲ, παλλακίσι καὶ πόρναις οἰκίας καὶ ἀγροὺς καταγράφοντες, ὑπὲρ οἰκοπέδου καὶ γωνίας πρὸς ἀδελφοὺς διαμονομαχοῦσι. *Merito igitur Xylander noster à Bochij & Corradi falsis interpretationibus discesßit. Cicero se ad Vibonem in fundo Sicæ fuis-*

fuisse, ad Atticum scribit ep. 2. & 4. lib. 3. Siciliam, quam Cicero petebat, eo tempore obtinebat C. Virgilius (γάϊος οὐεργῖνος est apud Plutarchũ) prætor. is Ciceroni scripsit, ne in Siciliam veniret. quare consilio repente mutato, iter à Vibone Brundisium terra petere contendit, vt ipse pro Plancio narrat. In eo itinere III Idus April. Thurij scripsit epist. 5. lib. 3. ad Att. & XIIII Kal. Maij Tarenti sequentem. eodemq; die se Brundisium venisse ep. 7. eiusdem libri scribit. vrbem ipsam ingressus non est, sed in hortos M. Lenij Flacci se contulit, pro Plancio. Meminit etiã in Sextiana. Apud M. Lenium dies XIII fuit, epist. 4. libr. 14. Famil. Pridie Kal. Maij cum Brundisio proficiscens, Dyrrachium vento secũdo trãsmitteret, atq; aduersus ex alto reflasset,

ſet, reiectus eſt: deinde iterum in altũ prouectus Dyrrhachiũ peruenit. vbi cum è naui in terram egreſſurus eſſet, terræ motum & maris conuulſionem extitiſſe ferunt. vnde haruſpices cõijciebant, illius exilium non fore diuturnum, quòd hæc mutationis ſigna eſſent. Hæc Plutarchus. Dyrrhachio aliquorum dierum viam in Macedoniam, ad Planciumq́; perrexit, & cũ eo Theſſalonicã X Kal. Iunij venit, pro Plancio, & ep. 8. lib. 3. ad Att. Theſſalonicæ Cn. Plancius ſua liberalitate Ciceronem per menſes ſeptem retinuit. quo tempore plures epiſtolas ad Atticũ ſcripſit, quæ lib. 3. ab octaua vſq; ad XXII legũtur. Interim Q. Cicero, cum iam Aſiam per triennium obtinuiſſet, de prouincia ante Kal. Maij deceßit, ep. 9. lib. 3. ad Att. Itaq; M. Cicero Idib. Iunij ad eum mi

ſit

sit epist.3. libr. I. & deinceps sequentem. Tertio No. Octobr. Thessalonica ad Terentiam vxorem misit epist. 2. lib. 14. Fam. Redeamus nunc ad acta vrbana. Cicerone expulso, Clodius legem promulgauit de Ptolemæo rege Cypri, vt bona eius publicarentur, & regnum in prouinciæ formam redigeretur: idq; negotium M. Catoni mandatum est. quo de Cicero sæpe, Plutarchus in Catone, Appianus lib. 2. Dio lib. 38. Kal. Iunij, vt est in orat. pro Sextio, decreuit Senatus frequẽs de Ciceronis reditu, dissentiente nullo, referente L. Mummio tribuno pl. intercessit Aelius Ligus. Pompeius quoq; illo tempore se accusans, vt Plutarchus scribit, quod Ciceronem prodidisset, de illius reditu, amicorũ opera adiutus, agere cœpit. Resistẽte Clodio, placuit Senatui, nihil in Rep. de-

cernere, nulla de re agere, nisi Cicero ab exilio reuocaretur. Hinc Cicero pro Sextio: Omnia Senatus reijciebat, nisi de me primum Consules retulissent. & in Pisonem: An tum eratis Consules, cum quacūque de re verbum facere cœperatis aut referre ad Senatum, cunctus ordo reclamabat; ostendebatq́, nihil esse vos acturos, nisi prius de me retulissetis? de eadem re vide epist. 24. libr. 3. ad Att. Initur deinde consilium de interitu Cn. Pompeij, ait Cicero pro Sextio. quam rem Asconius in Milonianam sic exponit: Cum III Idus Sext. Pompeius in senatum venisset, dicitur seruo P. Clodij sicam excidisse, eáq; ad Gabinium Consulem delata, dictum est, seruo imperatum à P. Clodio, vt Pompeius occideretur. Pompeius statim domum redijt. ex eo domi tenus. & Cicero pro Milo-

Milone: Comprehensus est in templo Castoris seruus P. Clodij, quem ille ad Cn. Pompeium interficiendum collocarat, extorta est confitenti sica de manibus. caruit foro Pompeius postea, caruit Senatu, caruit publico. Huc pertinet illud paradoxo. 4. Ante senatum tua sica deprehensa est. & in Pisonem: Deprehensus cum ferro ad senatum is, quē ad Cn. Pompeium interimendum collocatum fuisse constabat. Meminit etiam pro domo. Quarto Kal. Nouembris octo tribuni pl. de Ciceronis reditu legem promulgarunt: ijsdemq́, referentibus P. Lentulus COS. designatus præstantissimam de Cicerone sententiam dixit, pro Sextio, post red. in Senatu, & epist. 23. lib. 3. ad Att. Thessalonica Cicero se Dyrrhachium recepit: ibiq; VI Kal. Decembr. scripsit ad Teren-

tiam epist.1.lib.14. Famil. & partem epistolæ 22.libr.3. ad Att.pridie Kal. Dec.inde misit ad Terentiam epist.3. lib.14.& ad Atticum epist.23.lib.3.& deinceps quatuor reliquas eiusdem libri. Exierunt deinde paludati in prouincias Consules, Piso in Macedoniam, Gabinius in Syriam, Cicero pro Sextio. IIII Idus Decemb. noui tribunipl. T. Annius Milo, P. Sextius, C. Sestilius, M. Cispius, T. Fadius, M. Curtius, C. Messinius, Q. Fabricius, Sex. Atilius Serranus, & Numerius Quinctius, magistratum inierunt, pro Sextio, & post reditum in Senatu.

Anno vrbis DCXCVI, Ciceronis L, COS fuerunt,

P. CORNELIVS LENTVLVS SPINTHER. Q. CAECILIVS METELLVS NEPOS.

PRætores eodem anno fuerunt, L. Cæcilius, M. Calidius, C. Septimius,

mius, Q. Valerius, P. Crassus, Sex. Quinctilius, C. Cornutus, & Ap. Claudius Pulcher, Cicero post reditum in Senatu. Kalendis Ianuarij P. Lentulus simulac de solemni religione retulerat, nihil humanarum rerum sibi prius, quàm de Cicerone agendum iudicauit. cum princeps rogatus sententiam L. Cotta dixit, nihil de Cicerone actum esse iure, nihil more maiorum, nihil legibus: proptereaq́; lege illi opus non esse. verum Pompeius cẽsuit, vt ad Senatus auctoritatẽ populi beneficium adiungeretur. atq; eo die confecta res esset, nisi Sex. Atilius Tribunus pl. nõ ausus intercedere, noctem sibi ad deliberandum postulasset. Hæc Cicero post redit. ad Quirites, pro domo, pro Sextio, & lib. 3. de legib. Postea res acta est in Senatu alia nulla: & cum varijs rationibus

impediretur, voluntate tamen perspecta Senatus, caussa ad populum VIII Kal. Febr. fuit delata. quo die Clodiani, cæde in foro maxima facta, flumine sanguinis reditum Ciceronis intercludendum putauerunt, post redit. ad Quirites, & pro Sextio. Clodius enim, vt Dio lib. 39. scribit, illo die, cum lex ad populum ferretur, acceptis à fratre Appio gladiatoribus, quos ille in funere Marci propinqui sui daturus erat, impetu in multitudinem facto, multos vulnerauit, multosq; occidit. Tum in foro Tribunipl. vulnerati fuerunt, & Q. Cicero inter cadauera tanquã occisus iacuit, Plutarchus, & Cicero pro Sextio. Crudelißimæ cædis eo tempore in foro factæ mentio est etiam in Miloniana. Clodium Milo tũ de vi postulauit: sed in iudicium non adduxisse Dio scribit, quòd nondum

creati

creati essent Quæstores, per quos iudicũ sortitionẽ fieri oporteret, Nepos'q; Prætori edixisset, ne quod iudiciũ, ante quã iudices sorte deligerẽtur, fieri pateretur. Quæstores autẽ nisi habitis prius comitijs ædilitijs, quibus hác de causa mora potißimum afferebatur, creari non poterant. In hanc sententiam Dio: Cicero vero in Sextiana ait, Consulem, prætorem, tribunũ pl. noua noui generis edicta proposuisse: ne reus adesset, ne citaretur, ne quæreretur, ne mẽtionẽ omnino cuiquam iudicum, aut iudiciorum facere liceret. Quare cum Milo videret iudicia esse sublata, ne Clodius omnia vi posset efficere, curauit, inquit idem post red. in senatu. Emit enim gladiatores, vt Dio scribit. de quibus Cicero lib. 2. de officijs: Sed honori summo nuper nostro Miloni fuit, quòd gladia-

 tori-

toribus emptis Reip. caussa, quæ salute nostra continebatur, omnes P. Clodij conatus furoresq́ compreßit. Senatus autem multo ante, quàm lex de Ciceronis reditu fuit lata, gratias agendas censuit ciuitatibus ijs, quæ M. Tullium ciuem optime de Rep. meritum recepissent, pro domo, in Pisonem, Parad. 4. & Plutarchus. Idem decreuit, vt qui prouincias cum imperio obtinerent, qui quæstores legatiq́ essent, salutem & vitam Ciceronis custodirent, pro Sextio. Idem ad M. Tullij salutem auxilium omnium ciuium cuncta ex Italia, qui Remp. saluam esse vellent, implorauit, in Pisonem. Factum enim S. C. fuit, vt litteris consularibus cuncta ex Italia omnes, qui Remp. saluam vellent, conuocarentur, pro Sextio, post redit. in Senatu, & pro domo. Cum igitur Ci-

cero

ceronis capitis seruandi caussa Romam vno tempore quasi signo dato Italia tota conuenisset, Lentulus Consul Senatum frequentissimum in Capitolium conuocauit, in Pisonem, & post redit. in senatu. Ibi tum in templo Iouis opt. max. Q. Metellus Nepos COS. qui Ciceroni vel maxime ex magnis contentionibus Reip. fuerat inimicus, permotus cum auctoritate Senatus, tum P. Seruilij incredibili grauitate dicendi, absens cum M. Tullio redijt in gratiam, post red. in senatu, pro Sextio, & de prouincijs COS. hic cum mitissimam orationem in Senatu habuisset, Cicero ad eum misit epist. 4. lib. 5. Famil. in qua studium & auxilium eius implorat. Illo vero die, cum CCCCX senatores, magistratusq; omnes in Capitolio adessent, Cn. Pompeius de scripto sententia dicta,

 vni

vni Ciceroni patriæ conseruatæ testimonium dedit: cuius sententiam frequentissimus Senatus, vno P. Clodio dissentiente, secutus, M. Tullium ab exilio reuocauit, post redit. in senatu, & pro Sextio. de hoc S. C. in æde Iouis Mariana facto, Cicero lib. 1. de Diuinat. & Valerius lib. 1. cap. 7. Faciebat eodem die ludos in theatro Consul. quo cum ipse & senatores spectatum è Senatu venissent, S. C. illud de Ciceronis reditu factum frequentissimo theatro, incredibili clamore & plausu comprobatum est, pro Sextio, & libr. 1. de Diuinat. Postridie de Ciceronis salute P. Lentuli Consulis, Cn. Pompeij, ceterorumq; principum, in his P. Seruilij & L. Gellij, celeberrimæ & grauissimæ conciones fuerunt, post redit. ad Quirites, & in senatu, pro Sextio, in Pisonem. Eodemq; die de-

cre-

cretum in Curia fuit, populi ipsius R. & eorum, qui ex municipijs conuenerant, admonitu; ne quis de cælo serua ret; ne quis moram vllam afferret. si quis aliter fecisset, eum plane euersorem Reip. fore, idq́; senatum grauißimè laturum; & vt statim de eius facto referretur. addidit etiam Senatus illud: nisi diebus quinq;, quibus agi de Cicerone potuisset, esset actum, rediret in patriam dignitate omni recuperata. decreuit eodem tempore Senatus, vt ijs, qui ex tota Italia salutis M. Tullij caussa conuenerant, ageren tur gratiæ, atq; vt ijdem ad res redeuntes, vt venirent, rogarentur, pro Sextio, post red. in senatu, & in Pisonem. Legem deinde omnes magistratus, præter Appium prætorem, duosq́ tribunos pl. N. Quinctium & Sex. Ati lium, ex S. C. promulgarunt, in Piso-

nem.

nem. Cum ferendæ legis dies, qui fuit pridie Non. Sextil. venisset, & Lentulus Consul, idemq; lator legis Comitia Centuriata in campo Martio haberet, P. Clodius legẽ de more dissuasit. quod Dio lib. 39. planè scribit, & Cicero pro domo ita significat: Illa fuit pulchritudo populi R. illa forma, quam in campo vidisti tum, cum etiã tibi cõtra senatus, totiusq; Italiæ auctoritatem & studium dicendi potestas fuit. & in Sextiana: Cedo nunc eiusdem illius inimici mei de me eodẽ ad verum populum in campo Martio concionem. Verum cum & alij, & Põpeius in primis legem suaderet, vt Dio scribit, summo consensu omnium centuriarum accepta fuit, cum nemini ciui vlla, quo minus adesset, iusta excusatio esset visa; nullis comitijs vnquam multitudo hominum tanta,

neq;

neq; ſplendidior fuiſſet, in Piſonem. Conſtat enim, vt idem pro domo ſua ait, nullis vnquam comitijs campum Martiũ tanta celebritate, tanto ſplendore omnis generis hominum, ætatũ, ordinum floruiſſe. Idem eſt in orat. poſt reditum. Pridie Non. Sextil. ipſo illo die, quo lex eſt lata, Cicero Dyrrhachio profectus Brundiſium venit Non. Sextil. epiſt. 1. lib. 4. ad Att. Aduenienti Ciceroni tanquam totius Italiæ atq; ipſius patriæ dexteram porrexerunt Brunduſini; cum ipſis Nonis Sextil. idem dies aduentus M. Tullij fuiſſet, qui natalis idem Tulliæ filiæ, quæ ibi patri fuit præſto; idem etiam ipſius coloniæ Brunduſinæ; idẽ Salutis. quæ res animaduerſa à multitudine, ſumma Brunduſinorum gratulatione celebrata eſt, pro Sextio, & lib. 4. ad Att. ep. 1. Brundiſij cum

eſſet

esset in domo optimorum & doctissimorum virorum Lenij Flacci, & patris, & fratris eius, ante diem VI Id. Sextil. cognouit litteris Quincti fratris, mirifico studio omnium ætatum, atq; ordinum, incredibili concursu Italiæ, legem comitijs centuriatis esse perlatam, ibidem. Inde à Brundisinis honestissimis ornatus, iter via Appia Romam versus fecit. In itinere XXIIII dies consumpsisse videtur, cum Sextilis tum XXIX dierum esset. Brundisio profectus Neapolim, inde Capuã, Sinuessam, Minturnas, Formias, Terracinam, & demum Ariciam, pridie Non. Septembr. Romam venit, epist. 1. libr. 4. ad Att. Toto autẽ illo itinere à Brundisio vsq; Romam agmen perpetuum totius Italiæ vidit. neq; enim regio fuit vlla, neq; municipium, neq; præfectura aut colonia, ex

qua

qua non publicè ad Ciceronem venerint gratulatum, magnæ erãt effusiones hominum ex oppidis, maximi concursus ex agris patrumfamilias cum coniugibus ac liberis: cumq; viæ multitudine legatorum vndiq; missorum celebrarẽtur, vrbes Italiæ festos dies agere aduentus eius videbantur, in Pisonem, & pro Sextio. Ad vrbem ita venit, vt nemo vllius ordinis homo nomẽclatori notus fuerit, qui ipsi obuiam non venerit, epist. 1. lib. 4. ad Att. itaq; in Pisonem ait, Vnus ille dies mihi quidem immortalitatis instar fuit, quo in patriam redij: cum senatum egressum vidi, populumq; R. vniuersum: cum mihi ipsa Roma prope conuulsa sedibus suis ad complectẽdum conseruatorem suum procedere visa est. Cum venisset ad portam Capenam, qua via Appia ducit in vrbẽ,

gra-

gradus templorũ (in quibus fuit Martis, & Camœnarum) ab infima plebe completi erant: à qua plausu maximo cum esset Ciceroni gratulatio significata, similis & frequentia, & plausus eum vsq; ad Capitolium celebrauit. in foro & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit, ep. 1. lib. 4. ad Att. Itaq; ille vnus dies, ait pro domo, quo die me populus R. à porta in Capitolium, atq; inde domum sua celebritate lætitiaq; comitatum honestauit, tantæ mihi iucunditati fuit, vt tua mihi conscelerata illa vis non modo nõ propulsanda, sed etiam emenda fuisse videatur. Plutarchus scribit, reuertenti Ciceroni tanta lætitia ciuitates, tanto studio homines obuiam venisse, vt infra veritatem sit, quod postea dixit, se humeris Italiæ Romam reportatũ fuisse. dixit autem hoc in extrema

ora-

oratione post red. in senatu. Postridie in senatu, qui fuit dies Non. Septemb. senatui gratias egit ea oratione, quæ, post reditum in senatu inscripta, extat. egit etiam populo R. gratias altera oratione, quæ post reditum ad Quirites inscribitur. De vtraque Dio ita scribit: κατῆλθέ τε οὖν ὁ κικέρων, καὶ χάριν τῇ τε βουλῇ, καὶ τῷ δήμῳ, παρασχόντων αὐτῷ τῶν ὑπάτων, καὶ κατὰ τὸ συνέδριον, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἔγνω. *id est, Rediit igitur Cicero, & gratias tum senatui, tum populo, concione à Consulibus data, in senatu, & in concione egit. Eo biduo cũ esset annonæ summa caritas, homines primo ad theatrum venerũt: vbi L. Cæcilio Rufo prætore ludos Apollinares faciente, ita infima cõcitata multitudo annonæ caritate tumultuata est, vt oẽs, qui in theatro spectandi causa consederant, pelleren-*

tur: deinde ijdem ad Capitolium, vbi tum Senatus habebatur, concurrerunt, cumq; cædem & incensionem Capitolij Senatoribus minarentur, atq; iccirco per eos dies, quibus Senatus de annona habebatur, Consulares plerique abessent, quòd tutò se negarent posse sententiam dicere, in Ciceronis sententiam factum est S.C. atq; ex eo lex promulgata, vt Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur, Cicero pro domo, & epist. 1. lib. 4. ad Att. Asconius in Milonianam, Plutarchus in Pompeio, & Dio lib. 39. Secuta est deinde magna contentio de domo Ciceronis, quam Clodius Libertati consecrauerat. populus eam comitijs centuriatis eodem iure esse iusserat, quo fuisset. verum Senatus decreuerat, vt de eius religione ad Pontificum collegium

gium referretur, in orat.de haruſp. reſp. Apud pōtifices pridie Kal.Octobris Cicero pro domo dixit eam orationem, quæ extat. in qua primum reſpondet Clodio, qui actionem eius de poteſtate rei frumentariæ Pompeio danda reprehenderat. deinde ſuam domum propter Clodij conſecrationē ſacram non eſſe, ſed ab omni religione vacuam atq; puram docet. Nam, vt Dio lib.39.ſcribit, lationem legis Curiatæ, qua è patricijs ad plebē Clodius tranſierat, criminans, quòd ex inſtituto maiorum per trinundinum promulgata non fuiſſet, omnem eius Tribunatum, in quo de domo Ciceronis etiam conſtituerat, euertit; affirmans, nihil ab eo Tribunopl. iure fieri potuiſſe, qui ipſe contra omne ius plebeius factus eſſet. atq; ita Pōtificibus perſuaſit, vt ſibi aream, quæ ab omni

religione vacua & pura esset, restitue rent. Hactenus Dio. Itaq; Cicero in Pisonem ait: Me consequentibus diebus in ea ipsa domo, qua tu me expuleras, quam expilaras, quam incēderas, Pontifices, Consules, Prætores collocauerunt: mihiq;, quod ante me nemini, pecunia publica ædificandam domum censuerunt. in quem locum Asco nius legendus. Superficiē ædium Consules de consilij sententia æstimarunt HS vicies Tusculanam villam quingentis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus, epist. 2. lib. 4. ad Att. Eodē anno Ptolemæus rex Aegypti, cum ingēti pecunia consumpta, vt rex atq; socius populi R. appellaretur, eā vi ab Aegyptijs extorqueret, & cum hoc nomine, tum quòd Cyprum à Romanis repetere, aut amicitiam eis renuntiare nollet,

apud

apud suos offendisset, regno pulsus Romam venit, P. Lentulo adhuc Consule, cui Cilicia obtigerat, petens vt in regnum restitueretur. Aegyptij quoq; legatos, qui Regis crimina purgarēt, miserunt. de quibus Dio, & Cicero de harusp. resp. Ante diem tertium Non. Nouemb. expulsi fuerūt fabri de area Ciceronis. Quincti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area Marci, deinde inflammata iussu Clodij, epist. 3. lib. 4. ad Att. Hæc est vis illa nefaria, qua se cum fratre domo expulsum fuisse, ad Lētulum scribit. Cum autem Clodius saxis, & ignibus, & ferro vastitatem ædibus Ciceronis intulisset, decreuit Senatus, eos qui id fecissent, lege de vi, quæ est in eos qui vniuersam Rēp. oppugnassēt, teneri, in orat. de harusp. respōsis. Quæ deinde vsq; ad VIII Kal. Decemb. acta

ſunt, vide epiſt.3. lib.4.ad Att. IIII Idus Decem. noui Tribunipl. magiſtratum inierunt. è quibus à Cicerone lib.1. Fam.lib.2.ad Fratrem, & Dione lib.39. hi nominantur, P. Rutilius Lupus, C. Porcius Cato, C. Caninius, L. Racilius, Cn. Plācius, A. Plautius, Sex. Antiſtius Vetus, & Caßius. Cum Tribuni magiſtratum iniſſent, C. Cato turbulentus adoleſcēs, nec imparatus ad dicendum, cōcionibus aßiduis inuidiam & Ptolemæo ſimul, qui iam profectus ex vrbe erat, & P. Lentulo conſuli paranti iam iter concitare, ſecundo quidem populi rumore, cœpit. quod ex lib. XXII Annal. Feneſtellæ Nonius Marcellus refert. In quindecim legatis, quos Pompeius ſibi rei frumentariæ cauſa legauerat, fuit Q. Cicero. qui cum eſſet in Sardinia, M. Cicero ad eum ſcripſit, quæ extremo

huius

huius anni mense in Senatu acta fuerunt, epist. 1. lib. 2. ad Fratr.

Anno vrbis DCXCVII, Ciceronis LI, COS. fuerunt,

CN. CORNELIVS LENTVLVS MARCELLINVS. L. MARCIVS PHILIPPVS.

INitio huius anni M. Cicero omni studio in id incubuit, vt P. Lentulo qui Ciliciam pro consule obtinebat, Ptolemæi regis reductio decerneretur. Argumento sunt epistolæ, quæ hoc tempore ad Lentulum missæ lib. 1. Famil. extant. Tum quoq; orationem de rege Ptolemæo, cuius apud Aquilam, & Fortunatianum mentio est, habuisse videtur, cum regis Alexandrini restitutionem Lentulo sua sententia decerneret. XIIII Kal. Februarij Cicero scripsit ad Q. fratrem epist. 2. lib. 2. vbi ait, Comitia ædilicia, quibus Clodius ædilitatem petebat, edicta esse

ad XI Kal. Febr. Clodius ædilis factus, Miloni diē dixit, & de vi ad populū accusauit, p Sextio, in Vatiniū, & lib. 2. ad Frat. qua de re Dio ita scribit: Clodius simulatq; ædilitatē Marcellino, et Philippo COS. inijt, Miloni diē dixit, quòd gladiatoribus Rēp. obsedisset. quæ enim ipse cōmiserat, quorumq́; nomine reus erat, ea illi crimini dabat. non quòd Milonem condemnatum iri speraret, qui patronos magnos, in ijs Pompeium & Clodium, habebat: sed vt per hanc caussam & Milonem oppugnaret, & patronos eius vexaret. IIII Non. Febr. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus venit. producta dies est in VIII Idus. quo die Pompeius cum pro Milone apud populum diceret, clamore, conuiciorq́; iactatus est. Clodiusq́; diem in Quirinalia, id est XIII Kal. Mart. produxit. ep. 3. lib.

lib.2.ad Fratr. & epist. 5.lib.1.Famil. Cicero autem iam ante diem tertium Kal. Febr. ad Atticum ex Epiro in Italiam reuersum miserat epist.4.lib. 4.A.d. IV Id.Februar. P. Sextius à M. Tullio Albinouano lege Lutatia de vi postulatus fuit propter cædem, quam anno superiore VIII Kal.Febr. cũ de Ciceronis reditu ageretur, in foro factã diximus. defensus fuit cũ ab alijs, tũ à Q. Hortẽsio, & M. Cicerone: cuius oratio pro Sextio extat. Sextius absolutus fuit a.d.II Id. Mart. ep.4.li.2.ad Frat. Oppugnauerat Sextium maxime P. Vatinius, qui etiã testimonium in illum dixerat. itaq; Cicero Vatinium testem perpetua interrogatione accusauit. quæ oratio separatim edita extat. de qua Fabius li. 5.cap.7. & Cicero ep. 9. libr.1. Famil. Tota vero interrogatio mea (oratio-

nem in Vatinium sic appellat) nihil habuit aliud, nisi reprehensionẽ illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoq; maximo de vi, de auspicijs, de donatione regnorum. III Idus Febr. Cicero dixit pro Bestia de ambitu, apud prætorem Cn. Domitiũ, in foro medio, maximo conuentu. pridie Idus T. Pomponius Atticus Pilia vxore ducta nuptias celebrauit: in quibus Cicero cœnauit, epist. 3. lib. 2. ad Fratr. Pridie Non. Aprilis Cicero Tulliam filiam, cum ea primum maritum C. Pisonem, quem Cicerone exulante decessisse ex orat. in Vatinium cognoscitur, eluxisset, Furio Crassipedi despondit. eiq; VIII Idus sponsalia præbuit, lib. 2. ad Fratr. epist. 5. vt Manutius nunc distinxit. Vnde scribit ad Att. lib. 4. ep. 5. Viaticum Crassipes præripit. de hac coniunctione gratula

tus quoq; Lentulus Ciceroni fuit: cui Cicero respondet epist. 7. lib.1. Nonis April. factum fuit S.C. in Ciceronis sententiam, vt de agro Campano frequenti Senatu Idibus Maij referretur, epist.9. libr.1. Famil. Cum autem Miloni dies in Nonas Maij prodita esset, Cicero Roma exiuit, villasq; lustrauit, ep.5. & .6. lib.2. ad Fratr. Prodigia interim facta, vt Dio lib.39. scribit. Nam & in Albano monte sacellum Iunonis, quod in mensa dedicatũ orientem solem spectabat, ad septentriones conuersum est, fax à meridie ad Aquilonem porrigi visa, lupus vrbem intrauit, terra mouit, ciues quidam fulmine icti sunt, & in agro Latiniensi auditus fuit strepitus sub terra cum fremitu. quæ cum Haruspices expiari vellent, iratos deos esse, quòd loca sacra & religiosa profana haberen-

chus narrat, sic defenderet, vt diceret Clodium contra leges è patricijs ad plebem transijsse, ideoq́ nihil eorum, quæ gesßisset, ratum habendum esse; Cato indignatus illi contradixit: non quòd Clodium laudaret, cuius acta oderat: sed graue & violentum esse confirmabat, tot decreta, & res gestas Senatusconsulto tolli; in quibus essent etiam ea, quæ ipse in Cypro & Byzantij gesßisset. de quibus rebus præter historicos Cicero pro domo, in Sextiana, & alibi. Hoc etiam tempore actum in Senatu fuit de stipendio exercitus Cæsaris. idq́; Cicero se non solum decreuisse, sed etiam, vt alij decernerent, laborasse, ait in orat. de prouincijs COS. stipendij decreti meminit ep. 7. lib. 1. Famil. vbi & de decem legatis. de quib. sic in oratione de prouincijs: Actum est de decem legatis:

tis: quos alij omnino non dabant: alij exempla quærebant: alij tempus differebant: alij sine vllis verborum ornamentis dabant. in ea quoq; re sic sum locutus, vt omnes intelligerẽt, me id, quod Reip. caußa sentirẽ, facere vberius propter ipsius Cæsaris dignitatẽ. & pro Balbo: Idem in angustijs ærarij victorem exercitum stipendio affecit: Imperatori decem legatos decreuit. Hos decem legatos à Dione intelligi puto, cum de honoribus Cæsari habitis inquit, ὥστε καὶ ἐκ τῆς βουλῆς ἄνδρας, ὡς καὶ ἐπὶ δεδουλωμένοις παντελῶς τοῖς γαλάταις, ἀποστεῖλαι. *Nam re bene gesta, dispensandæ cohonestãdæq; victoriæ, vt Manlius apud Liuium libr. 38. ait, Imperatoribus decem legati decernebantur. A. Gabinius, qui Syriam pro cos. tenebat, in Palæstina re bene gesta cõtra Aristobuli filium Alexandrum,*

drum, ipsumq; Aristobulum, vt Iosephus lib.14. Antiquit. scribit, litteras Romam misit, quibus & rem bene gestam in bello nuntiauit, & supplicationem à Senatu postulauit. Idibus Maij Senatus frequens supplicationẽ Gabinio denegauit, ep.7. lib.2. ad Fratrem, de prouincijs cos. & in Pisonẽ. Deinde cum prouinciæ Consulares futuris Consulibus lege Sempronia essẽt decernendæ, vt in Argumento orat. de prouincijs scripsi, & de quattuor prouincijs sententiæ dictæ essent, de Syria, Macedonia, & duabus Gallijs, M. Tullius rogatus sententiam, orationem, quæ de prouincijs Consularibus extat, in Senatu habuit. in qua suadet, vt Syria & Macedonia futuris Consulibus decernantur, & Galliæ Cæsari non adimantur. Ante orationẽ de prouincijs in libris Ciceronis legi-

tur

tur Corneliana pro L. Cornelio Balbo. quam hoc anno à M. Tullio dictam esse ex eo suspicor, quod de supplicatione, stipendio & decem legatis extrema fere oratione dicitur. ea enim hoc anno Cæsari decreta esse, non solum oratio de prouincijs docet, verũ etiam epist. 7. libri primi ad Lentulũ. quam tametsi docti quidam ad secundum Consulatum Pompeij & Craßi referant, tamen hoc anno scriptã esse arguit, quod L. Racilius inter magistratus nominatur. quem Marcellino & Philippo COS. Tribunum pl. fuisse supra diximus. Igitur Balbus cum esset Gadibus in Hispania natus, ac bello Sertoriano Imperatoribus Romanis probatus, bello confecto à Cn. Pompeio ciuitate Romana donatus, &, quia per L. Cornelium hoc beneficium cõsecutus fuit, L. Cornelius

nelius Balbus vocatus est. Ei inimici Cæsaris & Pompeij accusatorem cõpararũt, qui Balbo hoc tempore ciuitatis controuersiam mouit; negans eũ iure & recte ciuitate donatum, cum ex fœderato populo, quo in numero Gaditanus erat, nemo posset, nisi is populus factus esset fundus, id est auctor obstringendi se iure ciuium Romanorum, in ciuitatem venire. Defenderunt Balbum M. Crassus, Cn. Pompeius, & M. Cicero. De Plãciana quæ suo loco non legitur dicemus infra. Nunc de Cœliana dicendum. Hoc anno Ciceronem pro M. Cœlio apud Cn. Domitium Prætorem dixisse, Corradus scribit. Manutius cum in Commẽtario in epist. 5. lib. 2 ad Fratrem orationem pro Cœlio habitam Marcellino & Philippo COS. scripsisset, exponens deinde epist. 12. eiusdẽ libri diem

illi in biennium prodit, atq; L. Domitio & Ap. Claudio COS. Cœlium de vi accusatum & defensum à M. Tullio facit. Res est non leuis, quæ & tanti viri animum in scribendo distraxerit, & alijs ancipitem curam cogitandi afferre poßit. quare, an certi quid eruere queam, experiamur. Quæstionem illam Cn. Domitium exercuisse, ipsa oratio demonstrat. Fuit autem Cn. Domitius prætor hoc anno, apud quem Ciceronem pro Bestia dixisse indicauimus. de eodē pro Sextio & in Vatiniū. Fuit quoq; alius Domitius prætor biennio post. apud quē Cœlius caussam dicere debebat, ep. 12. lib. 2. ad Fratr. Cur autem Cœlium lege Lutatia de vi reum factum apud Domitium, qui his COS. non eum qui biennio post præturam geßit, putem, illa me caussa maxime mouet, quòd M. Craſ-

Crassus vna cum Tullio Cœlium defendit. (nam Interpretum inscitia, qui Crassum Cœlij accusatorem faciunt, ridenda, seu miseranda potius, quàm refutanda.) Crassus vero cum anno insequenti Consul paludatus exierit, Appio & Domitio COS. ne Romæ quidem fuit, nedum caussas ibi orare potuit. Huc accedit, quod Alexandrinæ legationis princeps Dio Academicus, cuius interficiendi caussa Cœliũ aurum à Clodia sumpsisse aduersarij arguebant, anno superiore fuerit occisus, auctore Dione lib. 39. & Strabone in 17. nec verisimile sit, accusatores huius cædis crimen & accusationem in annos plures distulisse. Si quis obijciet, Cn. Domitium huius anni prætorem de ambitu quæsiuisse: Cœlium de vi accusatum fuisse. is si probauerit singulos prætores tantum-

modo vni quæstioni præfuisse, magnum fecerit. Nec me mouet, quod Cœlius Appio & Domitio COS. reus inuenitur. quid enim obstat quæso, quo minus hoc tempore absolutus à gente Clodia in iudicium retrahi potuerit? Quod Latomus putat, hanc orationem Appio & Domitio COS. ideo habitam, quòd Cn. Domitius, qui post illos consul fuit, in eorum cõsulatu præturam gessisse videatur, tempori, quo ista scripsit, attribuo. Hoc ergo maneat, Cœlium lege Lutatia de vi propter seditiones Neapolitanas & alia crimina accusatum, de seditionibus Neapolitanis, & Alexandrinorum pulsatione Puteolana à M. Crasso, de auro, quod à Clodia sumpsisse, & veneno, quod eiusdem Clodiæ necandæ caussa parasse dicebatur, à M. Cicerone hoc tempore esse defensum. Q. Metellus

tellus Nepos ex Consulatu in Hispaniam profectus, eam prouinciam hoc tempore pro consule obtinebat. vnde τῆς ἰβηρείας ἀνθύπατος à Plutarcho in Cæsare nominatur. videturq́; ex Hispania ad Ciceronem misisse epist. 3. lib. 5. Famil. in qua de contumeliosis cōcionibus Clodij ædilis conqueritur. Clodius frater Nepotis appellatur etiam in orat. post redit. in senatu, & pro domo. non propter affinitatem, vt vulgo Interpretes sibi persuaserunt: verum quia καὶ συγγενὴς αὐτοῦ ὢν, vt Dio de Metello Celere ait, quem etiam Cicero de haruspicum resp. & pro Cœlio Clodij fratrem nominat. Fuerunt autem fratres patrueles, seu, vt Iurisconsulti vocant, amitini. Cæcilia enim mater Clodij Metellorum amita fuit. Metellum Nepotem hoc tempore in Hispania deceßisse, eumq́; à Cicerone intel-

ligi ep.7.lib. 4.ad Att.viri docti putant.quod si verum esset, Dionem lib. 39. vbi res ab eo in prouincia gestas, exponit, prætermissurum fuisse non arbitror. Immo si iam in Hispania perijt, est quod Pediano gratiam referat, qui illum mortuum in vitam reduxit, atq; in choro nouem consularium, qui biennio post Scaurum reum laudauerunt, collocauit. Vt vt sit, M. Tullius quinq; epistolas libri quarti ad Att. nempe quartam, quintam, sextam, septimam & octauam his Consulib. scripsit. In sexta meminit epistolæ ad Lucceium missæ, quæ est.12. lib. 5. Famil. qua vt res à se in Consulatu gestas scribat, eum rogat. C. Iulius Cæsar, gestis hoc anno rebus illis, quas libr. 3. Commentariorum perscripsit, exercituq; in Aulercis Lexobijsq;, reliquis item ciuitatibus, quæ proxi-

me

me bellum fecerant, in hibernis collocato, discedens in Italiam Lucæ hiemauit, auctore Plutarcho in Pompeio, Cæsare, & Catone. eóq; Pompeiũ & Crassum extractos compulit, vt detrudendi L. Domitij caussa, qui palam minabatur, Consulem se effecturum, quod Prætor nequisset, adẽpturumq; Cæsari exercitus, Consulatum alterum peterent, Suetonius in Iulio. Ita factum, vt Domitius, qui tot annos, quot habebat, designatus Consul fuerat, Consul fieri non potuerit, epist. 8. lib. 4. ad Att. Cum autem Pompeius & Crassus intra legitimum tempus professi non essent, effecerunt cum per alios, tum per C. Catonẽ Tribunum pl. ne eo anno comitia haberentur: vt cũ res ad Interregnum rediisset, legitimè Consulatum & peterent & capessérent, Dio lib. 39.

Anno vrbis DCXCVIII, Ciceronis LII,

CN. POMPEIVS MAGNVS II.

M. LICINIVS CRASSVS II.

Consulatum ex interregno inierunt, Dio libr. 39. reliquosq; magistratus suo arbitratu crearunt. quo tempore M. Cato in præturæ petitione repulsam tulit, & P. Vatinius in locum eius creatus est, Plutarchus & Dio. Cicero mense Aprili fuit ruri, ibique scripsit epist. 9. lib. 4. ad Att. cum Puteolis magnus esset rumor, Ptolemæum esse in regno. Eum A. Gabinius hoc anno iussu Pompeij in regnum restituit, Plutarchus in Pompeio, Dio lib. 39. Strabo lib. 12. & 17. Meminit Cicero in Pisonem, quam orationem his Consulibus dixit, auctore Asconio, cum Piso reuocatus è Macedonia sententia Ciceronis, quã anno superiore de prouincijs consulab.

rib. dixerat, de insectatione eius in senatu conquestus, atq; in eum inuectus esset. Pisoni Cicero respondit oratione illa quæ extat, & continet Pisonis vituperationem, quamuis in senatu sit habita loco sententiæ, vt testatur Quinctilianus lib. 3. cap. 9. Dicta fuit oratio, auctore Asconio, ante paucos dies quàm Cn. Pompeius ludos faceret, quibus theatrum à se factum dedicauit. Magnificentissima vero Pompeij munera secundo consulatu fuerunt, ait Cicero libr. 2. de Officijs, & demonstrat epist. 1. lib. 7. Famil. ad Marium. De theatro & ludis Pompeij Plutarchus in eius vita, Dio libr. 39. Tacitus lib. 14. Plinius libr. 8. cap. 7. Hoc anno Cicero ad Quinctum fratrem scripsit epist. 8. 9. & 10. lib. 2. & ad Atticum ep. 9. 10. 11. & 12, libr. 4. In duodecima facit mentionem pro-

fectionis Craßi in Syriam. antequam vero paludatus exiret, cœnauit apud Ciceronem in hortis Craßipedis generi, epist. 9. lib. 1. Famil. Proficiscentem Ateius Capito Tribunuspl. diris cum ominibus retinere conatus est. ille vero dirarum obnuntiatione neglecta, in Syriam contendit, atq; exercitu deleto trans Euphratem cum ignominia & dedecore perijt, Cicero lib. 1. & 2. de diuinat. Plutarchus, Appianus, Dio, Velleius, & alij. Cicero etiam hoc tempore scripsit tres libros de Oratore. de quib. sic ad Att. ep. 12. lib. 4. De libris oratorijs factum est à me diligenter. diu multumq́ in manibus fuerunt. describas licet. vide quoq; prooemium lib. 2. de Orat.

Anno vrbis DCXCIX, Ciceronis LIII, COS. fuerunt,

L. DOMITIVS AHENOBARBVS. AP. CLAVDIVS PVLCHER.

Cum

CVm Crassus hoc tempore in Syriã iter haberet, Cicero eius absentis caussam in senatu defendit, & cum Consulibus atq; cõsularibus magna contentione decertauit, vt scribit ipse ad Lentulum ep. 9. libr. 1. & ad Crassum ep. 8. lib. 5. Famil. Quæ initio huius anni mense Februario in senatu acta sunt, Cicero ad Fratrem scribit lib. 2. ep. 11. & 12. vt in libris Manutianis distinguuntur. Misit deinde in Galliam ad Cæsarem procos. C. Trebatium Testam iurisconsultum cum litteris, quibus eum studiosissimè commendat, epist. 5. lib. 7. Famil. Tum etiã Q. Tullius Cicero legatus Cæsari in Galliam profectus est. de quo Cæsar lib. 5. Comment. M. Cicero item Roma profectus ruri scripsit ad Atticum ep. 13. lib. 4. Fuit autẽ in Cumano & Pompeiano, atq; in Cumano instituit scribere

bere πολιτικὰ de optimo ſtatu ciuitatis, & de optimo ciue, epiſt. 13. libr. 2. & 5. lib. 3. ad Fratr. & epiſt. 13. lib. 4. ad Att. IIII No. Iunij Cicero Romā rediјt, epiſt. 14. libr. 2. ad Fratr. IIII Non. Quinctil. Suffenas & Cato abſoluti ſunt, epiſt. 14. libr. 4. ad Att. de C. Catone abſoluto Aſconius pro Scauro. His rebus actis Cicero à Reatinis in eorum agrum eductus, apud Ap. Claudium conſulem, & decem legatos Reatinorū cauſſam cōtra Interamnates egit, epiſt. 14. libr. 4. ad Att. Varro de re ruſt. lib. 3. cap. 2. VIII Id. Romam rediјt. eoq; tempore ſe à cauſis & iudicijs diſtrictiſsimum fuiſſe, ait epiſt. 15. libr. 2. ad Fratr. defendit tum Meſsium, item Druſum, de quib. epiſt. 14. lib. 4. ad Att. vbi hoc quoq; ſcribit, ſe ex Quincti fratris litteris ſuſpicari, iam eum eſſe in Britannia.

Illa

Illo tempore ad Trebatium scripsit epist.6.7.8.9.&.10.libr.7. Famil.Ex Britannia Quinctus ad Marcum litteras misit: quibus ille mense Sextili respondit eodem die, quo P.Vatinium defendit, epist. vlt. lib.2. ad Fratr.de Vatinio in gratiam recepto & defenso scribit epistola lõga ad Lentulum. Pro Vatinio Ciceronem dixisse L. Domitio, Ap.Claudio COS. Asconius testatur. Valerius quoq; lib.4.cap.2. scribit, M.Ciceronem P.Vatinium dignitati suæ semper infestum duobus publicis iudicijs tutatum esse.itaque se clientem Ciceronis appellat, ep. 9.lib.5.Famil.M. Aemilius Scaurus à C.Triario repetundarum postulatus apud M.Catonem prætorem, à M.Tullio defensus est a.d.IIII Nonas Septem.vide Asconium.Hanc orationem vna cum Planciana mense Septem-bri

bri se absoluisse scribit, epist. 1.lib.3. ad Fratr. Plancium bis COS. à M. Iuuentio Laterense accusatum, & à Cicerone defensum esse Latomus & Corradus putant. recte meo quidem iudicio. Fuerat enim Plancius Tribunus pl. biennio ante, ut diximus, atq; in hunc annum Aedilitatē recte petijt. Quod autem Siluius per Consulem, quem Cicero comitia ædilitia habuisse ait, M. Crassum intelligit, nulla probabili ratione nititur. nec potuit Plancius in tribunatu ædilitatem petere. huc accedit, quòd hunc fuisse legitimum annum ædilitatis Laterensis, ex prætura eius perspicium fit: quam triennio post, Ser. Sulpicio, M. Marcello COS. gessit, epist. 8. lib. 8. Famil. Illud autem, quod Corradus pro certissimo argumento affert, quòd C. Alfius, qui præturam hoc anno gessit, quæsitor

in

in caussa Planciana fuerit, nullum est. nam primum ex peroratione cognoscitur, non C. Alfium, sed C. Flauiū quaesitorem fuisse, quem eundem praeturam tum gessisse, affirmare non ausim. arbitror enim tam quaesitorem, quam consilium, editicium fuisse. editos autem fuisse ab accusatore. quae potestas si rei fuisset, ait Cicero, eum sine dubitatione C. Alfium tribulem suū quaesitorem, atq; è Terentina, & Voltinia tribubus iudices fuisse editurū. Pridie No. Septem. ludi Romani, qui per nouem continuos dies fiebāt, commissi sunt. Ludorum diebus Cicero in Arpinati fuit, & XIII Kal. Octob. Romam venit, epist. 1. lib. 3. ad Fratr. A. d. VI Kal. Octobris, cum aequinoctium subesset, Caesar exercitum Britannia reportauit, Cicero epist. 15. lib. 4. ad Att. & Caesar libr. 5. Comment.

cum

Cum Cæsar Britanniam peragraret, audiuit deceßisse filiam, Seneca de Consolatione ad Marciam. Hinc Cæsaris luctus ep. 1 lib. 3. ad Fratr. De morte Iuliæ, quæ Pompeio nupta erat, Dio lib. 39. Plutarchus in Pompeio, & Cæsare. Cum M. Crassus A. Gabinio in Syria succeßisset, ille in Italiam reuersus XII Kal. Octobr. ad vrbem acceßit, & IIII Kal. vrbẽ noctu intrauit, & de maiestate accusatus est, ep. 1. lib. 3. ad Fratr. In eo iudicio Ciceronem Gabinium grauißime accusasse, Dio lib. 39. auctor est. sed Cicero se testimonium secundum fidem & religionem grauißimè in eũ dixisse, testatur epist. 4. lib. 3. ad Fratr. Gabinio absoluto, M. Tullius VIII Kal. Nouem. in Tusculanum profectus fuit. Ita extremis mẽsibus huius anni Cicero omnes epistolas lib. 3. ad Fra-

Fratr.& postremas lib.4.ad Att.& longam ad Lentulum scripsit. Gabinius de maiestate absolutus, de repetũdis accusatus & condemnatus fuit, quamuis Tullius rogatu Pompeij eum defendisset, lib.39. Valerius lib.4.cap. 2. Sed huiusce generis humanitas etiã in M. Cicerone præcipua apparuit: A. namq; Gabinium repetundarum reũ summo studio defendit, qui eũ in consulatu suo vrbe expulerat. Cicero pro Rabirio Postumo ait, sibi caussã defendendi Gabinij fuisse reconciliationem gratiæ. ibidem testatur, se Gabinium ex maximis inimicitijs receptum in gratiam summo studio defendisse. Meminit huius defensionis D. Hieronymus in Apologia aduersus Rufinum. Gabinio condemnato, C. Memmius lege Iulia de repetundis accusauit C. Rabirium Postumum.

R qui

qui cum post mortem patris sui C.Curtij natus esset, à.C. Rabirio auunculo adoptatus, C.Rabirius Postumus dictus fuit. Defendit eum Cicero hiberno tempore, vt oratio indicat. Hoc ad extremum admonebo, quattuor prætores huius anni à Cicerone in epistolis nominari, M.Catonem, Domitium, Seruilium, & C.Alfium. quibus Dio addit, Ser. Sulpicium Galbam. Tribuni pl. apud Ciceronem sunt, Q. Mucius Scæuola, Terentius, & C. Memmius. his apud Valerium lib.8. cap.1. additur, Lælius.

Anno vrbis DCC, Ciceronis LIIII, COS. fuerunt,

CN. DOMITIVS CALVINVS.

M. VALERIVS MESSALLA.

HI Consules non statim initio anni, vt moris erat, sed septimo tandem mense magistratum inierunt, auctore Dione lib. 40. Cum enim anno supe-

ſuperiore comitiorum Conſularium ſinguli dies obnuntiationibus ſublati eſſent, vt ſcribit Cicero epiſt.3. lib.3. ad Fratr. & ob id menſe Ianuario nulli dum Conſules eſſent, Interreges de more proditi fuerunt. qui Remp. per ſex menſes adminiſtrarũt, cum quòd propter auſpicia, quæ ſecunda Interregibus non eueniebant, comitia haberi non poſſent, tum quòd tribuni pl. qui Remp. tractabant, ne magiſtratus crearentur, impedirent, vt Dio ſcribit. Plura igitur hoc tẽpore interregna fuerunt: de quibus Cicero epiſt. II.*lib.7.Famil. quam hoc tẽpore ſcriptam eſſe, res ipſa indicat, ſicut & ſequentes. quarum decima tertia data eſt III Nonas Mart. decima octaua VI Idus Apr. Sed cum Tribuni pl. comitia omni ratione impedirent, ac primum vt Tribuni milit. pro conſuli-*

 bus,

bus, deinde, vt Pompeius Dictator crearetur, ad populum ferrent; M. Catonis cohortatione adductus Pompeius effecit, vt Cn. Domitius, & M. Messalla COS. tandem fuerint creati, Plutarchus in Pompeio, & Dio lib. 40. His COS. M. Crassus interfecto P. filio, exercituq; deleto, trans Euphratem cum ignominia & dedecore perijt, ait Cicero lib. 2. de Diuin. & scribit præter alios Orosius noster lib. 6. cap. 13. Perijsse Crassum mense Iunio Ouidius libr. 6. Fastorum indicat. In locum P. Crassi M. F. Cicero Augur factus fuit, vt Plutarchus scribit. In Auguratus petitione competitorem habuit C. Hirrum. de quo lib. 2. & 8. Famil. Sed M. *Tullium augurẽ à toto collegio expetitum Cn. Pompeius, & Q. Hortensius nominauerunt, Philip. 2. Ab Hortensio se cooptatum*

tatum in collegium, & inauguratum, ait in Bruto. Quo tempore Cicero Augur factus est, C. Scribonius Curio filius in Italia non fuit, vt ipse ait Philip. 2. erat autem in Asia, eoq; Cicero ad illum misit sex primas epistolas lib. 2. Famil.

Anno vrbis DCCI, Ciceronis LV Consul fuit,

CN. POMPEIVS MAGNVS III. SINE COLLEGA.

PEtebant in hunc annum Consulatum summis contentionibus T. Annius Milo, *P. Plautius Hypsæus, & Q.* Metellus *Scipio. Petebat in eũdem annum Præturam P. Clodius, cui summæ inimicitiæ cum* Milone *intercedebant. itaq; a.d. XIII Kal. Febr. cum* Milo *Lanuuium proficisceretur, & Clodius Aricia rediens ei occurrisset, rixa & pugna forte commissa, Clodius interfectus fuit. quod*

Asconius in argumento orat. pro Milone pluribus verbis narrat. Pōpeius deinde ab Interrege Ser. Sulpicio V Kal. Martij Cōsul creatus est, statimque consulatum iniit, & nouas leges tulit: duas ex S.C. alteram de vi, qua nominatim cædem in Appia via factam, & incendium Curiæ, & domum M. Lepidi Interregis oppugnatam comprehendit: alteram de ambitu, pœna grauiore, & forma iudiciorum breuiore proposita. vtraq; enim lex prius testes dari per triduum, deinde vno die atq; eodem & ab accusatore, & ab reo perorari iubebat, ita vt duæ horæ accusatori, tres reo darentur, auctore Asconio. hinc Tacitus in dialogo de Oratorib. ait, Pompeium primum adstrinxisse, & imposuisse veluti frænos eloquentiæ. de hac lege Pompeij Cicero in Bruto, Maxime (inquit

(inquit de se & Hortensio agens) perspecta est vtriusq; nostrum exercitatio paullo ante, cum lege Pompeia ternis horis ad dicendum datis, ad caussas simillimas inter se, vel potius easdem noui veniebamus quotidie. & initio lib. 4. de Finib. Ain tādem, cum ego te hac noua lege videam, eodem die accusatori respondere, & tribus horis perorare, in hac me caussa tempus dilaturum putas? Perlata lege Pompeij, & L. Domitio Ahenobarbo Quæsitore suffragio populi creato, Milo de vi, & de ambitu, & de sodalitijs postulatus fuit. Accusarunt de vi Milonem III Idus Apr. Appius maior, M. Antonius, & P. Valerius Nepos. respōdit illis vnus M. Cicero. qui cum inciperet dicere, exceptus est acclamatione Clodianorum, ita vt nō ea, qua solitus erat, constantia dice-

ret. sed oratio illa quoq; excepta fuit, vt Asconius scribit. Meminit Quinctilianus lib. 4. cap. 3. Eam vero, quam nos habemus, Cicero postea scripsit, cum Milo esset Maßiliæ, quo condemnatus in exilium intra paucißimos dies profectus fuit, Asconius, & Dio libr. 40. Accusatus deinde M. *Saufeius, defendente Cicerone & M. Cœlio absolutus fuit. Sex. autem Clodius magno consensu damnatus est, Asconius. Pompeius in hoc Consulatu Corneliam Q. Metelli Scipionis filiam vxorem duxit, & socerum sibi in quinq; menses extremos collegam subrogauit, Plutarchus in Pompeio, Dio lib. 40. Appianus lib. 2. Scipionē Censoriam potestatem, quam Clodius imminuerat, lege restituisse, Dio scribit. Extremo huius anni mense cum T. Munatius Plancus Bursa magistra*

tu abijsset, à Cicerone accusatus, & Cn. Pompeio defensus condemnatus fuit, Dio lib. 40. & Cicero epist. 2. lib. 7. Famil. quam hoc tempore scripsit. Plancus omnibus sententijs, maximo populi plausu condemnatus fuit, quod Curiam incendisset, Philippica. 6. & 13.

Anno vrbis DCCII, Ciceronis LVI, COS. fuerunt,

SER. SVLPICIVS RVFVS. M. CLAVDIVS MARCELLVS.

HOc tempore, certe post Clodij cædem, M. Tullius de legibus scripsit, vt ex libr. 2. cognoscitur. Cum autem plures libros de legibus scripsisset, ad nos tres tantum, ijq; mutilati peruenerunt. Cum autem anno superiore Pompeius cos. confirmasset S. C. quod prius factum de prouincijs fuerat, ne ij qui magistratum gessissent, nisi post annos quinq; in prouincias

cias irent, vt Dio lib. 40. scribit: Ciceronis sors etiam deiecta fuit, eiq; Cilicia prouincia consularis cum exercitu peditum XII mil. equitum duûm mil. DC obuenit, auctore Plutarcho. Cicero se nomen tantum duarum legionum habuisse, ait ep. 15. libr. 5. ad Att. & ep. 6. lib. 3. Famil. ait in tanta militum paucitate abfuisse tres cohortes. Successit M. Tullius Ap. Claudio, quem de successione certiorem facit ep. 2. lib. 3. Famil. cum epistolam primam prius ad ipsum in Ciliciam misisset. Legatos habuit Cicero, Q. Tullium fratrem, C. Pomptinium, L. Tullium, & M. Annium: Quæstorem L. Meßinium, cui C. Cœlius postea successit. Profectus Cicero ex vrbe mense Maio, Nonis cum Attico in Tusculano fuit. inde Arpino, Arcano, Aquino, Cumano, Pompeiano, & Trebulano per-

no peragratis, Beneuentum venit V Id.Mai.Tarentum XV Kal.Iun.& triduum cum Pompeio,& apud Pompeium fuit,epist.1.2.3.4.5.6.&.7.lib.5. ad Att. Brundisium venit a.d.XI Kal.Iun.epist.3.lib.3. Famil. ibi plures dies mansit. pridie Non. Iunij se adhuc Brundisij fuisse scribit ad Appium ep.4. libr.3. Famil. Interim M. Cœlius ad eum misit epist. 1.libr. 8.cui Athenis rescripsit epi.8. lib.2. Famil. Brundisio profectus Actium venit XVII Kal. Athenas VII Kal. Quinctil.epist.9.&.10. lib.5. ad Att. Exulabat tum Athenis C. Memmius de ambitu condemnatus; epist.2. lib. 3.ad Fratr.&ep.19.lib.13.Famil.& Appianus lib.2.is pridie,quàm Cicero Athenas venit, Mitylenas profectus erat, epist.11. lib.5. ad Att.tum Cicero ad eum misit epist. 1. & seq.

vt

bri se absoluisse scribit, epist. 1.lib.3. ad Fratr. Plancium bis COS. à M. Iuuentio Laterense accusatum, & à Cicerone defensum esse Latomus & Corradus putant. recte meo quidem iudicio. Fuerat enim Plancius Tribunus pl. biennio ante, vt diximus, atq; in hūc annum Aedilitatē recte petijt. Quod autem Siluius per Cōsulem, quem Cicero comitia ædilitia habuisse ait, M. Crassum intelligit, nulla probabili ratione nititur. nec potuit Plancius in tribunatu ædilitatem petere. huc accedit, quòd hunc fuisse legitimum annum ædilitatis Laterensis, ex prætura eius perspicium fit: quam triennio post, Ser. Sulpicio, M. Marcello COS. gessit, epist. 8. lib. 8. Famil. Illud autem, quod Corradus pro certissimo argumento affert, quòd C. Alfius, qui præturam hoc anno gessit, quæsitor

in

in caussa Planciana fuerit, nullum est. nam primum ex peroratione cognoscitur, non C. Alfium, sed C. Flauiũ quaesitorem fuisse, quem eundem praeturam tum gesßisse, affirmare non ausim. arbitror enim tam quaesitorem, quàm consilium, editicium fuisse. editos autem fuisse ab accusatore. quae potestas si rei fuisset, ait Cicero, eum sine dubitatione C. Alfium tribulem suũ quaesitorem, atq; è Terentina, & Voltinia tribubus iudices fuisse editurũ. Pridie No. Septem. ludi Romani, qui per nouem continuos dies fiebãt, commißi sunt. Ludorum diebus Cicero in Arpinati fuit, & XIII Kal. Octob. Romam venit, epist. 1. lib. 3. ad Fratr. A. d. VI Kal. Octobris, cum aequinoctium subesset, Caesar exercitum Britannia reportauit, Cicero epist. 15. lib. 4. ad Att. & Caesar libr. 5. Comment.

cum

Cum Cæsar Britanniam peragraret, audiuit deceßisse filiam, Seneca de Consolatione ad Marciam. Hinc Cæsaris luctus ep. I lib. 3. ad Fratr. De morte Iuliæ, quæ Pompeio nupta erat, Dio lib. 39. Plutarchus in Pompeio, & Cæsare. Cum M. Crassus A. Gabinio in Syria succeßisset, ille in Italiam reuersus XII Kal. Octobr. ad vrbem acceßit, & IIII Kal. vrbẽ noctu intrauit, & de maiestate accusatus est, ep. I. lib. 3. ad Fratr. In eo iudicio Ciceronem Gabinium grauißime accusasse, Dio lib. 39. auctor est. sed Cicero se testimonium secundum fidem & religionem grauißimè in eũ dixisse, testatur epist. 4. lib. 3. ad Fratr. Gabinio absoluto, M. Tullius VIII Kal. Nouem. in Tusculanum profectus fuit. Ita extremis mẽsibus huius anni Cicero omnes epistolas lib. 3. ad

Fra-

Fratr. & postremas lib. 4. ad Att. & longam ad Lentulum scripsit. Gabinius de maiestate absolutus, de repetũdis accusatus & condemnatus fuit, quamuis Tullius rogatu Pompeij eum defendisset, lib. 39. Valerius lib. 4. cap. 2. Sed huiusce generis humanitas etiã in M. Cicerone præcipua apparuit: A. namq; Gabinium repetundarum reũ summo studio defendit, qui eũ in consulatu suo vrbe expulerat. Cicero pro Rabirio Postumo ait, sibi caußã defendendi Gabinij fuisse reconciliationem gratiæ. ibidem testatur, se Gabinium ex maximis inimicitijs receptum in gratiam summo studio defendisse. Meminit huius defensionis D. Hieronymus in Apologia aduersus Rufinum. Gabinio condemnato, C. Memmius lege Iulia de repetundis accusauit C. Rabirium Postumum.

*qui cum post mortem patris sui C.Curtij natus esset, à.C. Rabirio auunculo adoptatus, C.Rabirius Postumus dictus fuit. Defendit eum Cicero hiberno tempore, vt oratio indicat. Hoc ad extremum admonebo, quattuor prætores huius anni à Cicerone in epistolis nominari, M.Catonem, Domitium, Seruilium, & C.Alfium. quibus Dio addit, Ser. Sulpicium Galbam. Tribuni pl. apud Ciceronem sunt, Q. Mucius Scæuola, Terentius, & C. Memmius. his apud Valerium lib.8. cap.*1. *additur, Lælius.*

Anno vrbis DCC, Ciceronis LIIII, COS. fuerunt,

CN. DOMITIVS CALVINVS.

M. VALERIVS MESSALLA.

HI Consules non statim initio anni, vt moris erat, sed septimo tãdem mense magistratum inierunt, auctore Dione lib. 40. *Cum enim anno supe-*

ſuperiore comitiorum Conſularium ſinguli dies obnuntiationibus ſublati eſſent, vt ſcribit Cicero epiſt.3. lib.3. ad Fratr. & ob id menſe Ianuario nulli dum Conſules eſſent, Interreges de more proditi fuerunt. qui Remp. per ſex menſes adminiſtrarũt, cum quòd propter auſpicia, quæ ſecunda Interregibus non eueniebant, comitia haberi non poſſent, tum quòd tribuni pl. qui Remp. tractabant, ne magiſtratus crearentur, impedirent, vt Dio ſcribit. Plura igitur hoc tẽpore interregna fuerunt: de quibus Cicero epiſt. 11. lib.7. Famil. quam hoc tẽpore ſcriptam eſſe, res ipſa indicat, ſicut & ſequentes. quarum decima tertia data eſt III Nonas Mart. decima octaua VI Idus Apr. Sed cum Tribuni pl. comitia omni ratione impedirent, ac primum vt Tribuni milit. pro conſulibus,

 bus,

tatum in collegium, & inauguratum, ait in Bruto. Quo tempore Cicero Augur factus est, C. Scribonius Curio filius in Italia non fuit, vt ipse ait Philip. 2. erat autem in Asia, eoq; Cicero ad illum misit sex primas epistolas lib. 2. Famil.

Anno vrbis DCCI, Ciceronis LV Consul fuit,

CN. POMPEIVS MAGNVS III. SINE COLLEGA.

PEtebant in hunc annum Consulatum summis contentionibus T. Annius Milo, *P. Plautius Hypsæus, & Q.* Metellus *Scipio. Petebat in eũdem annum Præturam P. Clodius, cui summæ inimicitiæ cum* Milone *intercedebant. itaq; a.d. XIII Kal. Febr. cum* Milo *Lanuuium proficiscеretur, & Clodius Aricia rediens ei occurrisset, rixa & pugna forte commissa, Clodius interfectus fuit. quod*

Asconius in argumento orat. pro Milone pluribus verbis narrat. Pōpeius deinde ab Interrege Ser. Sulpicio V Kal. Martij Cōsul creatus est, statimque consulatum inijt, & nouas leges tulit: duas ex S.C. alteram de vi, qua nominatim cædem in Appia via factam, & incendium Curiæ, & domum M. Lepidi Interregis oppugnatam comprehendit: alteram de ambitu, pœna grauiore, & forma iudiciorum breuiore proposita. vtraq; enim lex prius testes dari per triduum, deinde vno die atq; eodem & ab accusatore, & ab reo perorari iubebat, ita vt duæ horæ accusatori, tres reo darentur, auctore Asconio. hinc Tacitus in dialogo de Oratorib. ait, Pompeium primum adstrinxisse, & imposuisse veluti frænos eloquentiæ. de hac lege Pompeij Cicero in Bruto, Maxime (inquit

(inquit de se & Hortensio agens) perspecta est vtriusq; nostrum exercitatio paullo ante, cum lege Pompeia ternis horis ad dicendum datis, ad caussas simillimas inter se, vel potius easdem noui veniebamus quotidie. & initio lib. 4. de Finib. Ain tãdem, cum ego te hac noua lege videam, eodem die accusatori respondere, & tribus horis perorare, in hac me caussa tempus dilaturum putas? Perlata lege Pompeij, & L. Domitio Ahenobarbo Quæsitore suffragio populi creato, Milo de vi, & de ambitu, & de sodalitijs postulatus fuit. Accusarunt de vi Milonem III Idus Apr. Appius maior, M. Antonius, & P. Valerius Nepos. respõdit illis vnus M. Cicero. qui cum inciperet dicere, exceptus est acclamatione Clodianorum, ita vt nõ ea, qua solitus erat, constantia dice-

ret. sed oratio illa quoq; excepta fuit, vt Asconius scribit. Meminit Quinctilianus lib. 4. cap. 3. Eam vero, quam nos habemus, Cicero postea scripsit, cum Milo esset Maßiliæ, quo condemnatus in exilium intra paucißimos dies profectus fuit, Asconius, & Dio libr. 40. Accusatus deinde M. *Saufeius, defendente Cicerone & M. Cœlio absolutus fuit. Sex. autem Clodius magno consensu damnatus est, Asconius. Pompeius in hoc Consulatu Corneliam Q. Metelli Scipionis filiam vxorem duxit, & socerum sibi in quinq; menses extremos collegam subrogauit, Plutarchus in Pompeio, Dio lib. 40. Appianus lib. 2. Scipionē Censoriam potestatem, quam Clodius imminuerat, lege restituisse, Dio scribit. Extremo huius anni mense cum T. Munatius Plancus Bursa magistra*

tu

tu abijsset, à Cicerone accusatus, & Cn. Pompeio defensus condemnatus fuit, Dio lib. 40. & Cicero epist. 2. lib. 7. Famil. quam hoc tempore scripsit. Plancus omnibus sententijs, maximo populi plausu condemnatus fuit, quod Curiam incendisset, Philippica. 6. & 13.

Anno vrbis DCCII, Ciceronis LVI, COS. fuerunt,
SER. SVLPICIVS RVFVS. M.
CLAVDIVS MARCELLVS.

HOc tempore, certe post Clodij cædem, M. Tullius de legibus scripsit, vt ex libr. 2. cognoscitur. Cum autem plures libros de legibus scripsisset, ad nos tres tantum, ijq; mutilati peruenerunt. Cum autem anno superiore Pompeius cos. confirmasset S. C. quod prius factum de prouincijs fuerat, ne ij qui magistratum gessissent, nisi post annos quinq; in prouin-

cias

cias irent, vt Dio lib. 40. scribit: Ciceronis sors etiam deiecta fuit, eiq; Cilicia prouincia consularis cum exercitu peditum XII mil. equitum duûm mil. DC obuenit, auctore Plutarcho. Cicero se nomen tantum duarum legionum habuisse, ait ep. 15. libr. 5. ad Att. & ep. 6. lib. 3. Famil. ait in tanta militum paucitate abfuisse tres cohortes. Succeßit M. Tullius Ap. Claudio, quem de succeßione certiorem facit ep. 2. lib. 3. Famil. cum epistolam primam prius ad ipsum in Ciliciam misisset. Legatos habuit Cicero, Q. Tullium fratrem, C. Pomptinium, L. Tullium, & M. Annium: Quæstorem L. Meßinium, cui C. Cœlius postea succeßit. Profectus Cicero ex vrbe mense Maio, Nonis cum Attico in Tusculano fuit. inde Arpino, Arcano, Aquino, Cumano, Pompeiano, & Trebulano per-

no peragratis, Beneuentum venit V Id.Mai.Tarentum XV Kal.Iun.& triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuit, epist.1.2.3.4.5.6.&.7.lib.5. ad Att. Brundisium venit a.d. XI Kal.Iun.epist. 3.lib.3. Famil. ibi plures dies mansit. pridie Non. Iunij se adhuc Brundisij fuisse scribit ad Appium ep. 4. libr.3. Famil. Interim M. Cœlius ad eum misit epist. 1.libr. 8.cui Athenis rescripsit epi.8. lib.2. Famil. Brundisio profectus Actium venit XVII Kal. Athenas VII Kal. Quinctil.epist.9. &. 10. lib.5. ad Att. Exulabat tum Athenis C. Memmius de ambitu condemnatus; epist.2. lib. 3.ad Fratr.&ep.19.lib.13.Famil.& Appianus lib.2.is pridie, quàm Cicero Athenas venit, Mitylenas profectus erat, epist.11. lib.5. ad Att.tum Cicero ad eum misit epist. 1. & seq.

vt

vt videtur, lib.13. Famil. Cum Athenis decem ipsos dies fuisset, pridie No. Quinctil. inde profectus Ephesum venit a.d. XI Kal. Quinctil. epist.11. 12.&13.lib.5. ad Att. & ep.8.lib.2. Famil. Tralles venit a.d. VI Kal. Sextil.atq; ad Appium misit ep.5.lib. 3.Fam. Laodiceam in prouinciam venit pridie Kal.Sextil.epist.15.20.& vlt.lib.5.ad Att.ep.2.&.4.lib.15.Famil.M.Cœlius interim ad Ciceronem plures epistolas scripsit, quæ lib.8.Famil.extant.in quarta, Kal.Sextil.data, meminit C. Marcelli cos. designati.habita ergo comitia consularia fuerunt ante Sextilem.quibus creati Consules sunt L.Paullus, & C.Marcellus.qua re cognita, Cicero non solũ ipsis, verum etiam C. Marcello patri, & M. Marcello fratri patrueli C.Marcelli cos. des. gratulatus est, epist.7. 8.9.

8.9.& .12.lib.15.Famil.Triduum moratus Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade, VII Kal. Septembr.in Lycaoniam ad Iconium in castra venit, epist.16.& sequentib. lib.5.ad Att. & epi. 4. lib.15.Fam.C. Cassius, qui Quæstor M. Crassi fuerat, atq; ex clade, quæ ad Carrhas accepta erat, cum parte exercitus se in Syriam receperat, eo tempore, quo Cicero in Ciliciam venit, Antiochia tenebatur: Parthosq; cedentes ab oppido insecutus rem bene gessit, Osace duce occiso, Cicero ep.10. libr.2.Fam.& epist.20.lib.5.ad Att. Dio lib. 40.Iustinus. 42. Vnde Cicero Philip.11.de Cassio: Magnas ille res gessit ante Bibuli summi viri aduentum, cum Parthorum nobilissimos duces, maximasque copias fudit, Syriamq; immani Parthorum impetu liberauit. In castra Cice-

Ciceronis ad Iconium ante diem III Kal. Septem. venerunt legati missi ab Antiocho Commageno. iiq; nuntiarunt Parthorum magnas copias Euphratem transire cœpisse, vt scribit ep.1. & 3. lib.5. Fam. Pridie Kal. Septem. Cicero castra ab Iconio mouit, iterq; per Cappadociam in Ciliciam faciens, in Cappadocia extrema non longe à Tauro apud oppidum Cybistra castra posuit, epist.6. lib.3. & ep. 2. & 4. lib. 15. Famil. & ep.18. lib.5. ad Att. ibi cum dies quinq; esset commoratus; regē Ariobarzanem, cuius salutem à Senatu commendatam habebat, præsentibus insidijs liberauit, vt scribit ad Catonem, & copiosè exponit magistratibus ep.2. & 4. lib.15. Fam. inde confestim iter in Ciliciam fecit per Tauri pylas, & Tarsum venit a.d. III No. Octobr. epist.20. lib.

5.ad

5. *ad Att. Nonis Octobr. in Senatu recitatæ sunt Ciceronis litteræ, quas publicè de Parthico tumultu miserat, epist.1.lib.15. Famil. & epist. vlt.l.5. ad Att. eodemq́ die Cicero Tarso Amanum versus profectus est, epist.8.lib.3. Famil. qui mons erat hostium plenus sempiternorum. hic a.d. III Id. Octobr. magnum numerum hostium cecidit: castella munitissima cepit, incendit, imperatorq́; appellatus est. epist. 20.lib.5.ad Att.epi.10. lib.2. & 4. lib.15. Famil. vide quoq; Commentarium nostrum in Ligarianam. his rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuit, ea ipsa, quæ cõtra Darium habuerat apud Issum Alexander, vt est locis iam citatis. inde Pindenissum oppidũ munitissimum Eleutherocilicum diu omnibus machinis oppugnatum septimo quinquagesimo die*

die cepit, Saturnalibus mane, ep. 20, *l.* 5. *ad Att.* & *epi.* 4. *l.* 15. *Famil. Pindenisso capto exercitū in hiberna dimisit, ijsq́; Quinctum fratrem præposuit, ep.* 4. *lib.* 15. *Extremo hoc anno Cicero ad Curionem misit epist.* 7. *l.* 2. *Fam. in qua illi de tribunatu pl. gratulatur. quem IIII Id. Decēb. inijt.*

Anno vrbis DCCIII, Ciceronis LVII, COS. fuerunt,
L. AIMILIVS PAVLLVS.
C. CLAVDIVS MARCELLVS.

AD hos Consules extant Ciceronis litteræ: quibus petit, vt quam honorificentissimum S. C. de rebus à se gestis faciendum curent, epist. 10. & 13. *lib.* 15. *Famil. hac de re scripsit etiam ad Catonem epi.* 4. *eiusdem libri, tum Ciceroni pro re bene gesta supplicationes sunt decretæ, epist.* 11. *l.* 8. *Fam.* & *ep.* 1. *l.* 7. *ad Att. pro quib. Marcello cos. gratias agit epist.* 11. *l.* 15. *Fam.*

15. *Fam. Nonis Ian. Cicero Tarso profectus fuit in Asiam, vt ibi suarum diœcesium hominibus ius diceret, ep. vlt. lib. 5. ad Att. quam Idib. Febr. se dedisse ait. Quo tempore Cicero Ciliciam, & M. Bibulus Syriam obtinuerunt, eodem tempore Q. Thermus pro prætore in Asia, & P. Silius in Bithynia, vt videtur, fuerunt, indicat epist. 1. lib. 6. ad Att. Itaq; è Cilicia Cicero ad Thermum, & Silium misit epist. 53. & alias, quæ deinceps lib. 13. Fam. leguntur. Laodiceæ* M. *Tullius ex Idib. Februarij ad Kal.* Maij *forum egit omnium diœcesium Asiaticarũ, ep. 1. & 2. lib. 6. ad Att. Eo venit M. Fabius commendatus ei à C. Caßio, commendat eundem ipse Cœlio, Pæto, & Curtio, ep. 14. l. 2. ep. 25. l. 9. ep. 59. lib. 13. & ep. 14. l. 15. Famil. eodem tempore Cicero aliquot epistolas ad Cœ-*

lium & Appium misit, quæ lib.2. & 3.leguntur. in quibus cum de alijs rebus, tum de Appij accusatione, & Tulliæ nuptijs agitur. Accusauit Appium reuersum è prouincia P.Cornelius Dolabella: eidemq́; Tullia M.Ciceronis filia hoc tempore nupsit. de affinitate hac gratulatur Ciceroni Cœlius epist. 13.lib.8. Ex Asia Cicero in Ciliciam Nonis Maij profectus est, ep.13. l.2. Famil. & ep. 2. lib.6. ad Att. Tarsum venit Nonis Iun.ep.4.l.6. ad Att. Ciceroni interim Quæstor C.Cœlius obtigit: ad quem scribit epist. vlt. lib.2. Fam. eundemq́; de prouincia decedens III Kal.Sextil. prouinciæ præfecit, ep.6.l.6.ad Att. epist.15.l.2.Fam. & epist.14.l.3. Ephesó proficiscens Kal. Octobris, Athenas venit pridie Idus, ep.8. & 9.lib.6.ad Att. & ep.5.lib.14. Fam. Athenis Ciceronē libenter commo-

mo-

moratũ eſſe, πόθῳ τῆν πάλαι διατριϐῶν, Plutarchus ſcribit. Athenis Imperatorẽ ſe apud Ariſtonẽ diuerſatum eſſe Tuſcula.5. ait. Tironẽ libertũ Cicero è Cilicia in Italiã reuertẽs Patris ægrũ reliquit, epiſt.2.lib.7.ad Att.ad eumque plures ex itinere epiſtolas miſit, quæ lib.16.Famil.leguntur, & totius itineris rationem continent. Brundiſium venit VII Kal.Decem. eodẽq; tẽpore vxor Terentia ad portã Brundiſinam acceſsit, quo Tullius in portum, ep.2.lib.7.ad Att.& ep.9.lib.16. Famil. Inde Romam verſus proficiſcens, ex itinere ſcripſit ad Atticum epiſt.3.4.5.6.7.&.8.lib.7.

Anno vrbis DCCIV, Ciceronis LVIII, COS. fuerunt,
C. CLAVDIVS MARCELLVS.
L. CORNELIVS LENTVLVS CRVS.

HIs Conſulibus M. Tullio pridie Non.Ianua.ad vrbem accedẽti

ſic eſt obuiam proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius, ep.10.lib.16.Famil. vbi addit, ſe incidiſſe in ipſam flammam ciuilis diſcordiæ, vel potius belli. quod etiam Plutarchus ſcribit. Nam Kal. Ianua. cum in Q. Metelli Scipionis ſententiam S. C. fieret, vti ante certam diem Cæſar exercitum dimitteret: ſi non faceret, eum aduerſus Remp. facturum videri: eiq́; S. C. M. Antonius & Q. Caßius interceßiſſent: Senatus conſulibus, prætoribus, tribuniſpl. & iis, qui procõſulibus ad vrbem erant, negotium dedit, vt curarent, ne quid Reſp. detrimenti caperet. Tum *Antonius & Caßius tribunipl. ad Cæſarem ex vrbe cum Curione profugiunt, Cæſar lib.1. de bello ciuili. Cicero ep.10. lib.16. Fam. & Philip.2. Cicero vt venit ad vrbem, non deſtitit omnia & ſentire, & dicere, & fa-*

& facere, quæ ad concordiam pertinerent, ep. 11. *lib.* 16. F*amil. fuitq́ semper auctor pacis, vt testatur in orationib. pro Marcello, Ligario & Deiotaro. item epist.* 6. *lib.* 6. *& epist.* 3. *lib.* 7. F*amil. eaq́ de re, vt Plutarchus tradit, priuatim multa ad Cæsarem scripsit, & Pompeium coram precatus est, vtrumq; placans & deliniens. Sed mirus inuaserat furor non solum improbis, sed etiam ijs, qui boni habebantur, Cicerone clamante nihil esse bello ciuili miserius, epist.* 11. *lib.* 16. *Fam. Itaq; Italiæ regiones descriptæ fuerunt, quam quisq; partem tueretur: Cicero Capuam sumpsit. quod pridie Idus Ian. ad Tironē scripsit ep.* 10. *lib.* 16. *Cum interim Cæsar traiecto Rubicone, Ariminū, Pisaurū, Anconam, Aretium occupasset, vrbem Consules, atq; optimates omnes reliquerunt, Ci-*

cero ep.11. l.16. Fam. Dio libr. 41.& alij.M.Tullius tum quoq; ab vrbe discessit, epist. 9.& seq. lib. 7. ad Att. Discessisse eum XIIII Kal. Febr. cognoscitur ep.12.lib. 9.ad Att.Fuit Cicero ἐπίσκοπος *totius oræ maritimæ à Formijs, ep.11. l. 16. Fam. & ep.10. lib. 7. ad Att. VIII Kal.Februarij Cicero Minturnis fuit, ep. 12. l.7.ad Att.Reliquerat vxorem Terentiam, & filiam Tulliam Romæ ep.* 11. *libr.* 16.*Fam.quarum curam sæpius Attico mandat. ipsas quoq; de hac re monet epist.*14.& 18.*lib.*14. *Fam.VI Kal.* Febr. *Cicero Calibus Capuam proficiscens ad Atticum misit epist.*13.*lib.* 7.*& postridie sequentem.IIII Kal. Capua ad Tironem dedit ep.*11.*lib.*16. *Fam. Capua profectus est Formias a. d. III Kalend.eo quarto Non.*Febr. *Tullia & Terentia venerunt.M.Tullius*

lius postridie cum fratre Capuam versus profectus est, ep.15. & 16. l. 7. & ep.13. l.8. ad Att. Capuae cum triduum fuisset, VII Id. Febr. inde discedens se Formias recepit, ep.19. lib.7. & 13. lib. 8. ad Att. Formijs quotidie fere litteras ad Atticum dedit, quae extremo libro septimo, & primo octauo leguntur. Reddita interim Ciceroni est à Pompeio epist.12. lib. 8. ad Att. qua in Apuliam euocatur. eam se XV Kal. Mart. Formijs accepisse, Pompeio rescribens ait, ep.13. l.8. ad Att. meminit epist.1. eiusdem lib. Profectus deinde ad Pompeium cum Theanum Sidicinum venisset, ex C. Meßio, alijsque compluribus cognouit, in ijs locis esse Caesarem, vt tuto ad Pompeium venire nō posset. itaq; Cales progressus ibi constitit. & cum esset incertum iter Caesaris, Leptam ad Pompeium

 misit,

misit, & litteras: ipse Formias reuertit, ep.3. & 15. li.8. ad Att. Ibi aliquãdiu manens plures epistolas ad Atticum misit, quæ libr. 8. & .9. extant. VIII Kal. Mart. Pompeius Canusio Brundisium profectus fuit, ep.1. lib.9. ad Att. eò Ciceronem vocauit missa epist.14. lib.8. ad Att. quam Cicero accepit III Kal. epist. seq. & mansit in Formiano. A.d. VII Id. Mar. Cæsar Brundisium cum legionibus sex peruenit, atq; ad murum castra posuit, cum iam Consules Dyrrhachium profecti cum magna parte exercitus essent, & Pompeius Brundisij cum cohortibus XX remaneret, ep.16. lib. 9. ad Att. & lib.1. de bello ciuili. Cicero illo tempore etiam ad Tironẽ scripsit ep.13.14. & 15. lib.16. Famil. Pompeius XVI Kal. April. Brundisio cũ omnibus copijs, quas habuerat, profe-

ctus

ctus est: Cæsar postero die oppidũ ingressus, & concionatus Romam contendit, ep.18.lib.9. Att. Eo itinere M. Cicero illum conuenit, & quid egerit, Attico scribit epi. 21. lib.9. Cicero deinde Arpinum profectus, ibi Tullio filio suo togam puram dedit, epist.21. & vlt.lib.9.ad Att. mansitq́; in villis mense Aprili & Maio, atq; ad Atticum misit epistolas, quæ lib.10.extãt. VII Idus Iunij ad Pompeiũ in Græciam proficiscens nauim conscendit, epist.7.lib. 14. Famil. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo, ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te, ait ipse pro Ligario, & nos in Commentario exposuimus. Aduentus eius vt Plutarchus scribit, ceteris gratus fuit: Cato autem illum conspicatus multis ver-

bis reprehendit, quod Pompeium secutus esset. Nam se non potuisse honeste eam sectam deserere, quam ab initio in Rep. delegisset. illum, qui magis prodesse patriæ & amicis potuisset, si in Italia mansisset, & æqualiter se ad euentum comparasset, nulla ratione & absq; necessitate hostem Cæsari factum esse, atq; in tanti periculi societatem venisse. Cum hæc verba Ciceronis animum flexerunt, tum quod nulla magna in re Pompeius illius opera vtebatur. in caussa erat ipse nõ negans, se facti sui pænitere. Hactenus Plutarchus. ipse quoq; epist. 3. lib. 7. Famil. ait: Cuius me mei facti pænituit, non tam propter periculum meũ, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram. Cæsar in Hispaniam profectus, ea potitus est, & Dictator à M. Lepido prætore dictus co

mitia

nitia habuit, quibus ipse cum P. Seruilio Consul creatus est, vt scribit de bello ciuili.

Anno vrbis DCCV, Ciceronis LIX, COS. fuerunt,

C. IVLIVS CAESAR. II. P. SERVILIVS VATIA ISAVRICVS.

His consulib. pridie Nonas Ianua. Cæsar Brundisio in Epirum cõtra Pompeium traiecit, lib. 3. de bello ciuili. Post Nonas Febr. Cicero è Græcia ad Atticũ dedit epist. 2. lib. 11. Obsesso à Cæsare & circumuallato Pompeio apud Dyrrhachium, P. Dolabella ad Ciceronẽ misit epist. 9. lib. 9. Famil. Nonis Iunij in castris fuit: è quibus ad Atticum dedit epist. 3. libr. 11. & sequentem: in qua scribit se confici solicitudine, ex qua etiam summa infirmitas corporis consecuta sit. Itaq; cum Põpeius, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam media æstate,

*æstate, vt Plutarchus in Bruto tradit, à Cæsare victus est, Cicero in acie non fuit, vt scribit ad Pætum ep.18. lib.9. Fam. sed remansit in castris, vt Liuius lib.*III. *scripsit. vnde Plutarchus in Cicerone ait,* τῆς μάχης οὐ μετέσχε δι' ἀῤῥωστίαν *id est, prœlio propter infirmitatem corporis non interfuit. Erãt cum Cicerone M. Varro, & M. Cato, lib.*I. *de Diuinat. Catonem apud Dirrhachium, vt impedimentis præsidio esset, cum XV cohortibus à Pompeio relictum fuisse, Plutarchus in Pompeio & Catone auctor est. Victo Pompeio, Cato (inquit Plutarchus in Cicerone) qui copias magnas, classemq́ magnam Dyrrhachij habebat, ad M. Tulliũ, qui & lege & dignitate Consulari præstaret, imperiũ deferebat. quod cum ille recusaret, militiamq; subterfugeret, propius factum est nihil*

hil, quàm vt occideretur, cum & Pompeius filius & amici eum proditorē appellarēt, gladiosq́; stringerent; sed Cato resistēs vix illū cædi eripuit, & ex castris remouit atq; ablegauit. Hæc Plutarchus. Q. Cicero lib. 1. *de Diuinat. refert, Labienum ex Pharsalica fuga in castra venisse, interitumq́; exercitus nuntiauisse. atq; ita ipsos subito perterritos metu naues conscendisse. Victoriam igitur Cæsaris Cicero belli finem sibi fecit: nec putauit, cum integri pares non fuissent, fractos superiores fore, epist.* 3. *lib.* 7. *Famil. Venit in Italiam non accersitus, epist.* 6. *lib.* 11. *ad Att. & Terentiæ vxori, quæ ipsi de aduentu gratulata erat, pridie Non. Nouemb. Brundisio rescripsit, ep.* 12. *lib.* 14. *Famil. Brundisij Cicero diu moratus est Cæsarem expectans, dum is post prœlium Pharsalicum in*

Aegy-

Aegyptum profectus bellum Alexandrinum gesßit, & Pharnacem in Ponto superauit. Brundisium quoq; M. Antonius post victoriam cum legionibus venit, & Ciceroni pepercit. quod beneficium Cicero Philippica secunda agnoscit. Scripsit tum Cæsar ad Antonium, prohiberi omnes Italia, nisi quorum ipse caussam cognouisset. quare cum Antonius petiisset à Cicerone per litteras, vt sibi ignosceret: facere se non posse, quin Cæsaris litteris pareret: misit Cicero ad eum L. Lamiam, qui demonstraret, Cæsarem Dolabellæ dixisse, vt ad Ciceronem scriberet, vt in Italiam quam primùm veniret. itaq; Antonius edixit ita, vt M. Tullium exciperet nominatim. hoc XIIII Kal. Ianua. Cicero ad Atticum scripsit ep. 7. lib. XI. Affligebat Ciceronem eodem tempore Tulliæ

liæ morbus: cuius meminit epist. 7. lib. 11. ad Att. de eodem scribit ad Terentiam epist. 19. lib. 14. Fami. scribit etiã per Leptam & Trebatiũ ep. 17. eiusdem lib. vide epist. 8. lib. 11. ad Att.

Anno vrbis DCCVI, Ciceronis LX.

C. IVLIVS CAESAR. II. DICTATOR fuit.

M. ANTONIVS. MAG. EQVIT.

HAnc Dictaturam Cæsar extra Italiã inijt, auctore Dione lib. 42. De Antonio magistro equitum Cicero Philipp. 2. Accessit, vt Cæsare ignaro, cum esset ille Alexandriæ, beneficio amicorum eius magister equitũ constitueretur. III Nonas Ian. die natali suo M. Tullius ad Att. dedit ep. 9. lib. 11. & sequentem XII Kalend. Februa. VIII Idus Martij ad eundẽ scripsit epist. 11. & 12. Romæ illo tempore*

pore seditiones à P. Cornelio Dolabella tribuno pl. & Tulliæ marito, legem ferẽte de nouis tabulis excitatæ sunt. de quibus Liuius lib. 113. Dio lib. 42. Hæ sunt generi actiones, de quibus Cicero epist. 12. 14. 15. & 23. lib. 11. ad Att. Pridie Idus Maij Cicero ad Atticum dedit ep. 15. & III Nonas Iunij sequentem eiusdem libri. Pridie Idus Iun. Tullia ad patrem Brundisium venit, epist. 11. & 15. lib. 14. Famil. & ep. 17. lib. 11. ad Att. Constituerat eo tempore M. Tullius Ciceronem filium cum Cn. Sallustio obuiam Cæsari mittere: sed cum de eius aduentu nihil afferretur, consilium mutauit, ep. 17. & 18. lib. 11. ad Att. & ep. 11. & 15. lib. 14. Famil. Pridie Idus Sextil. Cicero accepit litteras Cæsaris, quas ille ex Aegypto ad eum miserat, vt esset idem, qui fuisset. ep. vlt. lib. 14. Fam. &

pro

pro Ligario. vbi C. Pansam nuntium de cōcessis fascibus pertulisse ait. Dedit tum Cicero ad Atticum epistolas, quæ extremo libro vndecimo extant. Cum Cæsar ad Kal. Septemb. Athenis fore diceretur, Cicero propter moras Asiaticas secus putabat, epist. 21. *lib.* 11. *ad Att. Venit tamen in Italiam celerius omnium opinione, vt Hirtius auctor est. Vbi ad Ciceronem allatum est, eum Tarentum nauibus appulisse, atq; inde Brundisium pedibus contendere, obuiam illi processit, non equidem valde diffidens, sed tamen veritus in tanta multitudine hostis & victoris periculum facere. Verum non fuit opus quicquam dicere aut facere præter dignitatem. Cæsar enim, vt eum longe ante alios occurrere vidit, descendit & salutauit, cumq; eo solo colloquens multa stadia processit. hæc*

Plutarchus in Cicerone. Kal. Octobr. Cicero ad Terētiam *de Venusino dedit epist.* 20. *lib.* 14. Fam. *mandans, vt in Tusculano omnia essent parata ad hospites excipiendos. deinde in vrbē venit, & rediit cum libris in gratiā, epi.* 1. *l.* 9. *Fam. Extremo anno Q. Fusius Calenus, & P. Vatinius COS. fuerunt, Dio lib.* 42.

Anno vrbis DCCVII, Ciceronis LXI, COS. fuerunt,
C. IVLIVS CAESAR. III. M. AIMILIVS LEPIDVS.

CAEsar, cum VI Kal. Ianua. Lilybæi conscendisset, ac post diem quartum in cōspectum Africæ venisset, hoc anno bellum Africum aduersus P. Scipionem, & Iubam Mauritaniæ regē administrauit. de quo Hirtius, & alij. Obtinebat eo tempore Siciliam Allienus prætor, vt Hirtius scribit. Misit tum ad eum in prouinciam

ciam Cicero epist.penult.& vlt lib.13. Fam.Cæsar, cum ad bellum Africanũ proficisceretur, M. Brutũ Galliæ cisalpinæ præfecit, auctor Appianus lib. 2. & Cicero epist.6. l.6. Fam.eo tempore Cicero ad illum scripsit quinque epistolas, quæ lib. 13.Fam. leguntur. Græciæ idem Cæsar præfecit Ser. Sulpicium, ep.4.li.4.item 1. & 6.lib. 6.Famil. Ad eum quoq; plures Ciceronis epistolæ extant lib.13.Famil.Erat autẽ M.Tullius tẽpore belli Africani Romæ, nec fere exibat, propter varias hominũ suspiciões, quas Varroni exponit epist.2. libr. 9. Famil. Fuit etiam ruri in villis, ep.1.li.12.ad Att. vbi Hirtij & Balbi Cæsarianorum meminit, qui hoc bello Africano Romæ fuerunt, vt permultæ epistolæ ad Familiares tum scriptæ ostendunt. in quibus sunt ad Varronem & Pætum

pleræq; libr. 9. Famil. Conquiescebat M. Tullius in studijs, ep. 6. lib. 9. Famil. Scripsisse illum eo tempore Partitiones Oratorias Corradus putat. & de Bruto, qui est de claris Oratoribus, vere affirmat, eum viuo adhuc Catone scriptum esse, quamuis procœmium, anno sequenti editum fuisse, ostendat. Cæsar initio mensis Aprilis, vt Hirtius scribit, Iubam & Scipionem vicit. ac paucis diebus post M. Cato sibi Vticæ mortem consciuit. Cato autem sic abijt è vita, vt caussam moriendi nactum se esse gauderet, ait Cicero Tuscul. 1. Africano bello confecto, Cæsar Idib. Iun. classem conscendit, & post diem tertium in Sardiniã peruenit. inde a. d. III Kal. Quinct. naues conscendens duodetrigesimo die ad vrbem Romam venit, Hirtius. Fuerat cum Cæsare in Africa P. Dolabel-

labella vt docet Cicero Philip. 2. qui cũ Cæsarẽ ab Africano bello redeuntẽ antecederet, ep. 7. li. 9. ad Att. Cicero ei Tironẽ obuiã misit, epi. 5. lib. 12. ad Att. Cæsari Senatus multos honores decreuit, in ijs, vt præfectus moribus, τῶν τρόπων ἐπιστάτης, *per triennium esset, Dio lib. 43. meminit Cicero epist. 15. lib. 9. Fam. Erat Cicero in vrbe, atque à Cæsare, vt Plutarchus scribit, honore afficiebatur, adeo vt laudi Catonis à Cicerone scriptæ respondens orationem eius & vitam ceu Periclis & Theramenis maxime geminam collaudaret. Atq; Ciceronis liber Cato, Cæsaris Anticato inscribitur. Cicero anno sequente ad Atticũ, vt est ep. 35. l. 12. ita scripsit: Qualis futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro, quem Hirtius ad me misit, in quo colligit*

vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis. Tribus statibus vsum C. Cæsarem in vituperãdo Catone, est apud Quinctilia. libr. 3. cap. 9. Cæsarem in Anticatone citat Gellius lib. 4. ca. 16. C. Cæsar in Anticatone priore adducitur à Prisciano lib. 13. Iuuenalis Satyra. 6. Duo Cæsaris Anticatones. Cicero sub finem lib. 13. ad Att. Cæsaris libros contra Catonem, nominat. Cremutius Cordus apud Tacitum lib. 4. M. Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquauit, quid aliud Dictator Cæsar, quàm rescripta oratione velut apud Iudices respondit? Gellius lib. 13. cap. 18. M. Cato Nepos pater fuit M. Catonis prætorij viri, qui bello ciuili Vticæ necem sibi gladio manu sua consciuit: de cuius vita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur, Laus M. Catonis. Cæsarẽ laudationẽ à Cicerone scriptã

non

nõ ægre tulisse, sed librũ, siue βιβλίον *ũ, scripsisse*, ὃ καὶ ἀντικάτων ἐκάλεσεν, *ait Dio lib. 43. Catone absoluto Cicero statim est aggressus Oratorẽ, vt ipse in Oratore ad M. Brutũ, qui tũ Galliæ præerat, scribit. de Oratore lege ep. 19. l. 6. Famil. M. Claudius Marcellus, qui ante annos quinq; in Cõsulatu Cæsarẽ palã oppugnauerat, bello ciuili partes Pompeij secutus, eo victo Cæsarẽ veterẽ suum inimicũ metuẽs Mitylenas concessit, ibiq; in studio bonarum artium hoc tempore beatissime, quantum modo natura hominis patitur, viuebat, vt ex Bruto refert Seneca in Consolatione ad Albinam. tum M. Tullius ad eum dedit epist. 7. & 8. li. 4. Fam. hortãs illũ vt Cæsari se summitteret. cũ autẽ in Senatu à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes*

abieciſſet, cunctus ſenatus cõſurrexit, & ad Cæſarem ſupplex acceßit. tum Cæſar accuſata acerbitate Marcelli, repente præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello ne hominis quidem cauſſa negaturum. itaq; cum omnes ante M. Tullium rogati gratias Cæſari præter L. Volcatium Tullum egiſſent, Cicero qui ſtatuerat in perpetuum tacere, ſentẽtiam rogatus pluribus verbis egit Cæſari gratias. quæ oratio pro Marcello extat. vide ep. 4. libr. 4. Fam. Cicero quoque Marcello perſuaſit, vt Romam redire vellet. ep. 9. 10. & 11. eiuſdem libri. Hoc anno, vt Dio teſtatur, Cæſar faſtos correxit; annumq́; ad curſum ſolis accommodauit vt CCCLXV dierũ eſſet, & intercalario menſe ſublato, vnus dies quarto quoq; anno intercalaretur. quo autem magis in poſterum ex Kalend.

lend. Ianua. temporum ratio cōgrueret, inter Nouembrē ac Decembrem mensem interiecit duos alios: fuitq; hic annus XV mensiū cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. hæc Suetonius. lege præterea Macrobium, Plinium, Dionem & Plutarchum. Pridie Kalen. Intercalares priores Tullius rogatu fratrum Q. Ligarij, qui post victos in Africa Pōpeianos vita à Cæsare impetrata extra Italiam in exilio viuebat, mane ad Cæsarem venit: cumq; fratres & propinqui Ligarij iacerēt ad pedes, Cicero ea est locutus, quæ caussa, quæ tempus postulabat, ep. 15. lib. 6. Fam. Ligarius deinde à Q. Aelio Tuberone reus factus est, eiusq; patrocinium Cicero suscepit. tum Cæsarem dixisse ferunt: Quid est caussæ, cur Ciceronem orantem aliquamdiu

non audiamus? nam reum quidem hominem improbum & hostem esse, iãpridem certum est. Vbi vero Cicero ingressus dicere, mirificos motus concitauit, & oratio progressa cum affectibus varia, tum venustate admirabilis fuit, perspicuè cognitum aiunt, varios colores Cæsaris vultum subire, eiusq́ animum omnibus modis commutari: ac tandem, cum Pharsalici prœlij mentionem facere Orator cœpisset, immodicis perturbationibus incitatum corpore contremuisse, & libellos quosdam è manu eiecisse. Victus igitur Cæsar orationis vi, Ligarium crimine liberauit. Ita nos locum Plutarchi de hac caussa à nobis conuersum in fine Cõmentarij Ligariani ad Ornatiss. virum Gerhardum Iuliacensem iamdudum edidimus. Confecto bello Africano, T. Quinctius

Scapula nouum in Hispania commouit: cuius meminit Cicero ep. 13. lib. 9. Fam. Tu lege Dionem lib. 43. vbi Cn. Pompeium Magni filium Hispaniæ partes plerasq; in suam ditionem redegisse tradit. Cæsar igitur extremo hoc anno ad bellum Hispaniense profectus, XXVII diebus in Hispaniam peruenit, vt Appianus lib. 2. scribit. Hoc anno M. Tullius cum Terentia vxore diuortium fecit. quæ Vibio Rufo deinde nupta fuit, auctore Dione lib. 57. atq; tertium & centesimũ expleuit annum, vt scribit Valerius Max. lib. 8. ca. 13.

Anno vrbis DCCVIII, Ciceronis LXII.

C. IVLIVS CAESAR. III. DICTATOR fuit,

M. AIMILIVS LEPIDVS MAG. EQVIT.

Eo-

Eodem anno
C. IVLIVS CAESAR. IIII.
Cos. sine collega fuit.

HAEc ex Capitolinis lapidibus rectè à viris doctis probantur. vide Fastos Sigonij & Onuphrij. Cicero Terētia dimissa, virginē vxorē duxit; vt Terētia dictitabat, formæ gratia: vt autem Tiro Ciceronis libertus scripsit, diuitijs eius adductus, vt æs alienum dissolueret. erat enim puella diues, & bona eius Cicero fideicommissarius heres relictus custodiebat. quare cum permagnum æs alienum haberet, amicorum & familiarium impulsu puellam vxorem præter ætatem duxit, vt illius facultatibus creditoribus satisfaceret. Hæc Plutarchus, vt quidem nos cōuertimus, alijs Interpretibus nihil præiudicantes. è quibus verba illa Plutarchi, καὶ τὴν οὐσίαν

σίαν αὐτοῦ ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος ἀπολειφθεὶς διεφύλαττεν. *quæ nos vertimus, Et bona eius Cicero fideicommissarius heres relictus custodiebat: Bocchius sic expressit, Et eius substãtias sub tutoris fide seruabat: Xylander noster, Eiusq; bona fidei suæ commissa Cicero heres ab ea scriptus seruabat: Corradus, Et eius facultates Cicero suæ fidei commissas, vt heres relictus, seruabat. Non erat Cicero vt heres relictus, neq; secundus heres, vt Corradus scribit: Sed Publilius, siue Popillius moriens Ciceronem heredẽ instituerat, & rogauerat, vt hereditatem redderet suæ filiæ. Huiusmodi heredem fideicommissarium dici à Iuriscõsultis, etiam in græcis Iustiniani Constitutionibus, notum est ijs, qui libros illos non aspernantur. Sic P. Sextilius Rufus heres à Q. Fabio Gallo*

scri-

ſcriptus, rogatus fuit, vt omnis heredi tas ad filiam perueniret, vt eſt lib. 2. de Finibus. *Verum ad inſtitutum. Calenus apud Dionem lib. 46. ait M. Tullium exacta ætate virginem duxiſſe,* ἵνα ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς τὰ δανείσματα ἀπαρτίσῃ. *vt illius facultatibus ſe ære alieno liberaret. Quinctilianus lib. 6. cap. 4. Cicero obiurgantibus, quòd ſexagenarius Popilliam virginem duxiſſet, Cras mulier erit, inquit. lib. 12. ad At. ep. 27. Publilia nominatur. quam ſecũdam Ciceronis vxorem fuiſſe homines docti affirmant. De his nuptijs cum Ciceroni Cn. Plancius gratulatus eſſet, Cicero ita reſpondit, ep. 14. lib. 4. Fam. Quod mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle certo ſcio: ſed ego tam miſero tempore nihil noui conſilij cepiſſem, niſi in reditu meo nihilo meliores res domeſticas, quam*

Remp.

Remp. offendissem. & cet. Non ita multo post, quàm Cicero Publiliam duxerat, Tullia filia apud Lentulum pariens decesſit, vt Plutarchus scribit. Asconius quoq; in Pisonem, filiam Ciceronis apud P. Lentulum ex partu decesſisse, ait. Propter Tulliæ partum Cicero se Romæ teneri initio belli Hispaniensis scribit ad Leptam ep.19. lib. 6. Famil. Lentulus, apud quem Tullia decesſit, est P. Cornelius Dolabella, qui cum Cæsare in Hispania erat, vt Cicero Philip. 2. & epistolarum ad Atticum lib.13. ostendit. Itaque deplorans Tulliæ mortem ad illũ scripsit ep.11. lib.9. Famil. Quanto dolore propter interitum filiæ carisſimæ exarserit, ipse ostendit in epistolis, quas tum ad Atticum misit, & extant lib. 12. & 13. ad Att. Vndiq; tum philosophos ad Ciceronem consolandi gra-

gratia conueniſſe, Plutarchus auctor eſt. Miſit ad Tullium conſolatorias litteras M. Brutus, ep. 8. libr. 12. ad Att. in Bruto, & ep. 9. ad M. Brutū. Ser. Sulpicij conſolatio extat. epiſt. 5. lib. 4. Fam. cui Cicero epiſt. ſequēti reſpōdet. L. quoq; Lucceius Ciceronem per litteras conſolatus fuit. eiq́; reſpōdet ep. 13. lib. 5. Famil. Præterea Cæſar litteras conſolatorias pridie Kalen. Maij Hiſpali dedit, ep. 19. lib. 13. ad Att. ſed cum omnem cōſolationem vinceret dolor, ſe ipſe per litteras conſolatus eſt, ſcripſitq́; librum, quem Cōſolationem, vel de luctu minuendo inſcripſit, libr. 12. & 13. ad Att. Ex hoc libro Lactantius lib. 1. & 3. multa adducit. Conſolationis ſuæ meminit etiā Cicero in Tuſculanis aliquoties. & in ſecundo de Diuinat. ſic: Nam quid ego de Conſolatione dicam? quæ mihi

qui-

quidem ipsi sane aliquãtum medetur, ceteris item multum profuturam puto. Plutarchus addit, Ciceronẽ Publiliæ nuntium remisisse, quod visa esset Tulliæ morte lætari. Vnde negotium, quod cum Publilio habuit, de solutione dotis fuisse videtur. lib.13. & 16. ad Att. Post Tulliæ mortem Cicero domo abfuit, & Asturæ atq; in ceteris villis maximam partem anni in philosophiæ studijs consumpsit. Cum enim dominatu vnius omnia tenerentur, ad philosophiam, cui multum adolescẽs discendi caussa temporis tribuerat, se retulit, & sapientiæ studium longo interuallo intermissum reuocauit, Tuscul. 1. & de Off. 2. Quare cum, quæ à Græcis summis auctoribus memoriæ prodita erant, ea Latinis litteris illustrare vellet: Hortẽsium scripsit. quo in libro philosophiam ab Hor

tensio accusatam & vituperatam, ipse defendit, & collaudauit, vt testatur primo de Finib. eiusdem mentio est Tusc. 3. & lib. 2. de Diuinat. his verbis: Cohortati sumus, vt maxime potuimus, ad philosophiæ studium in eo libro, qui est inscriptus Hortensius. Huius libri lectione D. Augustinus se ad veræ, hoc est Christianæ philosophiæ cõtemplationem incensum fuisse aliquot locis fatetur. Deinde, vt est secundo de Diuinat. quod genus philosophandi minime arrogans, maximéque & constans & elegans arbitraretur, quatuor Academicis libris ostendit. Scripserat autem primum duos libros Academicos, & vnum Catulum, alterum Lucullum appellauit. quorũ posterior adhuc extat: de quo Plutarchus in vita Luculli. deinde quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quòd erat homini-

bus

bus nō ignota, nō illa q̄dē ἀπαιδευσία, sed in ijs rebus ἀτριψία, eoſdē illos ſermones ad Catonē Brutumq́; trāſtulit. ſed admonitus ab Attico totam illam Academicen σύνταξιν ab hoībus nobiliſsimis abſtulit, trāſtulitq́; ad M. Varronem, & ex duobus libris contulit in quatuor, lib.13. ad Att. ep.12.13. & 15. atq; ex his quattuor libris primi tantum particula extat. Scripſit tū etiā, vt ex iiſdem epiſtolis cognoſcitur, de finib. cumq́; fundamentum eſſet philoſophiæ poſitum in finibus bonorum & malorū, perpurgatus eſt is locus quinq; libris, vt quid à quoq;, & quid contra quenq; philoſophum diceretur, intelligi poſſet, lib.2. de Diuinat. Ita autem confecit quinq; libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni daret, ep. 18. lib.13. ad Att. Scripſit eodem tem-

pore Laudationem Porciæ, ſororis M. Catonis, & vxoris L. Domitij Ahenobarbi, ep.36. & 47. lib.13. ad Att. Iam à ſcriptis aliò tranſeamus. Poſt Tulliæ mortem Tullius M. F. Athenas cum L. Tullio Mõtano profectus eſt, in fine lib. 12. ad Att. Ser. Sulpicius adhuc Achaiæ præerat, atq; pridie Kalend. Iun. Athenis ad Ciceronem dedit epiſt. 12. lib. 4. Famil. in qua eum certiorem facit de M. Marcello, qui à P. Magio Chilone occiſus erat, Liuius lib. 115. Cicero ep. 10. & 11. lib. 13. ad Att. A. Torquatus eo tempore Athenis exulabat. ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ lib. 6. Fam. In quarta ep. Seruius Athenis diſceſſiſſe dicitur. Cæſar interim liberos Pompeij in Hiſpania vicit: è quibus Sextus profugit, Cnæus pridie Id. April. interfectus eſt, auctore Hirtio. Dolabella

inde

inde in Italiam profectus, ad Ciceronem Maio mense venit, ep.8.lib.13.ad Att. Cæsar deinde in Vrbem mense Octobri reuertit, vt Paterculus lib.2. scribit. Initio eius mensis eum reuertisse, ex ijs, quæ sequuntur, disces. In triumphalibus fragmentis tabularũ Capitolinarum scriptum est, Q. Fabiũ Maximum Cos. anno DCCVIII ex Hispania III. Idus Octobr. triumphasse. Fabius autem Consul non fuit, nisi post Cæsaris reditum ex Hispania. Cæsar enim in Vrbem reuersus Consulatu se abdicauit, & in reliquum anni Q. Fabium, & C. Trebonium suffecit, auctore Dione lib.43. atq; hi sunt Consules, quos Cæsarẽ in quarto Cõsulatu sibi in ternos nouissimos mẽses substituisse, Suetonius ait. Iam Cæsarẽ ante Q. Fabiũ triumphasse, non modo ex Dionis historia cog-

noscitur, sed & à Quinctiliano lib. 6. cap. 4. diserte scribitur. Quæ cum ita sint, considerandum, quomodo Cæsar ex Hispania reuertens a Cicerone tertijs Saturnalibus potuerit hospitio accipi, vt videtur significari ep. vlt. lib. 13. ad Att. Post reditum Cæsaris ex Hispania Cicero apud eum dixit pro Deiotaro, quæ oratio extat. Fuerat is tetrarcha Gallogræciæ pæne totius, & Armeniæ minoris rex à Senatu constitutus. Sed quia bello ciuili Pompeij partes secutus fuerat, Cæsar Pharnace deuicto eum parte tetrarchiæ multauerat, Armeniamq́; abstulerat, Cicero Philip. 2. Hirtius de bello Alexandrino. Cum deinde Cæsar litteris Tarracone datis eum bene sperare, & bono animo esse iußisset; hoc tempore Castor nepos Deiotari ex filia, Phidippum medicum, seruum re-

gis, corruptum præmijs ad accusandū dominum Deiotarum impulit. Crimini dedit, Regem domi suæ Cæsarem interficere voluisse. Accusatum domi Cæsaris Cicero hospes eius defendit, caussamq; licet tenuem, & inopem, tamen scripsit, atq; ad Dolabellam misit, ep. 12. lib. 9. Fam. Extremo huius anni die, Q. Fabio Maximo Consule mortuo, C. Caninius Rebilus Consul hora septima renuntiatus est, qui vsq; ad Kal. Ian. esset, quæ erant futuræ mane postridie. itaq; Cicero dixit, eū mirifica vigilantia fuisse, qui suo toto Consulatu somnum non viderit, epist. 30. lib. 7. Fam. Macrobius lib. 2. & 7. Pollio in libro de XXX tyrannis. Plinius lib. 7. ca. 53. Plutarchus in Cæsare, & Dio lib. 43.

Anno vrbis DCCIX, Ciceronis LXIII, COS. fuerunt,

C. IVLIVS CAESAR. V.
M. ANTONIVS.

EOdē anno, vt monumēta vetusta ostēdūt, C. Iulius Cæsar Dictator IV fuit, & M. Aemilius Lepidus Magister equitū. Cicero post libros quinq; de Finib. totidē Tusculanarū quæstionū edidit. iisq; res ad beatè viuendum maxime necessarias aperuit: primus enim est de contemnēda morte, secundus de tolerādo dolore, de ægritudine lenienda tertius, quartus de reliquis animi perturbationibus: quintus eum locum complexus est, qui totam philosophiam maxime illustrat. docet enim ad beate viuendum virtutem se ipsa esse contentam, libr. 2. de Diuinat. Vtrum vero hi libri ad hunc, an superiorem annum referendi sint, nondū decerno, nec multum refert. De reliquis philosophicis libris deinceps dicemus,

temus, si prius acta urbana exposueri mus. Initio huius anni M. Tullius Romæ fuit. Kal. quidem Ianuarij affuit in Senatu, cum Cæsar P. Cornelium Dolabellam subrogare sibi, resistente Antonio voluit, ut cognoscitur Philipp. 2. vide Plutarchum in Antonio. Lupercalibus, id est, XV Kal. Martij, cum Cæsar in Rostris sedens in sella aurea, amictus toga purpurea, spectaret Lupercos, Antonius unus è Lupercis ad sellã accẽßit, & capiti eius diadema imposuit: quod Cæsar cum plausu populi reiecit, Cicero Philipp. 2. 3. & 13. Plutarchus, Appianus, Dio, & alij. Idibus Mart. Cæsar à coniuratis in Pompeij curia tribus & XX plagis confossus est. Eius coniurationis, ut Plutarchus scribit, Cicero particeps non fuit, quamuis M. Bruto familiarißime uteretur. Verum quia

Cæsare interfecto, statim cruentum altè extollens M. Brutus pugionem, Ciceronem nominatim exclamauit, atq; ei recuperatam libertatem est gratulatus; Antonius, Ciceronis consilio Cæsarem interfectum, postea in senatu dixit, Philipp. 2. Dio lib. 44. ait percussores Cæsaris, cùm è Curia in forum se conferrent, crebro Ciceronem exclamasse. Receperunt illi se è foro in Capitolium, eoq́ Cicero etiam cum alijs permultis ascendit. neq; tamen adduci potuit, vt ad Antonium iret, atq; ad defendendam Remp. hortaretur: sed cum ceteri consulares irent, redirent, ipse in sententia mansit, neque Antonium illo die, neq; postero vidit, vt ipse in secunda Philipp. testatur. nec verum est, quod Plutarchus, Appianus, Dio, & Interpretes Philippicarum scribunt, postridie Idus

Sena-

Senatum in æde Telluris habitum fuiſſe. nam & in ſecunda Philipp. ſe poſt diem tertium in ædem Telluris veniſſe ait, & ep. 11. & 16. libr. 14. ad Atticum id Liberalibus factum fuiſſe oſtendit. id eſt, a. d. XVI Kal. April. Eo die M. Tullius, quantum in ipſo fuit, iecit fundamenta pacis, Athenienſiumq́ renouauit vetus exemplum: Græcum etiam verbum vſurpauit, quo tum in ſedandis diſcordijs vſa erat ciuitas illa; atq; omnem memoriam diſcordiarum obliuione ſempiterna delendam cenſuit, Philipp. 1. Plura ſcripſi in cap. 2. lib. 12. Oroſij. Habuit ibi Antonius quoq; orationē de concordia, eiusq́ paruus filius in Capitolium miſſus pacis obſes fuit, Philip. 1. & 2. itaq; interfectores, vt Plutarchus in Bruto ſcribit, è Capitolio deſcenderunt, & Brutus apud Lepidum,

pidum, Caßius apud Antonium, cęteri apud alios cenarunt. postero die prouinciæ iisdem in Senatu decretæ fuerunt; Bruto Creta, Caßio Africa, Trebonio Asia, Cimbro Bithynia, D. Bruto Gallia citerior. Sed cum Cæsar funere elatus, & à M. Antonio laudatus esset, plebs cum facibus ad domum Bruti, Caßij, & aliorũ tetẽdit, atq; ægre vi manuq; repulsa fuit, quod historici prope omnes scribunt, & cũ illis Cicero lib. 14. ad Att. & Philipp. 2. Tum M. Brutus, & Caßius vrbem reliquerunt, & Antiũ atq; Lanuuiũ profecti diu ibi otiosi fuerunt, vt lib. 14. & 15. ad Atticum videmus. Cicero quoq; initio Aprilis ex vrbe rus profectus villas suas lustrauit, vt indicãt epistolæ illæ, quæ initio lib. 14. ad Att. hoc tempore scriptæ leguntur. nec quidquam eo tempore malebat, quàm rusti-

rusticari, epist. 23. lib. 16. Fam. Hæc autem rusticatio nobis dedit tres libros de Natura deorum, & duos de Diuinatione, & præterea dialogum de Senectute, vt puto. quamuis enim ante libros de Diuinatione sit scriptus, vt proœmium libr. 2. ostendit: tamen hoc anno eum ad Atticum missũ arbitror, cum is timidior πανικοῖς quibusdam, commoueretur, & Cicero senectutem contemneret, ep. 23. lib. 16. Famil. Ante Idus Maij scriptum fuisse cognoscitur extremo libro XIIII epist. ad Att. Eodem tempore cum omnes cogitationes suas in concordia ciuium defixas haberet, atq; omnium, etiam Antonij, amicitiam retinere vellet, ep. 23. lib. 16. Famil. scripsit Lælium, siue de amicitia. Romæ interim à Consulibus M. Antonio, & P. Dolabella, qui Cæsaris locum ceperat, vn-

cus

cus impactus est fugitiuo illi, qui in C. Marij nomen inuaserat, & in Liuiana epitoma lib. 116. *Chamaces, ab Appiano libr.* 3. ἀμάτιος ὁ ψευδομάριος, *à Valerio Max. lib.* 9. *cap.* 16. *Herophilus equarius medicus dicitur. De huius supplicio Attici litteras Cicero accepit XVII Kalend. Maij, ep.* 8. *lib.* 14. *ad Att. Mense Aprili & Maio Antonius Italiam percursauit, Dolabella, absente collega, bustũ in foro euertit, Philip.* 2. *Plebs enim solidam columnam prope XX pedum lapidis Numidici in foro in busto Cæsaris statuerat, & inscripserat, PARENTI PATRIAE: atq; apud eandẽ sacrificabat, vota suscipiebat, & controuersias quasdam interposito per Cæsarem iureiurando distrahebat, vt Suetonius scribit. Dio lib.* 44. βωμὸν *fuisse ait, ad quam Cæsari plebs sacrificia*

ficia fecerit. Ara nominatur quoq; ep. 2. lib. 11. Famil. Cicero columnam vocat, quam Dolabella sustulit, & homines seditiosos, qui illam euersionem indigne ferebant, partim in crucem egit, alios de saxo deiecit, ep. 17. libr. 14. ad Att. & Philip. 1. Meminit eiusdem rei Lactantius lib. 1. cap. 15. vbi ait, Dolabellam Cæsaris colūnam, id est titulum euertisse. De hoc facto gratulatur Cicero Dolabellæ consuli, ep. 14. lib. 9. Fam. C. Octauius, qui deinceps imperium tenuit, & Augustus dictus est, cum Cæsar, eius auunculus magnus, Romæ interficeretur, Apolloniæ erat. Factus autem certior de Cæsaris cæde in Italiam transijt & Neapolim venit XIIII Kal. Maij, ep. 10. lib. 14. ad Att. fuit etiam ruri cū Cicerone perhonorificè & amicè, ep. 12. eiusdem lib. Romam cum venisset

ſet ab Antonio Cos. ſuperbè exceptus eſt. Adijt tum inuidioſam Cæſaris hereditatem, quamuis id neq; Attiæ matri, neq; L. Marcio Philippo vitrico placeret. quod cum alijs hiſtoricis Velleius & Suetonius ſcribunt. Adita hereditate Cæſaris, nomen quoq; eius tulit; cumq; prius C. Octauius nominaretur, deinceps C. Iulius Cæſar Octauianus de more dictus eſt. quanquam lex Curiata de adoptione eius anno demum ſequente, cum iam Conſul eſſet, perlata fuerit, auctore Dione lib. 46. Itaq; Cicero eum modo Octauianum, modo Octauium nominat. Deinde apertè (inquit Velleius) Antonij ac Dolabellæ conſulum erupit furor. ſeſtertium ſepties millies depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis occupatum eſt ab Antonio. Hinc Cicero in Philip. 2. vbi eſt millies ſeſtertium,

quod

quod in tabulis, quæ ſunt ad Opis, patebat? Mentionem eiuſdem pecuniæ facit Philip.1.& 5. & ep. 16.libr.14. ad Att. Rapinas, inquit, ſcribis ad Opis fieri. Quibus in villis & locis M. Cicero menſem Aprilem & Maium ruſticando poſuerit, epiſtolæ libr.14. ad Att. demõſtrant, quas illis menſibus ſcripſit. Hoc quoq; ex iiſdem, & ex ep.1.lib.15.cognoſcitur, A. Hirtium cos. deſignatum menſe Maio cum Cicerone in Puteolano fuiſſe. Ibi tum ſermonem de Fato habitum fuiſſe, ipſe initio libri de Fato teſtatur. De Timæo Platonis, qui liber de Vniuerſitate inſcribitur, certo ſciri non poteſt quo tẽpore ſcriptus fuerit. quare in Corradi coniecturã nõ inuitus deſcendo. Extremo menſe Maio Tullius Romam verſus proficiſcens, vt Kal. Iunÿ in ſenatu, ſicut Antonius edixe-

rat, adesset. scripsit epistolas, quæ initio lib. 15. ad Att. leguntur. Kalendis, cum Antonius Romam se, peragratis veteranorum colonijs, stipatum armis retulisset; Senatores metu perterriti repente diffugerunt, Philip. 2. IV Nonas igitur Cicero ab vrbe abfuit, ep. 8. lib. 15. ad Att. nec in vrbem rediisse, nisi pridie Kal. Septem. videtur. Eo tempore de Officijs scribere aggressus est, epist. 13. libr. 15. ad Att. sed post reditum è cursu Achaico absoluit. hoc vero tempore, cum haberet ius legationis liberæ, ea mente iter in Græciã ingressus est, vt Romæ adesset Kal. Ianuarijs, quibus Hirtius & Pansa cõsulatũ erant inituri, Philip. 1. & in Cicerone Plutarchi. VI No. Quinctil. ex Arpinati scribens Attico epist. 26. lib. 15. ait, se itinera sic composuisse, vt Nonis Puteolis esset, sicut fuit,

epist.

epist.1.lib.16. ad Att.Cum autē Brundisium,iterq́; illud,quod tritū in Græciam est,Cicero vitaret,vt ait Philip. 1.Veliæ fuit XIII Kal. Sextil.ep. 20.lib.7.Famil.eumq́; diem ibi constitit,ep.6.lib.16.ad Att.Velia proficiscēs Topica ad Trebatium, cum secum libros non haberet,memoria repetita, in ipsa nauigatione conscripsit, & Rhegio librum ad Trebatium misit V Kal.Sextil.ep.19.lib.7. Famil.& in proœmio Topicorum. Miserat etiā paullo ante ad Atticum duos libros de Gloria,ep.28.libr.15.& 6.libr.16.ad Att. Meminit horum librorum ipse lib.2.de Officijs,&Gellius lib.15.ca. 6.Scribit in epistolis Franciscus Petrarcha,se hos libros habuisse, qui iā nusquam apparent. Cicero deinde in Siciliam transgressus Kal.Sextil.venit Syracusas.Cum autem postero die

venti ipsum ex Sicilia ad Leucopetram, quod est promontorium agri Rhegini, detulissent; ab eo loco conscẽdit, vt transmitteret: & stadia circiter CCC prouectus, reiectus austro vehementi est ad eandem Leucopetram. cumq; intempesta nox esset, mãsissetq; in villa P. Valerij comitis & familiaris sui, postridieq; apud eundẽ ventum expectans maneret, Rhegini quidam illustres eò venerunt Roma. qui summam spem nuntiabant, fore, vt Antonius cederet, res conueniret, Cæsaris interfectores Romam redirent. Addebant etiam Ciceronem desiderari, & subaccusari. quæ cum audisset, sine vlla dubitatione abiecit consilium profectionis. itaq; celeriter Veliam deuectus, conuenit Brutum, qui cedens Italia cum suis nauibus erat apud Haletem fluuium circa Veliam,

liam, Philippica prima, & epist. 7. lib.16.ad Att. Inde ventis remisq́ in patriam omni festinatione properauit, ep.25.lib.12.Famil. Accedenti ad vrbem tanta multitudo, vt Plutarchus scribit, obuiam processit, vt, dum ad portas ingredientem excipiunt, aduentumq́ gratulantur, dies fere cõsumptus fuerit. Videtur autem verisimilius eum pridie Kal. Septemb. Romam reuertisse, quod Plutarchi narratio ostendit, quàm Kalendis, vt ipse significare videtur epist. 25.lib.12. Fam. Kalendis Septembris Antonius senatum habuit de supplicationibus Cæsari decernendis, & Ciceronem in Curiam vocauit. qui cum è via langueret, & sibimet displiceret, misit pro amicitia qui hoc ei diceret, Philip.1. & 5. Plutarchus ait, Ciceronem languoris caussam opposuisse, cum re in-

 sidias

ſidias metuere ex quadam ſuſpicione & indicio, quod inter viam ei factũ erat, videretur. Antonius id ægre ferens, palam in ſenatu, niſi veniret, fabros ſe miſſurum, & domum eius diſturbaturum dixit, Philip.1.& 5. Plutarchus ſcribit, Antonium milites miſiſſe, quos Ciceronem adducere, vel domum eius incendere iuſſerit. ſed cum multi intercederent, & deprecarentur, pignoribus captis quieuiſſe. Venit poſtridie in ſenatum Cicero, cum Antonius non veniſſet, locutumq́; ſe de Rep. minus quidem liberè, quam ſua conſuetudo, liberius tamen, quàm pericula minæq́; poſtulabant, ait Philip. 5. At epiſt.25. lib.12. Fam. ſcribit, ſe poſtridie in ſumma reliquorum ſeruitute liberum vnum fuiſſe. Habuit tum in ſenatu primam orationem Philippicam. in qua primum itionis & reditionis

tionis suæ caussam exponit: deinde de Antonij iniuria & Cæsaris actis disputat.ad extremum Antonium & Dolabellam cos. ad Remp.moderatè regendā cohortatur.Tū Antonius ira incēsus,inimicitias Ciceroni denūtiauit,atq; adesse in senatu iussit XIII Kal.Octob.ipse interea septemdecim dies de Cicerone in Tiburtino Scipionis declamitauit,& XIII Kal.agmine quadrato in ædē Côncordiæ venit, atq; in Ciceronē absentē orationē ex ore impurißimo euomuit, oībusq; visus fuit suo more vomere,nō dicere.Ciceroni autem cupienti in senatū venire per amicos non licuit, eo quòd Antonius à Cicerone cædis initium quæreret,facturusq; putaretur, Philip.3. & 5.& ep.2.libr.12. Famil. Antonio M. Tullius respondit scripta nobili & diuina,vt Iuuenalis ait,Philippica

secunda.in qua primum crimina sibi obiecta refutat, & deinde totam Antonij vitam à pueritia exorsus reprehendit. Nec verum est, quod Interpretes ad vnum omnes putarunt, Ciceronem illam orationem in senatu præsente Antonio habuisse, sed ita Cicero eam scripsit, quasi in præsentem Antonium XIII. Kal. Octobris habita esset. argumento sunt verba illa: Quæro deinceps, num hodiernus dies qui sit, ignores. nescis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuisse? quartum diem ludorum Ro. in circo fuisse XIIII Kal. Octobris, ex Kalendario vetere notum est. Antonius deinde obuiam profectus est legionibus quatuor, quæ in Macedoniã à Cæsare missæ post eius cædem in Italiam reuerterant, vt eas pecunia sibi conciliaret, & ad vrbem, vel potius

in

in vrbē adduceret: Brundisiūq; venit VII Idus Octobr. ep.23.lib.12.Fam. & Philip.5. Profecto Antonio, Octauianus primum à Calatia, mox à Casilino veteranos paternos exciuit: quorum exemplum secuti alij, breui in formā iusti exercitus coiêre, Velleius lib.2. Cicero epist.8.libr.16.ad Att. Cū autem Antonius Brundisij militibus centenas drachmas promitteret, fortissimæ legiones eius promissis reclamarunt, & congiarium hoc accipere noluerunt. itaq; Centuriones domum ad se venire iussit, eosq; ante pedes suos, vxorisq; suæ iugulari coegit, Cicero Philip.3.5.&13. & ep.8.libr.16. Att. Dio lib.45. Appianus.3. Cicero tū rusticabatur, atq; libros de Officijs perficiebat, vt cognoscitur ep.8.& sequentibus lib.16.ad Att. Sunt etiam, qui eo tempore Paradoxa scripta

 fuisse

fuisse existiment, quòd secundo paradoxo in Antonium inuehi videatur: quamuis in proœmio de Catone quasi viuo loquatur. Antonius, cum edixisset, vt adesset senatus frequens a. d. VIII Kal. Decemb. eumq́; diem obire neglexisset, in ante diem quartum Kal. distulit, adesse in Capitolio iussit. quo cũ de legione Martia & Quarta, quæ relicto Antonio ad Cæsarem Octauianum transierant, nuntius esset allatus, mente concidit, & paludatus in Galliam citeriorem, quam à populo obtinuerat, cum ea D. Bruti prouincia esset, properauit, Dio, Appianus, Velleius, Cicero ipse Philippica tertia, & sequentib. Sed Antoniũ Brutus prouincia exclusit, atq; exercitu obsistens edictum proposuit, quo promittebat, se prouinciam Galliam retenturum in senatus populiq; Ro. pote-

*poteſtate, Philip.3. Quare cum Cicero V Idus Decem. Romam veniſſet, vt ſcribit epiſt.5. libr.*11. *Fam. tribunipl. edixerunt, vt ſenatus adeſſet a. d. XIII Kal. Ianuar. Statuerat Cicero ante Kalendas Ianua. in ſenatum non venire: ſed cum eo die ipſo edictũ D. Bruti propoſitum eſſet, mane in ſenatum venit. quod vbi eſt animaduerſum, frequentißimi ſenatores conuenerunt, epiſt. 6. lib.*11. *Famil. Retulerunt tribunipl. ad ſenatum de præſidio conſulum des. Panſæ & Hirtij, vt ſenatus Kalendis Ianuarij tuto haberi, ſententiæq; de ſumma Rep. liberè dici poſſent. Tum M. Tullius rogatus ſententiam cenſuit, vt & præſidium decerneretur, & quæ Octauianus Cæſar egiſſet, publica auctoritate confirmarentur, & milites, qui ab Antonio ad Cæſarem tranſiſſent, præmijs afficeren-*

cerentur; item vt D. Brutus, ceteriq́ prouincias suas retinerent, neq; cuiquam traderent, nisi qui ex S.C. succeßisset. quam sententiam Cicero Philippica tertia complexus est. factoq́ S.C. in eius sententiam, progressus in concionē, quid in senatu actum esset, populo exposuit. quæ est Philippica quarta. Huius S. C. meminit etiam Dio lib. 45.

Anno vrbis DCCX, Ciceronis LXIIII COS. fuerunt,

C. VIBIVS PANSA.

A. HIRTIVS.

KAlendis Ianuarij Cōsules statim, post sollemnem religionem Senatum in Capitolio de Antonio, qui tum Mutinam circumsedebat, & D. Brutum oppugnabat, habuerunt, vt Appianus lib. 3. scribit. Ibi L. Piso, & alij nonnulli mitiorem sententiam de Antonio dixerunt, legatosq́ ad eum mitten-

mittendos cēſuerunt. Cicero cum ſuis id egit, vt hoſtis Antonius iudicaretur. Habuit tum Cicero in Senatu quintam Philippicam. in qua non modo legationem diſſuadet, verum etiā bello Antonium perſequendum eſſe cenſet: agit etiam de honoribus decernendis ijs, qui Remp. aduerſus Antonium defendant. Eo die nihil in ſenatu confectum eſt: ſed controuerſia vſque ad noctem ducta ſenatum eſſe dimiſſum, Appianus ſcribit. Poſtridie Antonius hoſtis, ita vt Tullius cēſuerat, iudicatus fuiſſet, niſi Saluius tribunus pl. interceſſiſſet. decreuit tamē Senatus, vt D. Brutus laudaretur, quòd Galliam Antonio non conceſſiſſet: item, vt Cæſar vnà cum Hirtio & Panſa exercitu illo, quem haberet, bellum adminiſtraret, atq; ſtatua illi poneretur: vt ſententiam loco conſulari

lari diceret, cõsulatumq́ decem annis prius, quam leges permitterent, illi petere liceret: quantamq́; pecuniam militibus earum legionum, quæ Antonium reliquissent, parta victoria pollicitus esset, tanta publicè daretur. Hæc Appianus lib. 3. vbi addit, insequenti die fuisse decretos legatos ad Antonium cum mãdatis, quæ Ciceronem scribere Senatus voluerit. Dio lib. 45. & 46. eadem fere narrat, & Senatum à Kalendis Ianua. per triduum habitum, sentẽtiasq́; dictas & tãdem legationem ad Antonium missam fuisse ait. Itaq; pridie Nonas Ianuar. factum senatusconsultum fuit, vt Ser. Sulpicius, L. Piso, & L. Philippus cum mandatis ad Antonium proficiscerẽtur. quam rem M. Tullius eodem die in concione exposuit, habita oratione, quàm sexta Philippica

com

comprehendit. de legatis vide ep. 8. lib. 11. 4. & 24. libr. 12. Famil. Cum legati ad Antonium missi expectarentur, eiusq; amici responsa illius confingerent, M. Tullius metuẽs, ne senatorum animi ad pacem inclinarent, habuit in senatu Philippicam septimam. in qua pacem tribus de caussis dissuadet: primum, quia sit turpis; deinde, quia periculosa; postremò, quia esse nõ possit. In legatione Ser. Sulpicius mortem obijt: Piso & Philippus Romam reuersi ab Antonio ad Senatum intolerabilia postulata retulerunt, ep. 4. lib. 12. Famil. Dio lib. 46. Tumultus interim à senatu fuit decretus, cum belli nomen in sententia poni quibusdam non placeret. id quod Cicero Philippica octaua reprehendit. quam ante Idus Martias in senatu dixit, grauiter inuehens in Q. Fusium Calenum,

qui

qui Antonio ſtudebat. Deinde, cum de ornando Ser. Sulpicio in ſenatu ageretur, Cicero nonam Philippicam dixit, ſuadens, vt Sulpicio ſtatua pedeſtris ænea in roſtris poneretur: quam ſua ætate pro roſtris Auguſti extitiſſe, Pomponius de Origine iuris teſtatur. M. Brutus anno ſuperiore ex Italia in Græciam profectus, cum Athenas veniſſet, adoleſcentes nobiles Romanos, quorum magna multitudo illic bonarum artium cauſſa erat, ſibi adiunxit. in his fuit M. Ciceronis filius: quem Brutus, vt Plutarchus ſcribit, ſummis laudibus efferebat, inquiens, ſe illum, ſiue vigilaret, ſiue dormiret, admirari, quòd animus in eo tam generoſus, tantumq; odium tyrannorũ eſſet. Brutus inde in Macedoniam transgreſſus, Ciceronem filium ſecum duxit, eoq́; legato vſus multa feliciter geßit,

gesit, vt Plutarchus in Bruto testatur. & Brutus in epistola ad Ciceronẽ patrem, quæ nunc est quarta libri qui ad Brutum extat, ita scribit: Cicero filius tuus sic mihi se probat industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni deniq; officio, vt prorsus nunquam dimittere videatur cogitationem, cuius sit filius. Vt vel hinc eorum imperitia (ne quid grauius dicã) arguatur, qui verum esse non putant, quod Cicero lib. 2. de Officijs ait, filiũ bello Ciuili à Pompeio alæ alteri præfectum, magnam laudem & à summo viro & ab exercitu consecutum fuisse equitando, iaculãdo, omniaq; militari labore tolerando. Sed ad propositũ. Venit M. Brutus in Macedoniam, cũ Q. Hortensio decedenti C. Antonius Marci frater succederet. Sed Hortẽsius exercitum, quem delectu habito

conscripserat, Bruto tradidit. Legio etiam, quam L. Piso legatus Antonij ducebat, Ciceroni filio se tradidit. Equitatus, qui in Syriam ducebatur bipertitò, alter eum quæstorem, à quo ducebatur, reliquit in Thessalia, seséque ad Brutum contulit: alterum in Macedonia Cn. Domitius adolescens à legato Syriaco, qui à Plutarcho Cinna vocatur, abduxit. P. Vatinius, qui Dyrrhachium occupauerat, portas Bruto aperuit, & exercitum tradidit. C. Antonius se Apolloniam recepit, Cicero Philip. 10. Plutarchus in Bruto, & Dio lib. 47. His de rebus Brutus litteras publicè misit, quas C. Pansa consul coacto senatu recitauit, & Brutum oratione sua ornauit. Sed Q. Fusius rogatus sententiam, Brutū oppugnauit. contra quem Cicero tum Philippicam decimam dixit. quam

Brutus epist.4.de litteris suis habitã esse contra Calenum ait. Erat Apolloniæ adhuc C. Antonius cum septem cohortibus, Philip.10. Inde Buthrotũ contendens in itinere primum tres cohortes amisit, quas Brutus concidit: deinde prœlio cum Cicerone filio ad Byllidem commisso victus in Bruti potestatem venit, vt Plutarchus in Bruto scribit. Antonium Brutus secũ diu honorificè habuit, vsq; eo vt magistratus insignia illi non adimeret. quam eius clementiam Cicero in epistolis ad eum scriptis sæpe accusat. Sed cum Antonius Apolloniam teneret, ante Kalend. Aprilis Romam allatum fuit de morte C. Trebonij, quẽ P. Dolabella Smyrnæ, verberibus ac tormentis quæstione publicæ pecuniæ per biduum habita, interfecit, Cicero Philip.11. & Dio lib. 47. Itaq; Dola-

bella à Senatu hostis iudicatus fuit. Postridie, cum in Senatu ageretur de Imperatore deligendo, qui bello Dolabellam persequeretur, L. Cæsar cēsuit, P. Seruilio hoc bellum extra ordinē mandandum esse: alijs nonnullis placuit, vt consules Dolabellæ persequendi caussa Asiam & Syriam sortirentur. Cicero sententiam rogatus Philippicam vndecimā dixit. in qua primum Trebonij casum deplorans Dolabellæ & Antonij crudelitatem accusat: deinde duabus illis sententijs refutatis censet, vt Dolabellam C. Caßius bello persequatur. quam sententiam se repugnante & irascente Pansa dixisse, ad Brutum scribit ep. 5. ea sententia dicta, quæ facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset, productus fuit in concionem à tribuno pl. M. Seruilio, eandemq́ rem ad populū

sum.

ſumma contentione egit, epiſt.7.lib. 12.Fam.Extremo anno ſuperiore turbinis vi ſimulacrum, quod M.Cicero ante cellam Mineruæ pridie,quàm in exilium iret,poſuerat, diſsipatũ membris pronum iacuit, fractis humeris, brachijs,capite,mortem Ciceroni portendens,vt Obſequens,& Dio lib.45. ſcribunt.Quinquatribus, id eſt.XIV Kal. Aprilis ſenatus decreuit, vt hæc Ciceronis Minerua,cuſtos vrbis reſtitueretur,epiſt.25.lib.12.Famil. Deinde illata pacis mentione ab Antonij amicis,ſenatus legatos ad eum decreuit M.Ciceronem, & P. Seruilium. Sed cum eam legationem fruſtra fore Cicero videret, habuit in ſenatu Philippicam duodecimam.in qua legationem diſſuadet, ſeq́ ad eam obeundam idoneum non eſſe demonſtrat. Meminit huius legationis Dio quoq; li.46.

Pansa deinde initio mensis Aprilis vt arbitror, ad bellum profecto, M. Aemilius Lepidus (qui, auctore Paterculo, pontifex max. in C. Cæsaris locũ furto creatus, decreta sibi Hispania adhuc in Gallia morabatur) Romam ad Senatum misit, ad pacem cum Antonio faciendam cohortans. ea de re cum in senatu ageretur, multi pacem suaserunt, quòd incertus exitus belli esset, & quòd Lepidus ad pacem hortaretur, qui exercitu cogere posset. tum M. Tullius rogatus sententiam, Philippicam XIII in senatu dixit. in qua aduersariorum rationes confutans pacem cum Antonio & Antonianis esse non posse docet: & Antonij animum ex litteris ad Hirtium & Octauianum missis declarat. Cicero tum quoq; ad Lepidum misit ep. 27. libr. 10. Famil. in qua illum, ne se in istam

istam pacificationem interponat, hortatur. Post profectionem Pansæ Consulis turbulentissimum tempus fuit, cum D. Brutus Mutinæ vix iam sustineret. itaq; cum tristis à Mutina fama manaret, omnesq; aut fœdissimã mortem, aut miserabilem fugam cogitarent, inflati lætitia atq; insolentia impij ciues famam dissipauerunt, Ciceronem pridie Vinalia cum fascibus descensurum esse. Interim XVII Kal. Maij, vt Galba ad Ciceronẽ scribit epi. 30. lib. 10. Fam. seu, vt Ouidius li. 4. Fast. indicat, XVIII Kal. Maij, Antonius prœlio ad Mutinam superatus est. Habuit paucis diebus post concionem Romæ P. Appuleius tribunus pl. in qua cum liberare Ciceronem suspicione fascium vellet, vna voce cuncta concio declarauit, nihil esse à M. Tullio vnquam de Rep. nisi optime

cogitatũ. Duabus tribus'ue horis post optatiſsimi nuntij & litteræ de victoria Mutinenſi venerunt. quo tempore tantæ multitudinis, quantam vrbs capiebat, ad Ciceronem concurſus est factus. à qua ille maximo clamore atque plauſu in Capitolium deductus, & in roſtris collocatus, domum inde reductus eſt. Hæc ſunt apud Ciceronem Philip. 14. ep. 2. 6. & 7. ad Brut. & ep. 30. lib. 10. & 6. libr. 12. Famil. Pridie Vinalia, id eſt X Kal. Maij, Cicero habuit Philippicam decimam quartam. in qua ſupplicationem dierum quinquaginta, trium Imperatorum Panſæ, Hirtij, & Cæſaris nomine ob Antonium hoſtem ſuperatum decernit: atq; ad extremum eos, qui in prœlio ceciderant, laudat, eorumq́ proximos conſolatur. de ſupplicatione L dierum vide Appianum lib. 3.

Cum

Cum Hirtius in prœlio cecidisset, & Pansa ex vulneribus paucis diebus post Bononiæ mortuus esset, rumor percrebuit, Ciceronem cos. factum esse, ep. 8. ad Brut. Plutarchus & Appianus scribunt, M. Tullium ab Octauiano ad Consulatus petitionem inductũ fuisse. V Kal. Maij Senatus habitus fuit de ijs, qui hostes iudicati erant, bello persequendis, ep. 9. ad Brut. Dedit eo tempore Cicero plures litteras ad D. Brutum, & L. Plancum, vt fusum Antonium persequerentur. quæ lib. 10. & 11. *Fam. extant. Interim Antonius fuga transgressus Alpes, primo spe colloquij repulsus à M. Lepido, mox sæpius in conspectum veniens militum, per auersa castrorum proruto vallo à militibus receptus est, Paterculus lib.2. Plutarchus in Antonio, Appianus libr.3. Lepidus se cum*

Antonio coniunxit a. d. IIII Kal. Iun. epist.23.lib.10.Fam.Pridie Kal. Quinct. Lepidus sententijs omnibus hostis à senatu iudicatus est, ceteriq; qui vna cum illo à Rep. defecerant. quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kalen. Septem. potestas facta fuit, epist.10.lib.12.Fam.ep.16.&19. ad Brut. & Dio lib. 46. Octauianus Cæsar, vt cognouit Antonium à Lepido receptum, ceterosq; duces & exercitus cõsentire pro partibus, caussam optimatium sine cunctatione deseruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factaq; quorundam calumniatus, quasi alij se puerum, alij ornandũ tollendumq; iactassent, Suetonius in Augusto, Paterculus lib.2. Brutus ep.20.lib.11.Famil. Tum inter eum & Antonium commercia epistolarum, & condicionum facta mentio, quod Pater-

Paterculus scribit, cumq; effecisset, vt milites inter se iureiurando sancirent, cum nullo exercitu, qui C. Cæsaris fuisset, bellũ se gesturos; quadringentos milites Romam ad senatum misit, qui Consulatum sibi nomine exercitus deposcerent: cum quidem cunctante senatu, Cornelius cẽturio princeps legationis, reiecto sagulo ostendens gladij capulum, non dubitasset in curia dicere: Hic faciet, si non feceritis vos, Suetonius, & Dio lib. 46. vbi addit, Ciceronem subiecisse, Si ita consulatum petieritis, eum accipiet. Militibus re infecta ad Octauianum reuersis, Antonium & Lepidum in Italiam accersiuit, atq; ipse legiones ad vrbem hostiliter admouit, Suetonius, Dio, & Appianus: qui scribit, Ciceronẽ tum ad Octauianum venisse, ac paullo post lectica ex vrbe fugisse.

C. au-

C. autem Cæsar Octauianus cõsul cum Q. Pedio statim factus est, vt omnes Annales testantur. Consulatum Cæsarem iniisse pridie, quàm XX annos impleret, X Kal. Octobris, Paterculus auctor est. In Liuiana epitoma lib. 119. legitur, Cæsarem consulem creatũ esse, cum annos XIX haberet. Plutarchus in Bruto ex Octauiani commentarijs refert, ipsum vigesimum annum egisse, cum Consul primum est factus. Eutropius initio lib. 7. ait, Cæsarem Romam cum exercitu profectũ extorsisse, vt sibi vigesimo anno consulatus daretur. Suetonius in Augusto scribit, eùm in ordinatione anni Sextilem mensem è suo cognomine nuncupasse, quòd eo sibi & primus consulatus, & insignes victoriæ obtigissent. Similiter Dio lib. 56. tradit, Octauianum XIX die Augusti, eodem,

dem, quo primum consulatum ceperat, decessisse. Cæsar Octauianus Cos. legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset, Liuius lib. 120, Appianus lib. 3. Dio lib. 46. Auctor legis fuit Octauianus: tulit Q. Pedius collega: vnde lex Pedia nominatur: eaq; omnibus, qui Iulium Cæsarem interfecerāt, aqua igniq; interdictum est, Velleius libr. 2. Suetonius in Nerone. Consul factus Octauianus Ciceronē, vt Plutarchus in eius vita scribit, valere iussit, & pace cum Antonio Lepidoq; facta copias omnes in vnum locum contraxerunt, ibiq; imperium Ro. quasi possessionem aliquam inter se diuiserunt. Partiti sunt autem prouincias inter se hoc modo, vt Cæsar vtranq; Africā cum Sicilia, & Sardinia; Lepidus Hispanias & Galliam Narbonensem;

ſem; Antonius reliquas Gallias habe- ret, Appianus lib.4. Dio lib.46. Inter hos etiam conuenit, vt ipſi triumuiri reip. conſtituendæ per quinquennium eſſent, & vt ſuos quiſq; inimicos pro- ſcriberet. in qua proſcriptione pluri- mi equites, CXXX ſenatorum no- mina fuerunt, vt eſt in epitoma libr. 120. *Tu vide Oroſium noſtrum lib.6. cap.* 18. *Cæſarem reſtitiſſe aliquam diu collegis, ne qua fieret proſcriptio; ſed inceptam vtroq; acerbius exer- cuiſſe, Tranquillus ait. Maximam ve- ro contentionem, inquit Plutarchus, Ciceronis proſcriptio præbuit, cùm Antonius nullam conditionem acci- peret, niſi primus ille interficeretur, Lepidus Antonio aſſentiretur, & Cæ ſar vtriq; repugnaret. Congreſſus ho- rum trium occultus in triduum fuit apud Bononiam in loco remoto à ca-*

ſtris,

ſtris, & flumine circunfuſo, vt Plutarchus non ſolum in Cicerone, ſed & in Antonio tradit. Dio quoq; libr. 46. ſcribit, triumuiros conueniſſe in parua inſula fluminis, quod Bononiam præterlabitur. Appianus initio lib. 4. ait eos congreſſos eſſe ad Mutinam in Lauinij fluuij inſula. Sed trium virûm copias ad Bononiam contractas fuiſſe, Suetonius etiam in Auguſto auctor eſt. & Florus cap. 5. lib. 4. tradit, pacem inter tres duces factam apud confluentes inter Peruſiam & Bononiam. Ibi aiunt Cæſarem primis diebus, vt Plutarchus narrat, pro Ciceronis ſalute cum alijs concertaſſe, ac tertio die conceſsiſſe, eiuſq; vitam prodidiſſe. fuitq́; permutatio ita facta: Ciceronem Cæſar, L. Paullum fratrẽ Lepidus, L. Cæſarem auunculum Antonius proſcribi permiſit. Sed nihil,

ait

ait Paterculus, tam indignum illo tẽpore fuit, quàm quod aut Cæsar aliquẽ proscribere coactus est, aut ab illo Cicero proscriptus est. Cesserat ille sub aduentum IIIvirorum vrbe, vt ex Liuio Seneca lib. 1. *Suasoriarum refert, pro certo habens, id quod erat, nõ magis Antonio eripi se, quàm Cæsari Cassium & Brutum posse. Primò in Tusculanum fugerat: inde transuersis itineribus in Formianum, vt ab Caieta nauim conscensurus, proficiscitur. Vnde aliquoties in altum prouectum cum modo venti aduersi retulissent, modo ipse iactationem nauis cæco voluente fluctu pati non posset, tædium tandem eum & fugæ & vitæ cœpit: regressusq; ad superiorem villam, quæ paullo plus mille passibus à mari abest, Moriar, inquit, in patria sæpe seruata. Hactenus Liuius: Plutarchus*

tarchus vero ita: Erat Cicero in Tusculano cum Quincto fratre. Cognita vero proscriptione, Asturam in maritimum Ciceronis fundum proficisci, atq; inde in Macedoniam ad M. Brutum, de cuius victoria læti rumores afferebantur, transire constituerunt. Ferebantur lecticis confecti mœrore, atq; in itinere subsistentes, iunctis lecticis inter se casum suũ deplorabant. Quinctus vero magis angebatur animo, atq; inopiæ illi in mentem veniebat: nihil enim secum se domo extulisse dicebat: Marco etiam perexiguum viaticum erat: satius igitur esse affirmabat, Marcum fuga antecedere, se conuasatum domum recurrere. Hoc consilio probato, complexi inter se, multisq; lacrymis profusis digressi sunt. Quinctus non ita multis diebus post à seruis proditus inquisitoribus

vna cum filio suo interfectus est. Ita quidem de Q. Cicerone Plutarchus: Appianus in hanc sentētiam: Q. Cicero cum filio comprehēsus percussores orabat, vt se ante filiū necarent. quod cum filius contra fieri obsecraret, illi se eorum controuersiam composituros dixerunt. itaq; alij hunc, alij illum arripientes eodem signo ambos simul occiderūt. Dio lib. 47. ita: Q. Ciceronem M. fratrem filius de medio remouit, &, quantum in ipso fuit, seruauit. nam & patrem occultauit, vt inueniri non posset, & ea de caussa tormentis omnibus excruciatus indicium nullum fecit. sed pater re intellecta cū admiratione filij, tum misericordia adductus, vltro prodijt, seq; ipse percussoribus tradidit. Redeamus nunc ad Plutarchum. Cicero, inquit ille, Asturam delatus, nauem, quā nactus

fuit,

fuit, subito cõscendit, & oram legens Circæum vsq; vento peruenit. Inde soluere gubernatores cum pararent, vel maris metu permotus, vel Cæsaris fidem non plane desperans, in terram egressus est: & millia passuũ XIII fere pedibus Romam versus progressus, animi pendere cœpit, sententiaq; mutata rursus ad mare descendit; ibique noctem grauibus & incertis cogitationibus traduxit: adeo vt in animo haberet Cæsaris domum clam ingredi, sibiq; ante lares eius manus inferre, atq; ita furiales intẽperias illi impingere. Sed ab ea ratione cruciatus metu depulsus, alia rursus tumultuosa consilia in pectus instituit, & seruis se ad Caietam deportandum nauigio cõmisit: vbi prædia habebat, & blãdum æstate Etesiarum diebus perfugium. est ibidem supra mare sa-

cellum Apollinis: vnde corui cum clangore ad Ciceronis nauem, quæ ad litus appellebatur, confertim aduolarunt, atq; ex vtraq; parte antennæ insidentes partim crocitarunt, partim rudentum capita rostris tutuderunt: idq; signum omnibus infaustum est visum. Cicero tamen egressus in villam se recepit, & quieti dedit. ibi coruorum magna pars tristi voce ad fenestram aßedit: vnus in lectum deuolauit, & rostro vestem, qua Cicero tectus erat, paulatim ab ore ipsius remouit. De eadem re Valerius libr. 1. cap. 4. M. Ciceroni mors imminens auspicio prædicta est: cum enim in villa Caietana esset, coruus in conspectu eius horologij ferrum loco motum excußit, & protinus ad ipsum tetendit, ac laciniam togæ eò vsq; morsu tenuit, donec seruus, ad occidendum

eum

eum milites venisse, nuntiaret. hactenus Valerius: ex quo perspicuè cognoscitur, apud Plutarchum ἐς καπίτας mendose, non pro Capua, sed Caieta legi. quamuis Appianus Capuam nominet, ad quam fuerit hæc Ciceronis villa, in qua aduentantibus inquisitoribus à coruis è somno excitatus fuerit. Sequitur in Plutarcho: Serui hæc aspicientes suam ipsi ignauiam damnarunt, si herilis cædis spectatores esse sustinerent, cumq́ bestias domino opem ferre, ac pro indigno eius casu solicitas esse viderent, ipsi eum non defenderent, partim precibus, partim vi impositum lecticæ ad mare detulerunt. Interim percussores cum ministris superueniunt, Herennius centurio, & Popillius tribunus militum, quem parricidij reum Cicero olim defenderat.

De Popillio hoc multa Seneca in Declamationib. & Suasorijs. de eodem Valerius libr. 5. cap. 3. M. Cicero C. Popillium Lænatem Picenæ regionis, rogatu M. Cœlij, non minore cura, quàm eloquentia defendit: eumq; caussa admodum dubia fluctuantem, saluum ad penates suos remisit. hic Popillius postea nec re, nec verbo à Cicerone læsus, vltro M. Antonium rogauit, vt ad illum proscriptum persequendum & iugulandum mitteretur: impetratisq; detestabilis ministerij partibus, gaudio exultans Caietam cucurrit, & virum, omitto quòd amplißimæ dignitatis, certe salubri studio (ita lego è manuscriptis) præstantis officij priuatim sibi venerandum, iugulum præbere iußit: ac protinus caput Romanæ eloquentiæ, & pacis clarißimam dexteram, per summum

mum & securum otium amputauit: eaq́; sarcina, tanquam opimis spolijs, alacer in vrbem reuersus est: neq; ei scelestum portanti onus succurrit, illud se caput ferre, quod pro capite eius quondam perorauerat.

Sequitur apud Plutarchum: Percussores cum fores clausas inuenissent, eas effregerunt: cumq́; Cicero non appareret, & ij, qui intus erant, scire se, vbi esset, negassent, aiunt adolescentem quendam, à Cicerone in bonis litteris & disciplinis educatum, Quincti fratris libertum, Philologum nomine, tribuno dixisse, lecticam per siluestres & opacas ambulationes ad mare deferri. Tribunus igitur cum paucis comitibus circum ambulationes ad exitum cucurrit: Herennius recta per easdem accurrit. quod vbi Cicero animaduertit, seruos

lecticam ibi deponere iussit. Satis inquit Liuius, constat, seruos fortiter fideliterq; paratos fuisse ad dimicandum: ipsum, deponi lecticam, & quietos pati quod sors iniqua cogeret, iussisse. Appianus scribit, multos discurrisse quærentes, num alicubi Cicero visus esset: cumq; alij beneuolentia & misericordia permoti, eum in alto esse dixissent, clientem Clodij acerrimi inimici Ciceronis Popillio Lænati tribuno militum indicasse viam, qua lectica deportabatur. eo illum irrupisse, & cum seruos longe plures, quàm ipse secum habebat, ad dimicandum paratos vidisset, callide exclamasse, Tribuni, qui in extremo agmine sunt, ingrediantur. tum seruos maiorem multitudinem expectantes perterritos fuisse. Cicero, ait Aufidius Bassus apud Senecam, paullum remoto velo, post-

poſtquam armatos vidit, ego vero consiſto, ait: accede veterane, &, ſi hoc ſaltem potes recte facere, incide ceruicem. trementi deinde dubitantique, quid ſi ad me, inquit, primum veniſſetis? Brutidius Niger apud eundem: Elapſus interim altera parte villæ Cicero lectica per agros ferebatur. ſed vt vidit appropinquare notum ſibi militem Popillium nomine, memor defenſum à ſe, lætiore vultu aſpexit. at ille, victoribus idipſum imputaturus, occupat facinus, caputque deciſum, nihil in vltimo fine vitæ facientis, quod alterutram in partem poſſet notari, Antonio portat, oblitus ſe paullo ante defenſum ab illo. Prominenti, inquit Liuius, ex lectica, præbentiq; immotam ceruicem, caput præciſum eſt. nec ſatis ſtolidæ crudelitati militum fuit, manus quoq; ſcri-

psisse aliquid in Antoniũ exprobrantes, præciderunt. Plutarchus: Cicero mentum, ita vt consueuerat, tangens, in percußoribus oculos constanter fixit, squaloris plenus, & capillo demisso, macieq; ob solicitudines confectus, vsq; eo vt plurimi Herennio eum iugulante capita obnuberent. Occisus est præbens ceruicem extra lecticam cum annum iam LXIIII ageret. Præcidit illi iussu Antonij caput & manus, quibus Philippicas scripserat. Vixit, ait Liuius, tres & LX annos: vt, si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri poßit. Eusebius: Cicero in Formiano suo ab Herennio & Popillio occiditur LXIIII ætatis suæ anno. Appianus: Occiso Cicerone quidam equis, alij nauigijs incitatis properabant Antonio hunc nuntium perferre, eiq;

in foro

in foro ſedenti Lænas caput, & manum eminus oſtendit. quo ille maximè lætatus, tribunum militum coronauit, & HS decies centena millia ei pro maximo præmio dedit, quòd ſummum & infenſiſsimum ſuum inimicum occidiſſet. Plutarchus: Cum membra Ciceronis Romam perlata eſſent, Antonius, qui tum forte comitia habebat, ijs viſis exclamauit, Proſcriptionem iam peractam eſſe: caput autem & manus pro roſtris poni iuſsit, ſpectaculum horrendum Romanis, qui ſe non Ciceronis vultũ, ſed imaginem animi Antonij videre putabant. Dio lib. 47. Vbi Ciceronis caput allatum fuit, Antonius, multis & grauibus probris illatis, illud pro roſtris loco præ alijs conſpicuo poni iuſsit, vt vnde in ipſum verba faciens auditus fuerat, ibi caput eius cum

manu

manu dextra, quæ simul præcisa fuerat, conspiceretur. Fuluia vero caput, ante quam auferretur, in manus sumpsit, atq; atrocibus verbis illudens & conspuens genibus suis imposuit, & linguã ex ore extractam acubus, quibus ad capitis ornatum vtebatur, cõpunxit, additis multis ijsq; execrandis opprobrijs. Liuius: Ita relatum caput ad Antonium, iussuq; eius inter duas manus in rostris positum, vbi ille Consul, vbi sæpe consularis, vbi eo ipso anno aduersus Antonium, quanta nulla vnquam humana vox, cũ admiratione eloquentiæ auditus fuerat: vix attollentes lacrymis oculos homines intueri trucidata membra eius poterant. Cremutius Cordus: Præcipue tamen soluit pectora omniũ in lacrymas gemitusq; visa ad caput eius deligata manus dextra, diuinæ eloquentiæ

quentiæ ministra: ceterorumq; cædes priuatos luctus excitauerunt, illa vna communem. Mortem Ciceronis versibus elegantißimis deplorauit Cornelius Seuerus: in quibus sunt qui sequuntur:

Abstulit una dies æui decus, ictaq; luctu
Conticuit Latiæ tristis facundia linguæ,
Vnica solicitis quondam tutela, salusq;,
Egregium semper patriæ caput: ille senatus
Vindex, ille fori, legum, ritusq;, togæq;.
Publica uox eius æternum obmutuit armis.
Informes uultus, sparsamq; cruore nefando
Caniciem, sacrasq; manus, operumq; ministras
Tantorum pedibus ciuis proiecta superbis
Proculcauit ouans, nec lubrica fata deosq;
Respexit: nullo luet hoc Antonius æuo.

Paterculus post narratam cædem M. Tullij, in hæc verba erumpit: Nihil tamen egisti, M. Antoni, mercedem cælestißimi oris & clarißimi capitis abscisi numerando, auctoramentoq; funebri ad conseruatoris quondam

Reip.

Reip. tantiq; consulis irritando necem. Rapuisti tu M. Ciceroni lucem solicitam, & ætatem senilem; & vitam miseriorem te principe, quàm sub te triumuiro mortem: famam vero gloriamq; factorum atq; dictorum adeo non abstulisti, vt auxeris. Viuit; viuetq; per omnem sæculorum memoriam: dumq; hoc vel forte, vel prouidẽtia, vel vtcunq; constitutum rerum naturæ corpus, quod ille pæne solus Romanorum animo vidit, ingenio complexus est, eloquentia illuminauit, manebit incolume, comitem æui sui laudem Ciceronis trahet: omnisq; posteritas illius in te scripta mirabitur, tuũ in eum factum execrabitur: citiusq; in mundo genus hominum, quàm huius nomen, cadet. Ciceronem hoc anno VII Idus occisum esse, testimonio Tironis liberti scribit Ta-

citus

citus in dialogo de Oratorib. intelligo autem Idus Decembris, quoniam Triumuiri inierunt V. K. Decem. vt est in lapide Colotiano. Vixit igitur Cicero annos LXIII, menses XI, dies V. siue annos LXIV, minus XXVI diebus.

SEQVVNTVR ELOgia M. Tullij Ciceronis, à XII sapientibus, vt aiunt, versibus conscripta.

BASILIVS.

Hic iacet Arpinas manibus tumulatus amici,
Qui fuit orator summus, & eximius.
Quem nece crudeli mactauit ciuis, & hostis:
Nil agis Antoni, scripta diserta manent.
Vulnere nempe tuo Ciceronem conficis: at te
Tullius æternis uulneribus lacerat.

Asme-

ASMENIVS.

Corpus in hoc tumulo magni Ciceronis humatū
Contegitur, claro qui fuit ingenio:
Quiq; malis grauis hostis erat, tutorq; bonorū:
Quo penè indigna Consule Roma fuit.
Sed uigili cura deiectis hostibus, urbem,
Supplicioq; datis, præstitit incolumem.

LYOMANNVS.

Vnicus orator, lumenq; decusq; senatus,
Seruator patriæ, conditor eloquij,
Cuius ab ingenio tandem illustrata perenni
Lumine præclaro lingua Latina uiget,
Occidit indignè manibus laceratus iniquis
Tullius, ac tumulo subditus exiguo.

EVPHORBIVS.

Quicunq; in libris nomen Ciceronis adoras,
Aspice quo iaceat conditus ille loco.
Ille uel orator, uel ciuis maximus, idem
Clarus erat facie, clarior eloquio.
At ne quid fortuna uiro nocuisse putetur,
Viuit, & æternum docta per ora uolat.

Iu-

IVLIANVS.

Marcus eram Cicero toto notißimus orbe,
Cuius relliquias occulit urna breuis.
Dextera me patriæ nupèr ciuilis ademit,
Eripui patriam qui prius exitio.
Si quis in hoc ſaxo Tulli legis aduena nomen,
Non dedigneris dicere, Marce uale.

HILASIVS.

Tullius Arpinas ex ordine natus equeſtri,
Sed uirtute ſua conſul in urbe fuit.
Quem Catilina malus, coniuratiq; nocentes
Senſerunt uigilem ciuibus eſſe ſuis.
Hunc tamen, ó pietas, tres occidere tyranni:
At Lamia ille pio ſuppoſuit tumulo.

PALLADIVS.

Qui tenet eloquij faſtigia ſumma Latini,
Qui Conſul patriam cædibus eripuit,
Quiq; trium ſæuo uitam dedit enſe uirorum
Tullius, eſt & in hac ipſe ſepultus humo.
Sed breuitas uitæ penſatur laude perenni.
Quod mors eripuit, gloria reſtituit.

ASCLEPIAS.

Tullius hic situs est, uenerabile nomen in æuum,
Clarus honore simul, clarus & ingenio.
Quem scelerata neci crudeliter arma dederunt,
Quòd patriæ uindex ille fidelis erat.
Sed nihil infanda profecit cæde tyrannus,
Ingenium uiuit, corpus inane perit.

EVSTHENIVS.

Romani princeps populi, decus ordinis ampli,
Maximus orator, ciuis & egregius,
Coniuratorum uindex, hostisq; malorum,
Proscriptus perijt à tribus ille uiris.
Qui cæsus grauiter, qui detruncatus acerbè,
Hoc Lamiæ debet, quòd iacet in tumulo.

POMPELIANVS.

Doctrinæ antistes, rerum mirabilis auctor
Tullius, existens nobilis ex humili:
Cui dedit excellens ars oratoria nomen,
Virtute ingenij uenit in astra sui.
Sed fortuna nocens miserando funere raptum
Carpsit, & hoc noluit membra iacere solo.

Maximi-

MAXIMINIVS.

Eloquio princeps, magnis memorabilis actis
Tullius, indigna cæde peremptus, obit.
Terras omnipotens impleuit nomine claro,
Ingenium cæso corpore morte caret.
Viuit, & ingenti pollet cum laude per orbem:
Cuius in hoc tumulo membra sepulta iacent.

VITALIS.

Inclytus hic Cicero Lamiæ pietate sepultus,
Quem fortuna neci tradidit immeritæ.
Maximus eloquio, ciuis bonus, urbis amator,
Perniciesq; malis, perfugiumq; bonis.
Qui sexaginta completis ac tribus annis,
Seruitio pressam destituit patriam.

L. Aelij Lamiæ, à quo Cicero hîc sepultus dicitur, præclara merita in eundem extiterunt temporibus Clodianis: ideóque à Gabinio relegatum fuisse, diximus ad annum Vrbis DCXCV. pagin. 202. *vide orat. pro Sextio, & in Pisonem, epist.*16. *&* 17. *lib.*11. *&* 29. *lib.*12. *Famil.*

Iam illud addam, quod Desiderius Lignamineus Patauinus ante annos sedecim diuulgauit. Cum anno Christi M.D.XLIV.K. Decemb. Angelus Apulus Minorita in Zacyntho insula Venetorũ, quæ in mari Ionio Epiro adiacet, apud sacellum D. Mariæ Gratiosæ, non longe à litore maris, Cœnobij fundamenta ageret, sepulcrum antiquißimum reperit cum hac inscriptione: M.TVLLI CICERO HAVE. ET TV TERTIA ANTCONIA. in eodem sepulcro inuẽtæ sunt duæ vrnæ vitreæ, vna maior cinerum, altera minor lacrymarum, vt volunt. in maioris fundo erat vitro inscriptum: AVE MAR. TVL. Hoc monumentum ibi in sacrario templi adseruatur, & Ciceronis nostri esse putatur. verum in huiusmodi rebus mihi Epicharmi

canti-

cantilenam illam, μέμνασο ἀπιστεῖν, ad aurem vtranq; insusurrari facile patior: cum præsertim in Epitaphio, quod in libro manuscripto elogijs XII sapientum ἀδεσπότων subijcitur, Arpinatem Ciceronem lapide extra Caietam seruari, legam, quem Lignamineus à seruis crematum, & in Zacynthum delatum fuisse putat.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag.	verſ.	lege.
41.	16.	*Plautium* Siluanum.
44.	20.	*ait* Idem.
60.	19.	*Protagoram.*
62.	16.	Plutarchum.
95.	20.	*& num quid.*
107.	5.	*legitur.*
108.	16.	*vt à* M'.*Glabrione.*
118.	14.	*Prætore oppreſſa ære.*
121.	12.	*Niſibis vrbis.*
128.	15.	*libertinis,extremo.*
132.	1.	*in* Cilicia.
152.	8.	*lib.*11.*cap.*1.
163.	12.	*Pomptinio.*
166.	14.	*peruenit.hunc.*
176.	10.	*oſtendit.*
179.	5.	Q. *Fufius.*
204.	8.	*liceret.*Cicero.
206.	16.	*πόρνοις.*
230.	2.	*Idibus* Decem.
232.	12.	*Pompeium,&* Ciceronem.
257.	6.	*Dio lib.*39.
280.	6.	*lib.*15 Fam.
282.	19.	*libri.tum.*
294.	10.	*Dyrrhachium.*
303.	3.	*lib.* 9.*Fam.Cicero.*
348.	19.	Q. *Fufius.*
360.	8.	*in Liuiana epitoma.*

Index

Index primus locorum Ciceronis, qui in huius historiæ explicatione citantur, & illustrantur.

 185.

De

IN-

INDEX SECVNDVS

EORVM, QVAE AD M. TVLLIVM *Ciceronem pertinent.*

Au-

pro

Do-

Græ-

Laus

pro

Testi-

INDEX TERTIVS COMMVNIS RERVM OMnium: in cuius descriptione prænominum ratio nulla est habita.

Cinna

Sextia

Trium-

FINIS.

